

Ma

Masteroppgåve i samfunnsplanlegging og leiing

Kvinner, migrasjon og integrering

Filippinske kvinner gift med norske menn

”Dersom du er isolert er det vanskelig å bli integrert”

Gunhild Thunem mai 2007

Forord

Det har vært utrolig spennende for meg å få lov å høre livshistoriene til de kvinnene jeg har presentert i denne oppgaven. Jeg føler meg privilegert som har fått muligheter til å treffe så mange flotte kvinner, og at de har latt meg få lov å høre deres livshistorier. Jeg hadde før jeg startet arbeidet med denne oppgaven stor respekt for disse kvinnene, som reiser fra den andre siden av jordkloden, for å gifte seg og starte familie i Norge. Jeg beundrer motet deres. Denne respekten har vokst etter å ha fått lov å bli litt bedre kjent med noen få av alle de Filippinske kvinnene som er her i landet. Jeg full av beundring for den jobben de har gjort for å tilpasse seg livet i Norge, og for det arbeidet de har gjort for å skape et godt liv for seg, sine barn og sine menn.

Jeg vil rette en stor takk til de kvinnene som har vært behjelpelige med å formidle kontakt med kvinnene jeg har snakket med. En spesiell takk til deg Maria, som til tross for at du har hatt en tøff periode, har stått på og hjulpet meg.

Rasmus og Ingrid, takk for tålmodighet med meg, og forståelse for at jeg ikke har greid å holde styr på treningstider, håndballkamper og reiseplaner. Dere har tålmodig oppdatert meg på situasjonen på heimebanen, og gjentatt de samme opplysningene til det kjedsommelige. Takk og for hjelp og støtte når mine datakunnskaper ikke har strukket til. Takk til min far som samvittighetsfullt har lest korrektur, og min mor for gjennomlesing og kommentarer.

Til sist vil jeg takke Roar Amdam for konstruktive innspill.

Nordfjordeid, mai 2007

Gunhild Thunem

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	2
Bakgrunn for valg av tema	2
Problemstilling	3
Oppbygging av oppgaven.....	5
2. TEORETISK PERSPEKTIV	6
Kvinner og migrasjon.....	6
Lovverket som regulerer familiegjenforening.....	10
By, bygd perspektivet.....	11
Historisk tilbakeblikk på integrering.....	12
Det individuelle perspektivet på integrering.....	15
Det relasjonelle perspektivet på integrering.....	15
Det universelle perspektivet på integrering.....	19
Exit, Voice og Loyalty	20
Regjeringens handlingsplan for integrering og inkludering.....	20
Oppsummering.....	22
3. METODISK TILNÆRMING	24
Kvalitativ metode.....	24
Datainnsamling ved hjelp av kvalitativt intervju.....	25
Utvalg av informanter.....	26
Portvakt.....	27
Intervjuguiden.....	30
Intervjusamtalene.....	31
Opptak og transkripsjon.....	33
Analysen.....	34
Reliabilitet, validitet og generalisering.....	36
Ethiske vurderinger.....	39
4 ANALYSE AV DATA	41
Individuelle faktorer hos kvinnene.....	42
Er dette handlingskraftige kvinner?	46
Relasjonelle faktorer kvinnene møter	48
Hvordan påvirket de relasjonelle faktorene integreringsprosessen til kvinnene?	53
Strukturelle faktorer rundt kvinnene	57
Betydningen av strukturelle faktorer.....	60
Universelle faktorer som har betydning for integreringsprosessen.....	61
Blir menneskerettighetene til disse kvinnene ivaretatt?.....	63
Hva finner jeg dersom jeg bruker Hirschman sin teori om exit, voice og loyalty?.....	66
Hvordan handler kvinnene i forhold til ekteskapet?	67
Hvordan handler kvinnene i forhold til samfunnet?.....	69
Opplevelser i forhold til å komme til småby/bygd.....	70
Vil integreringsprosessen arte seg forskjellig om du kommer til småby eller bygd?	71
Hvilke føringer har den politiske handlingsplanen?	73
5 AVSLUTNING	78
Konklusjon	78
Forslag til videre forskning	81
Litteraturliste	83
Vedlegg 1	88
Vedlegg 2	89

1. Innledning

Bakgrunn for valg av tema

Antall ekteskap inngått mellom norske menn og ikke vestlige kvinner, såkalt transnasjonale ekteskap, er økende. Dette er ikke et nytt fenomen, men det har økt kraftig siden 1990 tallet, og er tredoblet siden 1995. Fenomenet har vært gjenstand for offentlig debatt, som i perioder har vært meget høyrøstet. Denne debatten syns å være preget av fordommer og myter, mer enn empirisk kunnskap. Utsagn som å kjøpe seg kone, elskerinne, hushjelp har vært i fokus. Det er forsket lite på de problematiske sidene ved transnasjonale ekteskap internasjonalt, og det som finns viser til at fenomenet er sammensatt. Av norske studier kan nevnes Rachel Paul, og Alison Wiig, som har sett på ekteskap inngått mellom Norske menn og kvinner fra Filippinene, Polen og Thailand. Disse ekteskapene var resultat av kontaktformidling via ulike kontaktformidlingsbyrå. Denne studien viser til relativt godt fungerende ekteskap, men også intervju med kvinner som har opplevd vold og trusler og som har oppsøkt krisesenter (Paul og Wiig 1992).

Astrid Grytting med sin oppgave ”Eit ordentlig ekteskap” og Øystein Egeland med sin oppgave ”Kjærlighetens kjøtere” har forsøkt å nyansere og gi et mer utfyllende bilde av fenomenet enn det bilde media har gitt. Av Gryttings rapport går det fram at kvinnene syns det bildet media har skapt har vært en belastning, og at om de hadde visst om den negative medie- fokuseringen, så hadde de vurdert å ikke komme til Norge. Grytting har tatt utgangspunkt i kvinner fra Filippinene og Polen, og ekteskap inngått etter kontaktformidling (Grytting 2000). Egeland har beskrevet ekteskapsleirer i Setesdalen, der norske menn kunne betale seg inn for å treffe russiske kvinner. Egeland tar for seg mennene sin forståelse og deres forsøk på å rettferdiggjøre egen deltakelse (Egeland 2001). Videre har Anette Brunovskis og Guri Tyldum avdekket i sin rapport ” Crossing Borders”, at mange av de utenlandske prostituerte i Oslo hadde vært gift med norske menn, og at de havnet på gata etter havarete ekteskap, ekteskap preget av vold og trusler (Brunovskis og Tyldum 2004). Tall og rapporter fra krisesentrene viser og at disse kvinnene er overrepresentert der, og at økningen er størst i fylker med spredt befolkning (Smaadahl, Hernes og Langberg 2002).

Behovet for mer kunnskap om disse kvinnene ble avdekket og Fafo har i et notat ” Det globale ekteskapsmarkedet, ekteskap mellom norske menn og utenlandske kvinner, ”kunnskapsstatus og kunnskapsbehov”, gjort et forsøk på å summere opp hva vi vet om fenomenet og hva vi trenger mer kunnskap om. De setter også fokus på at en bør få nyansere

den offentlige debatten. Slik den er i dag, vil den kunne føre til stigmatisering av både kvinnene, mennene og eventuelt barna som er involvert i disse forholdene (Huitfeldt og Kavli 2004).

I forbindelse med utarbeiding av den nye utlendingsloven ønsket UDI bedre innsikt i problematiske sider ved transnasjonale ekteskap. Dette for å vurdere om det var behov for å ha en lovhjemmel, som gjorde at en kunne avslå søknader om familiegjenforening av frykt for at det skulle foregå overgrep mot søkeren. Hilde Lidèn på Institutt for samfunnsforskning utarbeidet da Rapporten, ”Transnasjonale serieekteskap. Art, omfang og kompleksitet” Ekteskap inngått mellom parter fra to fundamentalt ulike verdener vil automatisk innebære et skjevt maktforhold. Dette vil forsterkes av at det er kvinnen, den svake parten, som flytter til et vestlig land der språk, kultur og familiestruktur er helt ukjent. Lidèn oppfatter kvinnene som tar beslutningen om å flytte fra hjemlandet og til en ukjent verdensdel, som handlingssterke kvinner med evner til å ta grep om eget liv. Ekteskap vil for mange av kvinnene være en mulighet til å forbedre livsvilkårene både for seg selv og familien, og via ekteskap og familiegjenforening med ektefelle vil de få mulighetene til oppholdstillatelse (Lidèn 2005).

Fafo fikk i januar 2006 i oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet å se på ekteskap mellom menn i Norge og kvinner fra Thailand og Russland. En viktig målsetting med prosjektet blir å gå opp grenseganger rundt menneskehandel og utnyttning i ekteskap. Rapporten her er ikke klar ennå. Anne Britt Flemmen med flere har arbeidet med forskningsprosjektet: Når kvinner krysser grenser. De har hovedvekt på forholdene til russiske kvinner som gifter seg med norske menn.

Problemstilling

Min interesse for dette fenomenet oppstod fordi det i en kommune jeg kjenner godt til, som er en liten fraflyttingstruet kommune, kom det i en periode fra 1989 påfallende mange kvinner samtidig. De ble gift med relativt godt voksne menn. Dette var kvinner fra Filippinene. Motet til disse kvinnene imponerte meg. Hva gir dem mot til å flytte til andre siden av jorden for å gifte seg med menn de kanskje bare i liten grad kjenner? Og hvilke liv fikk de? Hvor integrert er de? Er de fortsatt gift? Det er mange spørsmål som dukker opp.

I ulike stortingsmeldinger og proposisjoner har staten lagt føringer for integrering av innvandrere og flyktninger. Begrep som integrering, inkludering og mangfold er sentrale i disse skrivene. Det som slår meg er at spørsmål i forhold til den gruppen innvandrere jeg vil ha fokus på, i liten grad er tematisert. Dette er en voksende gruppe, og forskning som vi har til nå avdekker at denne gruppen innvandrere sannsynligvis er like, om ikke mer sårbare enn andre innvandrere. Kan grunnen til at en ikke har sett på denne gruppen være, at en tror de via sine ektemenn automatisk blir integrert? Går en ut fra at mannen er døråpner inn til det norske samfunnet. Hva da hvis døråpneren svikter. Hva tenker kvinnene om dette?

Problemstillingen min blir derfor:

I hvilken grad er ekteskap inngått mellom filippinske kvinner og norske menn et godt utgangspunkt for integrering i det norske samfunnet?

Vil dette utgangspunktet være forskjellig fra by til bygd?

Jeg vil ha hovedfokuset på integrering og hvordan kvinnene opplever sin integreringsprosess. Hvordan ble de introdusert til det norske samfunnet og av hvem? Jeg vil gjennomføre intervju med filippinske kvinner som har bodd i Norge i minimum fem år. Jeg vil videre intervju kvinner både fra rurale og urbane strøk, for å se om det er forskjeller i integreringsprosessen. Jeg har valgt å fokusere på integrering, da jeg mener at kunnskap om integreringsprosessen til disse kvinnene, vil være til hjelp for å utvikle målrettet politikk som har til hensikt å redusere disse kvinnene sin sårbarhet. Staten har en informasjonsplikt, hvilken informasjon får disse kvinnene? Er det informasjon de nå i ettertid ser at de burde fått? Økt kunnskap hos kvinnen vil redusere sårbarheten og øke muligheten for integrering. Fundamentalt i integrering er språk. Hvilke opplæringstilbud fikk de? Ble tilbudet benyttet? Eventuelt hvorfor ble det ikke benyttet? Var det et valg de tok selv eller var det mannen som valgte det bort? Språk er grunnleggende for å kunne opparbeide seg et sosialt nettverk. Et godt sosialt nettverk vil være et tiltak for å minske sårbarheten og opplevelsen av isolasjon for kvinnen.

Jeg håper at jeg skal få frem kvinnenenes stemmer og kvinnene sine opplevelser. Hva har vært betydningsfull for dem, og opplever de at de har et godt liv?

Oppbygging av oppgaven

I *kapittel 1* presenterer jeg bakgrunn for valg av tema og problemstilling. I *kapittel 2* presenterer jeg aktuell teori for å belyse begrepet integrering, og for å vise min innfallsvinkel til begrepet. Jeg presenterer Berit Berg sine fire perspektiv på integrering det individuelle, det relasjonelle, det strukturelle og det universelle. Jeg gjør også rede for Albert Hirschman sin teori om exit, voice og loyalty. Til sist vil jeg presenterer statens Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og mål for inkludering. Jeg forsøker å vise hvordan alle disse faktorene vil ha betydning for integreringsprosessen til kvinnene jeg har intervjuet. *Kapittel 3* viser valg av metode, og jeg redegjør for hvordan materialet og analysen har blitt til. I *kapittel 4* presenterer jeg empirien min og drøfter empiriske funn opp mot aktuell teori og tidligere forskning. *Kapittel 5* er en oppsummering av funn, refleksjon rundt studien, hva kan gjøres videre, og forslag til videre forskning.

2. Teoretisk perspektiv

Integrering er et sammensatt begrep. Hva skal til for at man kan si at noen er integrert? Jeg vil i dette kapitlet forsøke å gjøre rede for integreringsbegrepet, og belyse det ved hjelp av relevant teori. Jeg har valgt ulike innfallsvinkler til integrerings begrepet. Jeg vil gjøre rede for Berit Berg (1997) sine fire ulike perspektiv/ faktorer rundt integrering, det individuelle, det relasjonelle, det strukturelle og det universelle. Videre vil jeg bruke Albert Hirschman (1970) sin teori om Exit, Voice, and Loyalty. Jeg vil i dette kapitlet vise hvordan jeg har operasjonalisert disse begrepene.

Staten har gjennom Handlingsplanen for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og mål for inkludering (vedlegg til st.prp. nr 1 2006-2007) lagt sterke føringer for integrering. Planen har som mål at Norge skal være verdens mest inkluderende samfunn. Regjeringen retter innsatsen mot fire områder som de mener er avgjørende for å lykkes med integrering/inkluderingsarbeidet. Dette er: arbeid, oppvekst, utdanning og språk, likestilling og deltakelse.

Ekteskap inngått mellom en etnisk norsk mann og en kvinne fra Filippinene omtaler jeg i oppgaven som transnasjonale ekteskap. Videre bruker jeg begrepene innvandrere og migrant litt om hverandre, her vil dette vise til kvinner fra Filippinene.

Kvinner og migrasjon

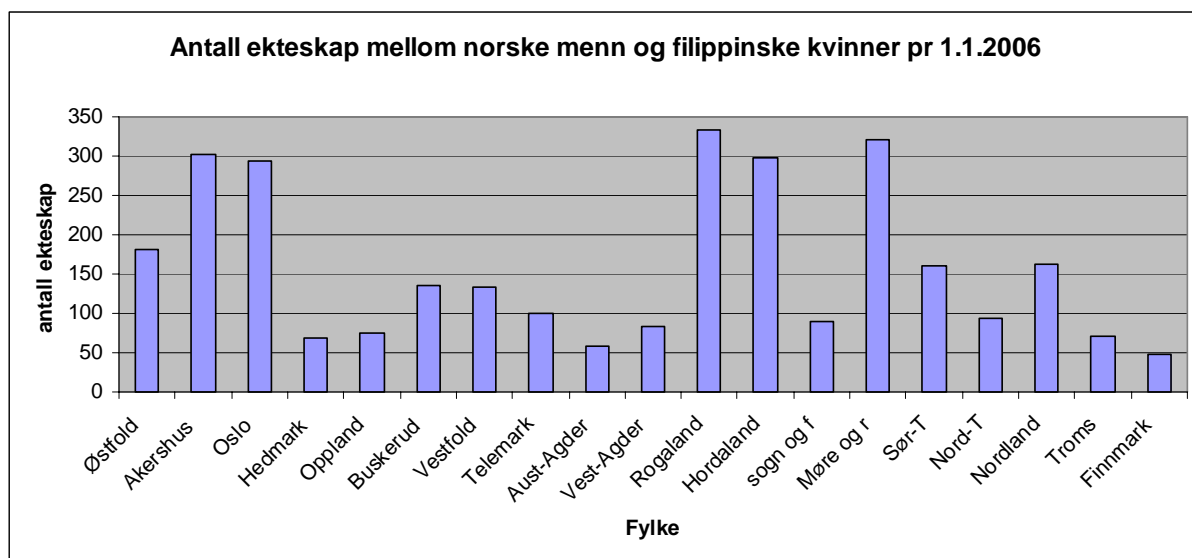
Jeg har lenge vært opptatt av hvordan kvinner som kommer til Norge og gifter seg med norske menn har det, og hvordan de opplever å skulle tilpasse seg et liv totalt forskjellig fra det de har vokst opp med. I følge Lidèn (2005:8) vil ekteskap inngått mellom parter fra to fundamentalt ulike verdener automatisk innebære et skjevt maktforhold, som vil forsterkes av at det er kvinnen, den svake parten som flytter til det ukjente. Som jeg har skrevet innledningsvis så har den offentlige debatten til tider vært mer preget av fordommer og myter enn av empirisk kunnskap. Det er forsket lite på fenomenet. Politiske føringer tar i liten grad høyde for den spesielle situasjonen disse kvinnen er i. Noe også FNs befolkningsfond understreker. I følge FNs befolkningsfond utgjør kvinner halvparten av verdens migranter, mens de er nærmest usynlige i migrasjonsdebatten og politikken. utfordringene i forhold til kvinnelige migranter er spesielle fordi:

- Kvinner sender mer penger til hjemlandet enn menn. Kontroll over midler og pengeoverføringen byr på utfordringer for kvinnen

- Kvinner er mer sårbare for utnyttelse som menneskehandel eller uregulerte arbeidsforhold
- Migrasjonen gjør at de får nye kvinneroller og muligheter

I følge Libe Riber-Mohn informasjonssjef i FNs befolkningsfond, kan kvinnene bli utsatt for dobbel diskriminering (UDI 2007). Uttrykket dobbel diskriminering tolker jeg slik at kvinner er utsatt for å bli diskriminert fordi de er kvinner, i tillegg til at de kan utsettes for å bli diskriminert fordi de er migranter. Det er derfor viktig at integreringspolitikken tar høyde for dette, for å sikre at kvinnen får like muligheter til deltakelse. Migrasjon og ekteskap henger nøye sammen, da ekteskap ofte er inngangsporten til å migrere. For å kunne bedre situasjonen til kvinnelige migranter, må en derfor se på ekteskapene og forholdene kvinnene opplever der.

I denne studien har jeg valgt å se på Filippinske kvinner, som inngår ekteskap med norske menn. Hvordan har de håndtert sin integreringsprosess? Og hva har vært viktig for dem i integreringsprosessen deres. Jeg ønsker å formidle stemmene til disse kvinnene. Bakgrunnen for at jeg har tatt utgangspunkt i filippinske kvinner, er at det er svært mange filippinske kvinner i Norge. Pr 1.1 2002 var 2352 filippinske kvinner gift med norske menn uten innvandringsbakgrunn. Filippinene var på 3. plass, bare slått av Sverige og Danmark over hvilken landbakgrunn kvinner i blandingsekteskap hadde (Lie 2004:46). I 1999 kom de på åttendeplass tallet var da 1501 (Lie 2004:57). Pr.1.1.2006 var det 3004 filippinske kvinner som var gift med norske menn. Det har vært en sterk økning i antall ekteskap mellom filippinske kvinner og norske menn. Stadig flere norske menn gifter seg med utenlandske kvinner, og de velger i større grad kvinner fra andre verdensregioner, hovedsakelig fra Asia og Øst Europa. På Filippinene er det tradisjon for at kvinner gifter seg med utenlandske menn, særlig menn fra USA, det er sosialt akseptert å gifte seg med en utlending (Lidèn 2005:18). Figur 1 viser antall filippinske 1. generasjons innvandrerkvinner gift med etnisk norske menn, fordelt på landets fylker pr 1.1.06. Her kunne det vært interessant å få prosentberegnet tallene, for dermed kanskje fått et bedre bilde på hvor i landet det i forhold til antall inngåtte ekteskap, er flest menn som gifter seg med filippinske kvinner. Dette har jeg ikke gjort, da jeg i oppgaven ikke har noe fokus på hvor i landet kvinnene jeg intervjuet kommer fra.

Figur 1: Antall ekteskap mellom etnisk norske menn og filippinske kvinner, fordelt på landets fylker pr 1.1.2006 (SSB 2007)

Sammenholding av UDIs tall over familiejenforening med SSBs befolkningstall, tyder på at nordmenns henteekteskap bidrar mer til økt innvandring, enn innvandreres henteekteskap (Lie 2004:87). Det kunne vært interessant å se på årsakene til at stadig flere etnisk norske menn gifter seg med kvinner fra ikke vestlige land, men dette har jeg valgt ikke å fokusere på. Paul og Wiig (1992), Grytting (2000), Egeland (2001) og Flemmen (2004) har i sine arbeider intervjuet menn og forsøkt å få frem mulige årsaker til en slik utvikling. Det kan se ut som om kjønnsroller i Norge og i landene kvinnene kommer fra har en betydning, og at det i enkelte regioner i Norge er et mannsoverskudd i giftemoden alder.

De strenge migrasjonsbarrierene i vestlige land, gjør at ekteskap med en norsk mann vil være en enestående sjans til å få oppholdstillatelse i et vestlig land. Via ekteskap med en norsk mann, vil kvinnene få muligheter til et materielt sett bedre liv. De vil kunne få muligheter til å forbedre livssituasjonen på mange områder, både for seg selv og sin familie. Det vil kunne gi bedre muligheter både i forhold til utdanning og arbeid (Lidèn 2005, Lie 2004).

Ekteskap inngått mellom parter med svært ulik sosial og kulturell bakgrunn, vil være en utfordring. Det vil kunne oppstå grunnleggende verdi og kulturkonflikter, både mellom ektefellene, og mellom ektefellene og andre. Til større kulturforskjellene er, dess større utfordringer og flere verdivalg vil ekteskapene stå overfor. Blandingsekteskap går noe oftere i oppløsning enn ekteskap der partene har lik landbakgrunn (Lie 2004). For norske menn gift

med norske kvinner er skilsmisseandelen 1,2 prosent de første tre årene. For ekteskap som hadde vart 3-5 år var skilsmisseandelen 3,0 prosent. For ekteskap som hadde vart fra 6 år og oppover var skilsmisseandelen 1,1 prosent. For norske menn gift med utenlandske kvinner er skilsmisseandelen noe høyere. De første tre årene var skilsmisseandelen 1,8 prosent. For ekteskap som hadde vart fra 3-5 år var skilsmisseraten 3,9 prosent, og for ekteskap som hadde vart fra 6 år og oppover var skilsmisseandelen 1,9 prosent. Dette viser at alle ekteskap uansett landbakgrunn har høyest skilsmissefrekvens etter 3-5 år Dette er alle tall fra 1999-2004 (Daugstad 2006:134) Figur 2 viser antall skilsmisser i ekteskap mellom etnisk norske menn og filippinske 1. generasjon innvandrerkvinner fra 2000-2005. Jeg har dessverre ikke fått tak i tall som viser varigheten på ekteskapene før skilsmisse. Skilsmisseraten blant kvinner fra Filippinene og Thailand er lavere enn blant andre blandingskteskap (Daugstad 2006:140).

Figur 2: Antall skilsmisser i perioden 2000-2005 (SSB 2007)

I Norge har en et stort fokus på at en gifter seg av kjærlighet. Debatten rundt transnasjonale ekteskap har vært preget av påstander om at kvinnene er en vare, som mannen har anskaffet seg. Egeland (2001) Gryting (2000) beskriver hvordan den ladete offentlige debatten kan forsterke folkesnakk. Dersom kvinnene ikke lever opp til forestillingen om ekte kjærlighet, blir ekteskapene deres annenrangs. Mange i vesten har en forestilling om at et godt ekteskap skal bygge på kjærlighet. I noen land vil det være en vanlig oppfatning at et godt ekteskap bygger på fornuft. Kjærlighet er noe som kommer etter hvert. I følge Thomas Hylland Eriksen

er det på verdensbasis sjelden at forelskelse, og gjensidig kjærlighet regnes som et viktig aspekt når ekteskap inngås (Hylland Eriksen 1993:113). En skal heller ikke langt tilbake i tid i Norge, før vi finner at ekteskapet var basert på mer foretningmessige hensyn, enn hensyn til forelskelse og kjærlighet. Psykolog Turid Suzanne Berg Nilsen ved NTNU i Trondheim mener at partnervalg gjort på bakgrunn av forelskelse, er partnervalg i blinde. Hun tar til orde for at det bør bli et fag i skolen (NRK 2007).

Lovverket som regulerer familiegjenforening

Familiegjenforening med ektefelle er en mulighet for å få oppholdstillatelse i Norge. I følge utlendingsforeskriften §§ 22, 23 og 24 kan en søke om familieinnvandring dersom en tilhører den nærmeste familien til en person som bor i Norge. Hva en definerer som nærmeste familie er presisert i §§ 22,23 og 24 i utlendingsforeskriften. I forhold til min problemstilling er det status som ektefelle som vil være aktuelt. Noen av kvinnene kommer og til Norge på såkalt forlovelsesvisum, som gir rett til opphold i seks måneder. Dersom de inngår ekteskap før seks måneder får de rett til oppholdstillatelse. I foreskriften er ektefeller og registrerte partnere likestilt. For at samboere skal få samme rettigheter må de ha bodd sammen i minst to år, og ha planer om å fortsette forholdet, eller at de har eller venter barn sammen med personen som søker familieinnvandring. NOU 2004:20 anbefaler å skille mellom familiegjenforening og familieetablering. Familiegjenforening forutsetter at partene har 6 måneders samliv bak seg når de søker om familiegjenforening. Familieetablering innebærer en nyetablering, nylig inngått ekteskap, det er her snakk om kortvarige relasjoner. Det som kjennetegner de kvinnene som jeg intervjuet, er at de har kommet til Norge etter relativt kort bekjentskap med de mennene de kommer til. Det vil for disse være snakk om familieetablering, og det er ekteskapet som danner grunnlag for oppholdstillatelse.

På bakgrunn av dette, har jeg derfor valgt å ta utgangspunkt i at kvinnene har inngått ekteskap med norske menn. Dersom disse kvinnene kunne fått oppholdstillatelse med bakgrunn i at de ble samboere med norske menn, ville en kunne vurdert og utvidet problemstillingen til å gjelde kvinner, som har inngått ekteskap eller blitt samboere med norske menn. Men ektefeller og samboere er ikke likestilt i forhold til lovverk, og det vil kunne gjøre at kvinner som ble samboere ville bli mer sårbare enn kvinner som har inngått ekteskap. Dette ville kunne komplisere bildet, og det er heller ikke en aktuell problemstilling i forhold til de kvinnene jeg skal forholde meg til. Filippinene er et katolsk land der ekteskap er den dominerende samlivsformen, samboerforhold og skilsmisser lite akseptert. I følge Daugstad

(2006:140) kan dette være noe av forklaringen til at skilsmisseraten er overraskende lav for ekteskap der kvinnene har bakgrunn fra Filippinene og Thailand. Dette vil kunne føre til at kvinnen velger å bli i ekteskap som kanskje ikke fungerer optimalt. Dette vil i sin tur kanskje påvirke forhold rundt integreringen.

Etter at kvinnene har fått oppholdstillatelse med bakgrunn i familieetablering, kan de etter tre år søke om bosettingstillatelse. For å få dette er det visse krav som må oppfylles. De må ha bodd i Norge sammenhengende i tre år, og vilkårene som lå til grunn for den opprinnelige oppholdstillatelsen må fortsatt være oppfylt. For kvinnene jeg intervjuet var det ekteskap, de må derfor fortsatt være gift og bo sammen med ektefellen. For de som fikk innvilget oppholdstillatelse etter 1. September 2005, er det også krav om gjennomført opplæring i norsk og samfunnsfag. I visse tilfeller kan disse reglene fravikes, dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 4. Ønsker kvinnene norsk statsborgerskap, kan de søke om dette etter 7 år, dersom de oppfyller vilkårene for bosettingstillatelse, og det er krav om fullført norsk opplæring.

By, bygd perspektivet

Jeg stiller spørsmål om integrering i by og bygd vil arte seg forskjellig. Bakgrunnen for at jeg stiller dette spørsmålet er at det er ulike strukturelle trekk ved de to samfunnstypene. I små bygdesamfunn kan det være slik at alle kjenner alle, dette kan være både positivt og negativt. Det kan virke til at man lettere blir integrert, men det kan også virke ekskluderende. Posisjonen mannen, som kvinnen kommer til, har i bygda kan også virke inn på hvordan kvinnen blir mottatt av lokalsamfunnet. I en by eller småby, som jeg har valgt som utgangspunkt for mine intervju, har man muligheter til å være mer anonym, noe som selvsagt også kan være både negativt og positivt. Arbeidsmarkedet vil også være forskjellig fra by til bygd. Berg (1997) hevder at hvor du kommer fra, by eller bygd, vil påvirke tilpasning og integreringsprosessen. Det er derfor trolig at hvor du kommer til også vil påvirke denne prosessen. Skille mellom by og bygd kan ofte være vanskelig å definere, særlig i forhold til småbyer og bygder. Det som i Norge ville blitt omtalt som småby, kan være mer som landsbygd å regne på Filippinene. Det jeg omtaler som bygd i dette arbeidet er relativt griskredde områder, der jordbruk er en stor del av næringsgrunnlaget. Offentlig transport er lite utbygd, og i stor grad er man avhengig av privatbil for å kunne besøke andre og handle. Hvor vidt bygda ligger slik til at det er pendlingsavstand til småby med mer variert arbeidsmarked vil også ha betydning, men dette får relativt lite fokus i oppgaven min. Det jeg omtaler som småby er mer preget av tettere bebyggelse, og et mer variert næringsgrunnlag. Offentlig transport er relativt godt utbygd her.

Siden jeg vil forsøke å finne ut om integreringsprosessen vil arte seg forskjellig i forhold til om de kommer til småby eller bygd, ønsket jeg at kvinnene skulle ha noenlunde lik kulturell bakgrunn. Jeg har derfor valgt å intervjuer filippinske kvinner. Jeg har likevel tanker om at situasjonen for de filippinske kvinnene vil være overførbart til også å gjelde for eksempel kvinner fra Thailand, Russland og Polen. Filippinene er et stort land, men det er trolig at kvinnene likevel vil ha felles kulturell og religiøs bakgrunn, og at de har mange felles erfaringer med seg. Kvinnene jeg intervjuet kom alle fra den nordlige provinsen, der den katolske kirken står sterkt.

Historisk tilbakeblikk på integrering.

Hva vil det si å være integrert i det norske samfunnet? Når kan man si at man er integrert? Hvordan kan man måle om noen er integrert? Kan man måle det? Hvilke faktorer spiller inn i integreringsprosessen? Unni Wikan mener at integrasjon handler om retten til å bli tatt på alvor, og forpliktelse til å være lojal mot samfunnet man blir tatt opp i (Wikan1995). For å understreke dette, ble det for første gang 17. Desember 2006 avviklet statsborger seremoni. Nye statsborgere fikk tilbud om å avlegge troskapsløfte.

”Som norsk statsborger lover jeg troskap til mitt land Norge og det norske samfunnet, og jeg støtter demokratiet og menneskerettighetene og vil respektere landets lover”.

(Integrerings- og mangfoldsdirektoratet 2007)

Integrering er et sammensatt begrep, som har vært brukt med ulikt meningsinnhold. Staten har hatt ulike strategier og føringer på hvordan innvandrere bør tilpasse seg det norske samfunnet. Tar en et historisk tilbakeblikk vil en se at frem til slutten av 1970 tallet ble de som fikk innreisestillatelse håndplukket. Hovedsakelig var det de friske og arbeidsføre som fikk innreisestillatelse. I forbindelse med 2. verdenskrig ble det gjort ett unntak og 100 såkalte ”minusflyktninger” det vil si personer med sykdommer og ulike funksjonshemminger fikk opphold. Det ble forventet at flyktningene og innvandrerne skulle bli *assimilert*. Det vil si gi slipp på egen kultur, språk og tradisjoner og gå helt opp i de nye omgivelsene. Det ble lagt lite vekt på språkopplæring, og en sørget for spredt bosetning for innvandrere slik at de lettere skulle bli assimilert. Assimileringen ville da tvinge seg frem, og det var staten sin målsetting.

Fra slutten av 1970 endret den norske innvandrerpoltikken seg, slik at en begynte å snakke om *integrering*. En utformet da politikk som skulle føre til integrering, likestilling og deltakelse. Integrering kommer fra latinsk, "integro" som betyr "jeg føyer sammen til en helhet". De ulike delene skal forbli seg selv, og ikke endres slik som i assimilasjon. Innvanderne skal beholde sin kulturelle egenart og verdier, samtidig som de må forholde seg til, og innordne seg regler og normer som gjelder i landet de kommer til. I integrering ligger det en gjensidighet, både majoriteten og minoriteten må være villige til å yte. Majoriteten må tilrettelegge for integrering og respektere/ akseptere minoritetene og at de kan være annerledes. Minoriteten må være villig til å tilegne seg den kunnskapen som skal til for å kunne fungere i det nye landet de har kommet til. Dette vil være kunnskap og kjennskap til språk, lover, regler og normer etc. Det er mange faktorer som påvirker integreringsprosessen, men Major peker på fire faktorer som hun mener er svært viktige. Det er: språkopplæring, boligplassering, arbeid og diskriminering. Det motsatte av integrering er *segregering*. I dette, ligger det at en har et geografisk, økonomisk og sosialt skille mellom ulike befolkningsgrupper (Major 1999).

Det finnes et utall definisjoner på integrering, jeg har valgt å ta med Thomas Hylland Eriksen(1993:335) sin definisjon:

"Deltagelse i samfunnets felles institusjoner, kombinert med opprettholdelse av gruppeidentitet og kulturelt særpreg"

Dette understreker at en må aktivt delta i samfunnet og på samfunnets premisser, men at det er rom for å opprettholde egne kulturelle særtrekk. Det åpner opp for et flerkulturelt samfunn. Men denne definisjonen er ikke egnet til å kunne måle graden av integrering.

Inkludering er et begrep som mer og mer er blitt tatt i bruk, og som brukes sammen med og til tider istedenfor integrering. Det brukes og delvis som motsatsen til ekskludering. Inkludering krever at noen må åpne opp. I stortingsmelding nr. 49 (2003-2004) hevder regjeringen at ansvaret for å åpne opp normalt vil ligge på majoriteten, som vil være de som har makt til å lukke folk ute eller ta dem inn. Målsettingen med inkludering er nær beslektet med målet om deltakelse i arbeidslivet, foreningsliv, nabolag, etc. Man må legge til rette for inkludering når man stiller krav (St.meld.nr.49 2003-2004:30). For å illustrere dette har jeg valgt å sitere Loveleen Rihel Brenna:

”Inkludering i et samfunn kan bety å kunne språket, mestre kulturelle koder og følge de regler som gjelder. Men for meg betyr inkludering først og fremst å bli inkludert i et fellesskap, få tilhørighet, bli behandlet som likverdig og bli akseptert som den jeg er. Det handler om å få lov til å delta i samfunnet, definere seg selv, og ikke minst være med i en dialog!”
(Brenna 2004:49).

I stortingsmelding nr. 49 (2003-2004) deler en integrering inn i: integrering som mål og integrering som prosess. I forståelsen av integrering som mål, er like muligheter, rettigheter og plikter viktig for å fremme integrering. Integreringsgraden måles i hvor vidt personen er i lønnet arbeid, hvordan skaffer de seg bolig, deltar de i politiske valg, tar de utdanning. Man kan være ulikt integrert på de i ulike områdene, det er en del av retten til å velge annerledes. Levekårsdata vil kunne være en indikator på integrering. Djuve og Hagen (1995:43) mener at ved å undersøke migrantene sin deltakelse på viktige velferdsarenaer som arbeidsmarked, boligmarked og utdanningssystemet og forhold til og bruk av ytelse fra velferdsstaten, vil en kunne kartlegge hvor integrerte de er. Integrering som prosess betegner veien mot målet, samspillet mellom den nyinnvandrede og den etablerte befolkningen. Det handler om hvordan offentlige tjenestetilbud utformes for å imøtekomme den nyankomne. Jeg vil her spesielt nevne praktisk tilrettelegging på fødeavdelinger, som et eksempel på hvordan man kan komme innvandrere i møte. På Aker universitetssjukehus ble det for eksempel utarbeidet en liste over ”nødvendige ord” i forbindelse med jordmorsamtaler (St.meld.nr 49 2003-2004:115).

Integrering er som sagt tidligere svært sammensatt, og for å få frem samspillet mellom den nyinnvandrede og den etablerte befolkningen, har jeg valgt å belyse det fra flere vinkler. Berg deler integreringsbegrepet inn i fire ulike perspektiv, hun mener integrering favner om: det individuelle, det relasjonelle, det strukturelle og det universelle. Det handler om hvordan vi samhandler, hvordan vi har det og fordeling av makt og innflytelse (Berg 1997:2). Berg har fokus på flyktninger når hun snakker om integrering, men jeg mener at hennes tilnærming til integrering vil være aktuell også for filippinske kvinner som gifter seg med norske menn. De står overfor mye av de samme utfordringene som flyktningene har. Jeg har derfor valgt å posisjonere meg i forhold til Berg sine perspektiv. Med dette innholdet i integreringsbegrepet, vil indikatorer på integrering kunne knyttes opp mot disse perspektivene. Det vil her være integrering som prosess som har fokus. Perspektivene til Berg finner jeg igjen i Handlingsplanen for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og mål for

inkludering (vedlegg til St.prp nr.1 2006-2007). Jeg syns derfor perspektivene til Berg vil være et godt utgangspunkt for å forstå hvilke strategier kvinnene jeg har intervjuet har valgt, og hvilke ytre faktorer som har vært medvirkende i integreringsprosessen, og om ekteskap med en norsk mann vil kunne være et godt utgangspunkt for integrering.

Det individuelle perspektivet på integrering.

På det individuelle nivået, vil det være den enkelte sine ressurser, kunnskap og erfaringer som vil påvirke hvordan de håndterer sitt eget liv, og dette vil påvirke integreringsprosessen. Hvilke valg blir tatt for å imøtekomme integreringen, og hvor bevisste er de. Personlighet og tidligere erfaringer vil virke inn. Djuve og Hagen (1995) mener at det er en sammenheng mellom hva personene bringer med seg, og møter i Norge, og integreringsgrad. Ulike migranter blir møtt ulikt av det norske samfunnet, og dette vil selvsagt påvirke mulighetene de vil ha til integrering. Trekk ved personen er og svært viktige, hvilke forventninger hadde de da de kom, og hvilke kår kom de fra. Oppvekstmiljø, familiebakgrunn, familiens sosiale og økonomiske posisjon, vil prege personens tilpassningsevne. For de som opplever at etablering i Norge fører til mobilitet oppover i status og velstand, vil dette kunne fungere som et selvforsterkende gode. Hvorvidt migrantene har utdanning fra hjemlandet vil og ha betydning, dersom utdannelsen blir anerkjent her i landet, vil dette gi migranten et fortrinn, men dersom utdannelsen blir underkjent vil dette kunne oppleves som en devaluering (Djuve og Hagen 1995:52,53). Kvinner som kommer fra Filippinene og gifter seg med etnisk norske menn, kommer fra den fattige del av verden. I følge Djuve og Hagen (1995) vil migranter som kommer fra den fattige delen av verden trekke med seg forventninger fra familien. Familien forventer at de skal ha en sosial og økonomisk mobilitet oppover, og at de skal sende penger hjem. Dersom migrantene mislykkes i å leve opp til egne eller familiens forventninger, vil dette antagelig ha stor betydning for evnen og motivasjonen for integrering (Djuve og Hagen 1995:57).

Det relasjonelle perspektivet på integrering.

På det relasjonelle nivået, vil forhold til ektemannen og hans familie og nettverk virke inn. Tilhørighet, deltakelse, likestilling og sosialisering er sentrale begrep. De relasjonelle forholdene vil være helt forskjellig i forhold til der kvinnene kommer fra. Der familiestrukturen er svært ulik den norske. Kvinnene fra Filippinene er stort sett vant til et mer kollektivt orientert samfunn (Grytting 2000:66). Det er et sterkt samhold i familien, og den som har fått noe må yte noe igjen. Familien fungerer som sosialt sikkerhetsnett fordi det

ikke finnes offentlige velferdsgoder. Slektskapsrelasjoner er viktige i forhold til omsorgsarbeid, både barnepass og eldre omsorg. Det kan også være viktig i forhold til jobb og utdanning.

”I de fleste ikke- industrialiserte samfunn er slektskap den viktigste sosiale institusjonen overhodet. Uten sine slektninger står man ribbet og naken i verden. Familien sørger for livsoppholdet og karrieren, for at man får en ektefelle, for at man blir husket når man dør, for beskyttelse mot fiender og for ens tilhørighet og sosiale identitet.”

(Hylland Eriksen 1993:97)

Kvinner som kommer til Norge for å gifte seg med en norsk mann, har reist fra sin familie og foretatt en ”kulturreise” rett inn i det norske familiemønsteret.

Også relasjoner utover mannens familie vil være viktig. Nære venner er en kilde til glede og til støtte når livet er vanskelig. Deltakelse er viktig i integreringsprosessen. Forutsetninger for deltakelse vil være sosial og økonomisk trygghet, sosial inkludering, sosialt samhold og autonomi. Diskriminering i forhold til jobb og utdanning vil kunne være eksempel på mangelfull inkludering. Deltaking forutsetter og sosialt samhold. Autonomi vil være viktig for at kvinnen skal kunne realisere sitt potensial som borger. Sosial inkludering kan referere til rettigheter en har som borger i en nasjon, eller som å være en del av og identifisere seg med et kulturelt og sosialt fellesskap (Barstad og Hellevik 2004:16). Brochmann (2003) peker i sin forskning på hvor viktig det er med reell tilknytning til det samfunnet man er en del av. Lokale forankringer gjennom utdanning, arbeid, nærmiljø, slekt og sosiale grupper, har mer betydning for hvordan man plasserer seg selv i samfunnet enn nasjonalstaten. Den vil være en for stor og abstrakt enhet for identifikasjon (Brochmann2003:21). Brenna understreker også at det er gjennom å bli inkludert i et fellesskap og i samspill med etnisk norske nordmenn, man får tilgang til den usynlige kulturen og kodene som danner grunnlag for fellesskap. Matskikker, uskrevne regler som gjelder i et hjem, samspill mellom foreldre og barn etc. Det handler ikke bare om å stille krav til innvandrerne, men å skape møteplasser, der mennesker med ulik bakgrunn kan møtes, og der dialoger kan utspille seg. Jo flere arenaer man tilegner seg koder på, desto mer inkludert er man i samfunnet (Brenna 2004:49,50). Kvinner som gifter seg med en etnisk norsk mann vil her kanskje ha en fordel i forhold til andre innvandrere, og lettere kunne fange opp og få tilgang til de usynlige kulturelle kodene.

Det er viktig med kontakt både med nordmenn og egne landsmenn. Et godt sosialt nettverk er en levekårsressurs. Djuve og Hagen (1995:49) viser til at kontakt med egne landsmenn vil kunne ha betydning for integreringen. Veletablerte migranter, med et godt nettverk seg i mellom, vil kunne hjelpe nyankomne til rette. De vil kunne informere om det norske samfunnet, og introdusere dem til norske venner. Dette vil kunne lette veien inn til deltakelse i det norske samfunnet for den nyankomne. Et tett nettverk migrantene i mellom kan på den andre siden også føre til at integreringen blir hemmet. Behovet for å delta i det norske samfunnet kan reduseres.

Det strukturelle perspektivet på integrering.

Det strukturelle handler om innvandringspolitikk. Hvilke rettigheter har de, muligheter til arbeid, hjelpeapparat, diskriminering, makt og innflytelse? Det er kommunene som har ansvar for å bosette og integrere. Hvordan kommunene løser dette vil variere. Jeg har forsøkt å kartlegge hvordan disse faktorene påvirket integreringsprosessen til de kvinnene jeg intervjuet. Norge har en restriktiv innvandringspolitikk. Ekteskap vil for disse kvinnene være eneste muligheten de har til oppholdstillatelse. For at kvinne skal få oppholdstillatelse må mannen sikre underhold for kvinnen (Utlendingsloven § 9 og utlendingsforeskriften § 25). Kvinnen har ikke rett på noen økonomisk bistand fra staten. Kvinnen må søke om arbeidstillatelse, og den tiden det tar før dette blir innvilget, er de økonomisk avhengige av mannen.

Fra 1. september 2004 fikk kommunene plikt til å tilby introduksjonsprogram til nyankomne innvandrere (St.meld. nr 49:75). Dette skulle styrke innvandrernes muligheter til å delta både i yrkeslivet og samfunnslivet, og dermed også hjelpe dem til økonomisk selvstendighet. Det skal gi innvandrere innsikt i norsk språk, norsk samfunnsliv, arbeid og utdanningsstruktur. Programmet skal ha en varighet på inntil to år, og deltakerne har rett til introduksjonsstønad. Dette tiltaket gjelder imidlertid ikke for kvinner som inngår ekteskap med en etnisk norsk mann. Det disse kvinnene blir tilbudt, og som fra 1.september 2005 ble obligatorisk for senere å kunne oppnå bosettingstillatelse, er 300 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap (Ot.prp. nr. 50 2003-2004). 50 timer i samfunnskunnskap skal gies på et språk deltakerne forstår. Tema skal være blant annet: familieliv, barneoppdragelse, kvinners og barns rettigheter, likestilling, arbeid og arbeidsliv. Tidsfristen for opplæringen er fem år. Dette programmet er mye mindre omfattende enn introduksjonsprogrammet, og det gies heller ingen økonomisk støtte til deltakerne. Å tilegne seg språkkunnskaper er fundamentalt i

integreringsprosessen, og vil være inngangsporten både i forhold til sosial omgang med nordmenn og i forhold til arbeidsmarkedet.

Arbeidsmarkedet er en svært viktig arena for integrering. Gjennom jobben kan innvandrere få språktrening og kontakt med nordmenn. De vil kunne skaffe seg kunnskap og erfaringer om det norske samfunnet. De vil kunne bli økonomisk uavhengige, noe som vil styrke selvrespekten og respekten de får fra andre. De kan delta på linje med andre (Østby del II 2004:48). Det er da bekymringsfullt at innvandrere har en lavere sysselsetting enn resten av befolkningen. Wikan (1995) frykter en velferdskolonialisering. Hun mener at nordmenn har lett for å glemme at de flyktningene som kommer til Norge faktisk har vist handlekraft. Det at de er her beviser at dette er handlekraftige og ressurssterke mennesker. Nordmenn har lett for se på flyktninger som stakkarslige. Dette kan lett bli en selvoppfyllende profeti. Ved at innvandrere via ulike stønadsordninger kommer rett inn i rollen som passive klienter og mottakere, istedenfor at de heller burde få hjelp til å hjelpe seg selv, vil dette bli forsterket. Hun sier det så sterkt at:

”Uten arbeid, intet håp. Og uten håp kan ingen hjelpe seg selv”
(Wikan 1995:176)

Wikan har forholdt seg til hvordan flyktninger blir mottatt i Norge. For kvinner som kommer på familiegjenforening er det som vist tidligere et annet regelverk som gjelder, men Wikan understreker hvor viktig arbeidsdeltakelse er, og dette vil gjelde også for de kvinner jeg har fokus på. Faren for å bli utsatt for velferdskolonialisering vil derfor ikke være så stor for kvinner som gifter seg med norske menn, da de har sterkt reduserte rettigheter i forhold til trygdeytelser. Når kvinnene søker om oppholdstillatelse stilles det krav om sikret underhold (Utlendingsloven § 9 og Utlendingsforeskriften § 25), og de har ikke rett på økonomisk bistand mens de venter på å få søknad om arbeidstillatelsen behandlet, eller tar norskkurs. For disse kvinnene kan det kanskje heller være på sin plass å stille spørsmål om de har for få rettigheter.

Forutsetningen for at innvandrere skal komme seg ut i jobb, er at vi har et arbeidsliv som tar imot dem. Djuve og Hagen (1995) viser til at for mange innvandrere er det vanskelig å få sin utdanning fra andre land godkjent her, og at behandlingstiden ofte er lang. Dette er for mange en barriere både for å få jobb og utdanning. De hevder at veien inn til arbeidsmarkedet går via

norske papirer, jo flere norske papirer en har, enten det er eksamenspapirer eller offentlig godkjenning av utdanning fra hjemlandet, jo større er sjansen for å få jobb. For de som kommer fra land der en har en annen form for evaluering av kvalifikasjoner, kan det by på problemer å få uttelling for sin kompetanse.

Det universelle perspektivet på integrering.

Til sist vil jeg ta for meg det overordna nivået: det universelle. Dette omhandler demokrati og menneskerettigheter, og det handler om menneskesyn (Berg 1997:3). Hvordan møter vi innvandrere og migranter? Har de muligheter til deltakelse i demokratiet? Integrasjon handler om integrering på ulike områder. Rogstad (2007) mener at en av de viktigste områdene må være muligheten til å forme livsbetingelsene man skal leve under. Når en da ser at valgdeltakelsen synker i stedet for å øke hos minoritetsbefolkningen, er dette bekymringsfullt. Valgdeltakelsen sank med 10 prosentpoeng fra valget i 1997 til valget i 2005 blant ikke-vestlige minoriteter. Det er ulike forklaringsmodeller i forhold til politisk deltakelse, Rogstad (2007:43) har sett på fire ulike forklaringer:

- Rettigheter, regulerer ønske og muligheter
- Ressurser, påvirker motivasjon og evne
- Formelle organisasjoner og uformelle nettverk
- Opplevd tilknytning til hjemlandet og grad av integrasjon

I 1999 ble loven om menneskerettigheter vedtatt i Norge, den skulle sikre alle borgere et minimum av sosiale, sivile, kulturelle og politiske rettigheter. Dette har innskrenket nasjonalstaten sin suverenitet i forhold til hvilke politiske føringer de ønsker å sette i verk i forhold til innvandrere og flyktninger. Samtidig ble rettigheter i økende grad flyttet fra det å være borger av nasjonalstaten til å være individ (Brochmann 2002:63).

Menneskerettene bygger på en anerkjennelse av menneskets iboende verdighet, og har som framtidsmål at alle mennesker skal kunne nyte sivil og politisk frihet fra frykt og nød. De skal også sikre at alle skal kunne nyte sine økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter i overensstemmelse med Verdenserklæringen om menneskerettighetene. Staten og enkeltmennesker har plikt til å arbeide for at rettighetene overholdes. Det blir for omfattende her å gå inn på alle artiklene i denne erklæringen, men jeg vil spesielt peke på artikkel 1,2 og 3. Disse punktene omhandler retten til selvbestemmelse. Sikre alle som oppholder seg i ett

land, som anerkjenner konvensjonen, at rettighetene i denne blir overholdt uten forskjellsbehandling av noe slag. De skal sikre kvinner og menn den samme retten til å nyte alle de sivile og politiske rettighetene i konvensjonen (FN 2007).

Exit, Voice og Loyalty

Det vil som sagt finnes ulike måter å forholde seg til integreringsprosessen på. Jeg velger derfor også å ta med Albert Hirschman (1970) sin teori om Exit, Voice, and Loyalty. Exit, voice og loyalty vil kunne være kvinnenens svar på integreringsprosessen. Dersom de opplever at valget de har tatt, altså det å inngå ekteskap med en norsk mann, ikke svarer til forventningene. Da vil kvinnene enten kunne velge exit, flytte fra mannen for å forbedre egne vilkår, eller voice, prøve via samtaler med mannen å forbedre egne vilkår. Dersom mulighetene til å forbedre egne vilkår er små, både i forhold til exit og voice, vil kvinnene kunne velge loyalty. Det vil si de blir lojalt i ekteskapet og innordner seg forholdene som gjelder der. Det vil her bli viktig å få tak i forventningene til kvinnene. Begrepene kan også brukes til å vise hvordan kvinnene tilpasser seg det norske samfunnet. De kan melde seg ut mentalt eller fysisk ved å velge exit, eller de kan heve sin røst, for å forbedre forholdene de blir møtt med i det norske samfunnet, altså voice. Dersom ingen av disse alternativene er mulige kan de lojalt innordne seg de forholdene som eksisterer. Begrepene kan og brukes som forklaring på hvorfor de reiste fra Filippinene.

Regjeringens handlingsplan for integrering og inkludering

Handlingsplanen for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og mål for inkludering (vedlegg til St.prp. nr 1 2006-2007), har som mål at Norge skal være verdens mest inkluderende samfunn. Regjeringen retter innsatsen mot fire områder som er avgjørende for å lykkes med integrering/inkluderingsarbeidet. Dette er: arbeid, oppvekst, utdanning og språk, likestilling og deltakelse.

”Alle skal ha de samme rettigheter, plikter og muligheter – uavhengig av etnisk bakgrunn, kjønn, religion, seksuell orientering eller funksjonsdyktighet. Likeverd, solidaritet, rettferdighet og en god fordelingspolitikk er grunnverdiene for å skape et slikt samfunn”
(vedlegg til st.prp. nr 1 2006-2007: 6)

Regjeringen har som mål at alle som bor i Norge skal ha like muligheter til å delta i samfunnet. Nyankomne innvandrere har rett og plikt til å delta på introduksjonsprogram.

Dette er i følge handlingsplanen et svært viktig virkemiddel. Fra 1. September 2005 ble det innført en ordning med rett og plikt til opplæring i norsk, minimum 250 timer, og minimum 50 timer samfunnslære (Ot.prp.50 2003-2004). Gjennomført opplæring vil som hovedregel være et vilkår for bosettingstillatelse, i tillegg til at en må ha bodd sammenhengende i Norge i tre år. Flyktninger som tar del i dette programmet har krav på introduksjonsstønad, men dette gjelder ikke for kvinner som har kommet til Norge på grunn av familiegjenforening, slik som de filippinske kvinnene. For å få innvilget familiegjenforening stilles det krav om underhold (St. meld. nr. 49).

Handlingsplanen mener at tilhørighet til det norske samfunnet vil bli styrket dersom en opplever å ha like muligheter som andre. Dobbel diskriminering er en reell problemstilling for kvinner. Likestilling mellom kjønnene er en forutsetning for et inkluderende samfunn, og bærebjelken i all likestilling er økonomisk selvstendighet. Ved å sørge for at kvinnene deltar og bidrar i samfunnet, vil også barns oppvekstvilkår bli bedre.

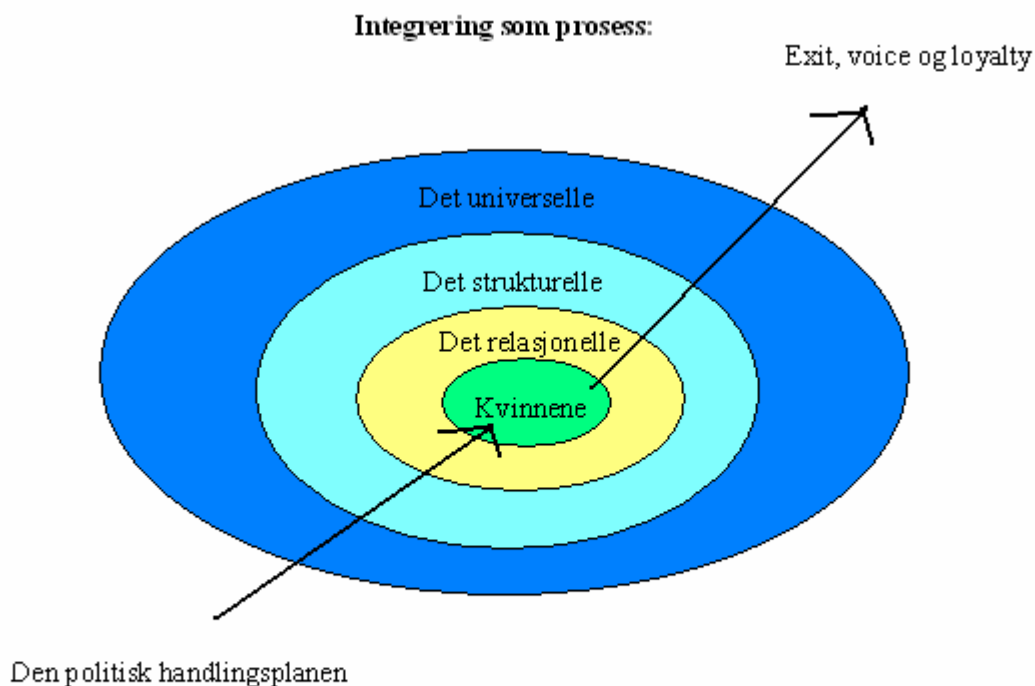
Handlingsplanen har som målsetting at innvandrere raskest mulig skal få bidra med sine ressurser. Den første jobben de må gjøre er å lære seg språket, og lære seg å kjenne det norske samfunnet. Språket er en forutsetning for å kvalifisere seg til arbeid, og arbeid er i følge handlingsplanen, nøkkelen til integrering. Staten forplikter seg til å tilrettelegge for introduksjons program som innvandrere har plikt til å delta på. Begge parter forplikter seg. Majoritetsbefolkningen og arbeidsgivere må ikke stenge folk ute.

En ønsker også at innvandrere aktivt skal delta i det politiske og det sivile samfunnet, gjennom deltakelse i frivillige lag og organisasjoner. Møteplasser vil kunne øke toleransen mellom ulike grupper og redusere rasisme og diskriminering. Møteplasser vil danne grunnlag for nettverksbygging mellom majoritets og minoritetsbefolkningen. En forutsetning for å lykkes med dette er fravær av rasisme og diskriminering. Arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner i både privat og offentlig sektor blir invitert, for å vurdere strategier og tiltak for å få innvandrere i arbeid. Det blir stilt krav både til minoritets og majoritetsbefolkningen (vedlegg til St.prp. nr 1 2006-2007).

Oppsummering.

Ut fra teorien jeg her har presentert, ser jeg på integreringsbegrepet som et aktivt begrep, der både majoriteten og minoriteten må være aktive deltakere. Det nytter ikke å sitte passiv og vente på å bli integrert. Majoritetsbefolkningen må legge forholdene til rette, og slippe minoritetsbefolkningen til. Innvanderne må være villige til å tilpasse seg det norske samfunnet og det norske samfunnet må lage plass. Samfunnet må tilpasse seg mangfoldet. Figur 3 er et forsøk på å vise integrering som prosess, slik jeg forstår den i denne oppgaven. Den viser hvor sammensatt integreringsprosessen er. Figuren må ikke misforståes dit hen at alle krefter virket integrerende. Handlingsplanen skal virke integrerende, men i de ulike lagene vil det være motkrefter som vil kunne trekke i ekskluderende retning. Dette vil kunne være en ramme for kvinnene sine strategiske valg.

Figur 3: Integrering som prosess

Kvinnene har jeg satt i sentrum, og i første omgang er det egenskaper ved kvinnen selv som vil påvirke integreringen. Dersom kvinnen selv ikke ønsker å delta i det samfunnet hun har kommet til, hjelper det lite at personene rundt henne, og samfunnet, forsøker å legge forholdene til rette for deltakelse. På den andre siden hjelper det lite at kvinnen ønsker å delta dersom, relasjonelle, strukturelle eller universelle faktorer, forsøker å motvirke dette. Den

politiske handlingsplanen vil forsøke å påvirke integreringsprosessen. Den forsøker å påvirke både kvinnen og faktorene rundt henne. Exit, voice og loyalty vil være kvinnene sitt svar på denne prosessen. Størrelsen og fargen på sirklene er tilfeldig, og ikke uttrykk for at jeg tillegger de ulike faktorene ulik betydning. En kunne selvsagt diskutert hvorvidt de ulike faktorene har ulik betydning for integreringsprosessen, men dette har jeg ikke tatt stilling til i denne oppgaven. Jeg vil avslutte teorikapitlet med Berg (1997) sitt syn på integrering. Hun sier at integrering er en langsom prosess som migrantene selv må styre, men det må skje i kontakt med nærmiljøet, lokalsamfunnet og på arbeidsplassen.

3. Metodisk tilnærming.

I min masteroppgave har jeg valgt å bruke kvalitativ forskningsmetode, og det kvalitative forskningsintervjuet er utgangspunktet mitt for å fremskaffe data. Jeg vil i dette kapittelet gjøre rede for metodiske vurderinger som jeg har gjort underveis. Jeg redegjør for valg av informanter, og hvordan jeg har kommet fram til den empirien som jeg bygger mine data på. Hvordan jeg har utarbeidet intervjuguiden min vil jeg redegjøre for, og også de etiske betraktninger, i samband med arbeid med oppgaven. Jeg vil også forklare hvorfor jeg velger å presentere materialet mitt slik som jeg gjør.

Kvalitativ metode.

Jeg har valgt kvalitativ metode, fordi dette passer best til den problemstillingen jeg vil belyse. Jeg ønsker å karakterisere et fenomen, og den kvalitative metode tar sikte på å samle data som karakteriserer et fenomen. Den tar sikte på å fange opp opplevelser og meninger, som ikke så lett lar seg tallfeste (Dalland 1997:16). Jeg ønsker å formidle livshistoriene til kvinnene jeg intervjuer, og dette kan ikke la seg gjøre dersom jeg skulle bruke kvantitativ metode. Kvantitativ metode tar sikte på å skaffe seg opplysninger om flere objekt, for så å omforme informasjonen til tall, og videre analysere mønster i tallmaterialet (Hellevik 2002:13). I kvalitativ metode blir data samlet i tett samarbeid med informantene. Det finnes ulike måter å samle inn kvalitative data på, deltakelse, samtale, intervju, tekstanalyse og ulike former for observasjon. Jeg har valgt det kvalitative forskningsintervjuet som metode, og jeg har et fenomenologisk utgangspunkt. Jeg ønsker å lytte fordomsfritt til informanten, gå i dybden og få vite mest mulig om hver enkelt kvinne. Det er kvinnens subjektive opplevelse av møte med det norske samfunnet og livet hun lever her, jeg ønsker å få tak i. Det er kvinnene sine subjektive opplevelser jeg er på jakt etter, og deres handlingsevner og handlingsstrategier i forhold til å tilpasse seg livet i Norge. Det kvalitative intervjuet egner seg derfor svært godt i mitt arbeid. Data blir produsert i et samarbeid med intervjuobjektet, og forskeren er mer aktiv enn ved innsamling av kvantitative data. Dette stiller store krav til forskeren. For å få fram mest mulig nyanserte data i en intervjusituasjon er det viktig at forskeren evner å legge forholdene til rette slik at hun skaper trygghet og tillit. Siden jeg ikke har erfaring med å intervjuer mennesker på denne måten, så ble det å skulle samle data for første gang en utfordring. Jeg har yrkesbakgrunn som sykepleier, og er derfor vant til å omgås mennesker i ulike livssituasjoner. Evnen til å skape trygghet står sentralt i sykepleien. Erfaringer fra min

yrkesbakgrunn tok jeg med meg inn i intervjusituasjonen. Dette kan kanskje til en viss grad veie opp for min manglende erfaring med å jobbe på denne måten.

Datainnsamling ved hjelp av kvalitativt intervju.

Når hensikten med en undersøkelse er å undersøke hvordan mennesker forstår sin egen verden, mener Kvale (1999:61), at intervju er en god metode. Det stilles krav til forskeren som bruker intervju som metode i datainnsamlingen. Vurderinger må gjøres underveis i intervjuet, kvaliteten på dataene er i stor grad avhengig av intervjuet. Intervjuer sin evne til følsomhet, empati og kunnskaper vil ha stor betydning for dataene man får tilgang til. (Kvale 1999:62). Det er slik sett et dristig prosjekt å legge seg ut på som uerfaren forsker, og kanskje spesielt med tanke på at jeg vil berøre svært personlige forhold. Min uerfarenhet kan nok prege de dataene jeg har fått tilgang til. Dette er ikke nødvendigvis bare negativt. Dersom jeg evner å skape tillit, og en god ramme rundt samtalen, kan kanskje det at jeg er nybegynner medvirke til at kvinnene føler seg mer på like fot med meg. Dette fikk jeg bekreftet underveis.

Kjønn kan spille en rolle når man samler inn datamateriale via intervju (Ryen 2002:139).

"The sex of the interviewer and the respondent does make a difference, as the interview takes place within the cultural boundaries of a paternalistic social system in which masculine identities are differentiated from feminine ones" (Fontana og Frey 1994:369 I Ryen 2002:139).

Jeg tror at det at jeg er kvinne, gjør at jeg lettere greier å skape tillit hos mine intervjuobjekt, som også er kvinner. Kanskje får jeg dermed tilgang på mer detaljert informasjon enn om jeg var mann. Spesielt dersom kvinnene har hatt dårlige erfaringer med sine ektemenn, kan nok dette gjøre seg gjeldende.

Min måte å gjennomføre de kvalitative intervjuene på, ligger nært opp mot feministisk forskning. I feministisk forskning legger man vekt på å minimalisere statusforskjeller mellom forsker og intervjuobjekt. Ved å vise følelser og svare på spørsmål, vil informantene ha større kontroll over situasjonen. Dette vil gi en større nærhet og dermed styrke tilgangen på data. Samtidig kan det være en fare at jeg mister distansen, som er viktig for å se fenomenet jeg studerer utenifra. Ryen benevner dette fenomenet som å "go nativ" (Ryen 2002:138). I og med at dette er min masteroppgave, og jeg ikke er tilknyttet noen organisasjon, så vil

kvinnene ikke kunne oppfatte meg som representant for myndigheter eller organisasjoner. Noe som en ellers kunne tenke seg kunne prege svarene de ville gi meg.

Utvalg av informanter.

I følge Ryen (2002:81), må man starte med å sirkle inn informantene, område og sted. Jeg har allerede i problemstillingen min lagt føringer på hvem jeg ønsker å snakke med. Det er filippinske kvinner som har inngått ekteskap med norske menn. Siden jeg var opptatt av å få vite noe om integreringsprosessen til disse kvinnene, var det viktig at de hadde bodd i Norge en stund. Jeg satte derfor opp som kriterium for valg av informanter, at de skulle ha bodd i Norge i minimum fem år. Jeg ønsket dermed å sikre meg at de hadde en del integreringserfaringer å bidra med. Det var også viktig for meg at de hadde vært her lenger enn 3 år, slik at kvinnene da hadde rett til opphold i Norge på eget grunnlag, og ikke på bakgrunn av ekteskap. De som eventuelt hadde valgt å gå ut av ekteskapet etter tre år, hadde da fått erfaringer med det norske samfunnet, som kanskje var annerledes enn erfaringer de hadde som gifte kvinner. Jeg hadde og tanker om at de, når de hadde rett til opphold i Norge på eget grunnlag, ville føle seg friere til å dele sine erfaringer med meg. En annen effekt av at de har bodd i Norge i minimum fem år, vil være språkferdigheter, dette vil også påvirke intervjusituasjonen. Dette var ikke et bevisst valg fra min side, men jeg ser helt klart at intervjusituasjonen blir lettere når den kan foregå på norsk. Alternativt kunne en tenke seg at intervjuene ble gjort på engelsk, men dette ville for begge parter bli et fremmedspråk. Bruk av tolk kunne vært et alternativ, men dette ville bli kostbart og sprengt mitt budsjett. Ved bruk av tolk er det og fare for at en vil miste nyanser i intervjuet, og at enkelte opplevelser ikke blir fortalt. Tolken vil kunne virke hemmende på hva som kommer frem. Berg viser til slike erfaringer i sitt arbeid (Berg, Flastad og Lauritsen 2006:34).

I politiske handlingsplaner for integrering, er ikke kvinner som innvandrer igjennom ekteskap med etnisk norske menn nevnt. Dette kan få en til å tro at integrering for denne gruppen innvandrere er problemfri, og at en tar det som en selvfølge at mannen fungerer som døråpner. Jeg stilte meg undrende til dette og ønsket å se nærmere på hvordan ekteskapet påvirket integreringsprosessen. Ekteskap med en etnisk norsk mann er derfor et absolutt kriterium når jeg skal velge informanter. Jeg ønsket og at ekteskapet var grunnlaget for opphold i Norge. På denne måte kunne jeg sikre meg at kvinnen ikke var integrert før de inngikk ekteskap. Jeg håpet og at jeg slik ville kunne finne kvinner som inngikk ekteskap etter relativ kort tids

bekjentskap. Maktforholdet i et slikt ekteskap ville være annerledes enn dersom kvinnen hadde innvandret til Norge for å jobbe, og etter at hun var etablert her, traff en norsk mann.

I problemstillingen stiller jeg spørsmål om integreringsprosessen vil være forskjellig fra by til bygd. For å finne ut av det, er jeg derfor avhengig av å komme i kontakt med kvinner som har integreringserfaringer fra bygd, og kvinner som har integreringserfaringer fra by.

Patton hevder at det er to moment man må forholde seg til i utvelgelsesprosessen, det er:

- Hva og hvem man skal studere.
- Velge de kildene man tror best vil kunne svare på sentrale spørsmål for å kunne nå målsettingen med studien (Ryen 2002:88).

Dette har vært førende for meg når jeg har utarbeidet kriteriene til mine informanter.

Etter å ha tenkt gjennom hvilke kriterier i forhold til informantene som var viktige, for at jeg skulle kunne få informasjonen jeg trengte for å belyse min problemstilling, satte jeg opp følgende kriterier:

- Fem kvinner som kom til bygdenorge
- Fem kvinner som kom til småby
- Ekteskapet var grunnlaget for oppholdstillatelsen
- De skal ha bodd i Norge minimum fem år
- Være gift eller har vært gift med en etnisk norsk mann

Etter at kriteriene var klare startet arbeidet med hvordan jeg skulle komme i kontakt med disse kvinnene.

Portvakt.

For å komme fram til kvinnene jeg intervjuet, benyttet jeg meg av en portvakt. Portvakten jeg benyttet meg av kjenner mange kvinner som har kommet til Norge via ekteskap med en norsk mann. Portvakten kom jeg i kontakt med via mitt faglige nettverk. Hun er selv filippinsk, og har vært gift med en norsk mann. Portvakten har betydning både indirekte og direkte, hevder Ryen, ved at hun hjelper forskeren. Hun kan lette veien fra utsiden og inn i kulturen, både egen og andre kulturer. Hun vil og kunne presentere forskeren på en slik måte at tillit skapes (Ryen 2002:90). Jeg tror at for meg har det vært viktig, at jeg har fått kontakt med mine informanter via en kvinne, som er i samme livssituasjon som de selv. Det at hun har gått god for meg tror jeg har hatt betydning for hvor mye kvinnene har gitt meg av informasjon, og at

det derfor var lettere for meg som forsker å oppnå kontakt og tillit i intervjusituasjonen. Kvinnene jeg intervjuet kom fra Filippinene og en kultur, som er svært forskjellig fra den norske kulturen som jeg er oppvokst med. Dette vil gjøre at vi vil ha ulik forforståelse, noe som gjør intervjusituasjonen ekstra utfordrende. Intervju som foregår på tvers av kulturgrenser er ekstra krevende, både for intervjuer og intervjuobjekt. Via samtaler med min portvakt har jeg fått kjennskap til kulturen til disse kvinnene, og jeg har som Ryen hevder er viktig, beveget meg fra utsiden av kulturen, til å komme på innsiden. (Ryen 2002:91). Et av kriteriene jeg satte i forhold til hvem jeg ønsket å få kontakt med, var at kvinnene skulle ha vært i Norge i minimum fem år. Kvinnene jeg intervjuet har vært i Norge fra ti til tretti år, og har i løpet av den tiden fått kjennskap til norsk kultur. Vi hadde derfor kjennskap til hverandres kultur.

Jeg tok kontakt med portvakten min i november for å informere henne om hvordan hun kunne hjelpe meg i mitt arbeid. Hun var svært positivt innstilt til det arbeidet jeg skulle gjøre, og ville gjerne være behjelpelig med å formidle kontakt. Hun syntes det var bra at noen var interessert i å høre hvordan livene deres hadde blitt i Norge, og at dette arbeidet hadde som siktemål å bære fram deres stemmer, og formidle deres opplevelser. Videre sendte jeg henne et brev i slutten på desember der jeg hadde satt opp kriteriene for de kvinnene jeg ønsket å snakke med (jf. vedlegg 1). Til tross for portvakten sin positive innstilling, viste deg seg vanskelig å skaffe informanter. Noen vegret seg fordi de mente språket deres var for dårlig, og noen var redd de ikke kunne svare på det jeg ønsket å vite. Andre hadde tidligere vært i kontakt med journalister, og hadde dårlige erfaringer med det. De hadde opplevd å få sine livshistorier på trykk, med en vinkling de ikke følte seg komfortable med.

Det å benytte portvakt for å oppnå kontakt med informantene har, som jeg her har vist mange fordeler, men det kan og være ulemper ved det. Det betyr blant annet at jeg ikke har noen kontroll med tilgangen til de personene jeg skal intervjuer, utover kriteriene jeg har satt. Jeg er prisgitt portvakten, og at hun greier å skaffe informasjonsrike informanter. Jeg har dermed gitt fra meg mulighetene til å påvirke utvalget, slik at jeg sikrer meg et variert utvalg slik Ryen anbefaler (Ryen 2002: 87). Jeg står derfor i fare for å velge for smalt, og kan ikke gjøre som Miles og Huberman anbefaler for å unngå denne fellen, nemlig å oppspore informanter som man tror innehar mest informasjon og som har mest å bidra med (Ryen 2002:87). Utvalget kan og bli farget av den informasjonen som portvakten ønsker at jeg skal få. Ryen hevder at det kan være en fare for at portvakten styrer informasjonen man får via valg av informanter

(Ryen 2002:90). Portvakten kan koble meg til informanter, som hun antar gir meg det perspektivet som hun ønsker jeg skal ha, på fenomenet jeg undersøker. Informantene mine hadde svært ulike historier å fortelle, så jeg tror ikke portvakten min har forsøkt å sile informanter med tanke på å gi meg et spesielt bilde.

Jeg har bevisst valgt bort å snakke med de eventuelle ektemennene til disse kvinnene. Ved å velge dem bort, vet jeg at jeg kan stå i fare for å sitte igjen med et ensidig bilde. Det kunne vært interessant å få vite hvordan mennene til disse kvinnene tenkte, og hvordan de opplevde situasjonen. En kunne også tenke seg at man intervjuet flere personer rundt hver kvinne, ektemann og for eksempel nær familie til ektemannen. Men arbeidet ville da bli for omfattende, sett i forhold til de ressursene jeg har tilgang til. Jeg ville da kanskje bare ha hatt kapasitet til å inkludere tre til fire kvinner i undersøkelsen. Hovedhensikten med mitt arbeid er å synliggjøre disse kvinnene og formidle deres opplevelser og fortolkninger av egne liv. Kanskje også skape en forståelse for livssituasjonen til disse kvinnene. For å få fram et mest mulig nyansert bilde, har jeg derfor prioritert å bruke mine ressurser på å intervju flere kvinner, enn på å intervju personer rundt dem. Personene rundt kvinnene vil være sentrale for integreringsprosessen til kvinnene, og påvirke denne, men mitt fokus i dette arbeide er kvinnene. Siden fokuset er kvinnene sine opplevelser, tror jeg ikke at jeg går glipp av viktig informasjon ved å utelate intervju med mennene og eventuelt andre personer rundt kvinnene.

Å bestemme hvor mange respondenter man trenger kan være vanskelig. Ryen sier at i startfasen kan det være umulig å fastsette hvor mange intervjuer man trenger (Ryen 2002:92). Kvale hevder at antall intervju vil være avhengig av studiens formål, og at det kan være en svakhet med både for mange og for få intervju. For få intervju kan føre til vanskeligheter med å kunne generalisere, og for mange ville vanskeliggjøre en grundig tolking av intervjuene (Kvale 1999: 58-60). Etter hvert som man tilegner seg data må man vurdere. Når nye intervju har lite ny innsikt å tilføre, nærmer man seg det Ryen omtaler som metningspunktet, eller "loven om avtagende utbytte" som Kvale kaller det (Ryen 2002:93, Kvale 1999:59). Hvor mange intervju man trenger for å nå metningspunktet, er avhengig av hvor komplisert problemstillingen man vil belyse er, og innholdet i intervjuene man har (Ryen 2002: 93).

Hvor mange kvinner jeg skulle intervju ble også gjenstand for vurderinger. Jeg ønsket å få et bilde av hvorvidt integreringsprosessen er forskjellig fra småby til bygd, og måtte derfor skaffe meg et visst antall kvinner både fra småby og bygdemiljø. Etter å ha konferert med

veileder ble vi enige om at fem kvinner fra hver plass burde være nok, for å skaffe seg et visst bilde over hvordan integreringsprosessen artet seg. Det ville også være et antall intervjuer som ville være overkommelig i forhold til mine ressurser. Utgangspunktet mitt var derfor at jeg skulle intervjuer fem kvinner som kom til en småby i Norge, og fem kvinner som kom til en bygd i Norge. Det var dette antallet portvakten min skulle formidle til meg. Ulike omstendigheter gjorde at jeg til slutt satt igjen med seks kvinner som kom til bygd, og fire kvinner som kom til småby.

Intervjuguiden.

Jeg har valgt å bruke en halvstrukturert intervjuform i innsamlingen av mitt datamateriale. For halvstrukturerte intervju vil intervjuguiden være en grovskisse over emner og forslag til spørsmål (Kvale 1999:76). Graden av strukturering av intervjuet, er et spørsmål som kan diskuteres. Er strukturen for stram kan dette binde opp forskeren, viktige moment som respondenten kommer med kan bli misforstått eller ikke fanget opp. Forskeren kan bli så opphengt i strukturen at han lytter mindre aktivt. En for stram struktur vil hemme interaksjonen i intervjuet (Ryen 2002:97). Jeg ønsket å fange opp respondentens perspektiv, noe for mye struktur ville hindre. Jeg har derfor bare satt opp temaer i min intervjuguide. I min studie er det sentralt at det er kvinnen sine stemmer som skal videreformidles. Det er den enkelte kvinne sin opplevelse av hva som har vært viktig for henne, i hennes integrasjonsprosess, som skal ha fokus. En detaljert intervjuguide ville ikke fungere for å fange opp dette. Å ha en viss grad av struktur er likevel viktig for å sikre seg at man får de dataene man trenger for å foreta analysen. En viss struktur vil og kunne være til hjelp når en skal starte med analysen. Ryen hevder at det er en viss fare for at viktige fenomen fra felten ikke blir fanget opp, dersom de ikke er med i intervjuguiden. Det kan også være et problem at man uten intervjuguide kan sitte igjen med mye overflødig datamateriale som kan vanskeliggjøre analysen. Jeg skal sammenligne integreringsprosessen til kvinner som kommer til småbyer i Norge og kvinner som kommer til bygdenorge. For å kunne sammenligne må man ha en viss grad av struktur hevder Ryen (2002:97).

Kvale (1999:77) hevder at et godt intervju spørsmål skal tjene to hensikter. Det skal ha en dynamisk og en tematisk funksjon. Den tematiske funksjonen har til hensikt å fremskaffe kunnskap om temaet en undersøker, og belyse de teoretiske begrepene som undersøkelsen bygger på. Den dynamiske funksjonen skal være med på å skape en positiv intervjusituasjon,

holde samtalen i gang, og motivere respondenten til å fortsette å fortelle om egne erfaringer og følelser. Jeg har forsøkt å etterleve dette i utarbeiding av min intervjuguide.

Integrering er et sammensatt begrep, noe jeg har forsøkt å ta høyde for ved valg av teoretisk perspektiv. Jeg har derfor ulike innfallsvinkler til integrering. Jeg har brukt Berg (1997:2) sine fire perspektiv på integrering, det individuelle, det relasjonelle, det strukturelle og det universelle. Videre har jeg brukt Hirschman (1970) sin teori om exit, voice og loyalty. For å kunne foreta analysen, må jeg sikre meg at jeg via intervjuene mine får data om disse nivåene. Jeg har derfor tematisert intervjuguiden min på en slik måte at dette blir ivaretatt. Jeg ønsker å formidle livshistoriene til disse kvinnene, og har derfor satt opp intervjuguiden i kronologisk rekkefølge. Vi starter med å snakke om oppveksten på Filippinene, altså fortid, for så å gå videre til nåtid, og så tanker/drømmer for framtiden. Jeg har satt opp mange underpunkt under hvert tema, både for å sikre meg at jeg får det jeg trenger av informasjon, og for å kunne bruke dem dersom intervjuet skulle stoppe opp. Intervjuguiden viste seg å fungere bra både som en kontroll på at jeg hadde fått opplysningene jeg trengte, og i noen av intervjuene for å holde samtalen i gang.(jf. vedlegg 2)

Intervjusamtalene.

Jeg forsøkte å ha samme struktur og rutiner fra intervju til intervju. Jeg startet med å presentere meg selv, og fortelle hvorfor jeg ønsket å gjøre intervjuet. Jeg spurte om lov til å ta opp samtalen og forklarte hvorfor jeg ønsket det. Jeg forsikret om at livshistoriene ville bli anonymisert i mitt arbeid. Jeg forsøkte å signalisere velvilje ved hjelp av kroppsspråk og ansiktsuttrykk. I alle samtalene startet jeg med småprat tilpasset respondenten, slik Ryen (2002:101) anbefaler.

Jeg var bevisst på at samtalene ikke skulle være en hverdagssamtale, og heller ingen terapeutisk samtale (Kvale 1999: 30,31). Jeg forsøkte å forberede meg på at det kunne bli krevende samtaler, og at det var viktig å ivareta informantene. Jeg var klar over at jeg beveget meg inn på et svært privat område, og forsøkte derfor å være forsiktig dersom jeg oppdaget at spørsmålene mine ble vanskelige. Jeg understreket at de ikke trengte å svare dersom de oppfattet mine spørsmål som for private. Kanskje ble jeg for forsiktig i noen av intervjuene. Siden jeg beveget meg inn på et svært privat område, hadde det kanskje vært en fordel dersom jeg hadde lagt opp til to intervju av hver kvinne. På den måten kunne vi fått bedre tid, slik at vi kunne blitt bedre kjent, og historiene kunne kanskje blitt mer detaljrike. Kvinnene ville da

kanskje følt seg tryggere og lettere delt sine livshistorier med meg. Dette hadde jeg imidlertid ikke anledning til, og historiene kvinnen fortalte tyder heller ikke på at de var utrygge og holdt informasjon tilbake. Jeg forsøkte hele tiden å være bevisst min rolle som forsker, en forskerrolle som hadde en subjekt – subjekt tilnærming til informantene (Kalleberg 1996:45). Jeg var forberedt på at historiene jeg fikk høre kunne berøre meg emosjonelt, og var godt forberedt, men to av intervjuene ble likevel sterkere enn jeg var forberedt på. Heldigvis hadde jeg ikke mange intervjuer fortløpende, så jeg fikk tatt meg inn igjen til neste intervju. Jeg hadde aldri mer enn to intervju per dag.

Siden jeg reiste en del rundt for å treffe informantene hadde jeg ikke en fast plass, der jeg kunne tilrettelegge spesielt for intervjuene. Informanten fikk være med å bestemme hvor vi skulle møtes. Tre av kvinnene inviterte meg hjem til seg, og hos to av dem var ektemannen til stede mens vi gjorde intervjuet. Dette opplevde jeg ikke som vanskelig, i det ene tilfellet hadde mannen en svært tilbaketrukket rolle, han satt i samme rom, men et stykke fra oss. I det andre tilfellet var han mer delaktig, men på kvinnen sin henvendelse. Det virket ikke som kvinnene opplevde det som et kontrolltiltak, og stemningen mellom dem var god. Intervjuene jeg fikk var innholdsrike og nyanserte, noe som tyder på at kvinnene følte seg frie til å fortelle det de ønsket, og at mannens tilstedeværelse ikke virket sensurerende. Hadde jeg fått en oppfatning av at forholdet mellom dem var vanskelig, måtte jeg ha vurdert å arrangere intervjuene på en slik måte at mennene ikke var tilstede. Dersom dette ikke hadde vært mulig, ville jeg vurdert å ikke bruke disse intervjuene. Fire av intervjuene ble gjennomført på kafé. I tre av tilfellene fungerte dette godt, opptaket ble bra, men på ett var det en del bakgrunnsstøy, men ikke så mye at opptaket ble ødelagt. Ett av intervjuene ble tatt på et kontor som jeg fikk tilgang på. To intervju ble gjennomført via telefon. I utgangspunktet ønsket jeg ikke å gjennomføre telefonintervju, jeg var da redd for at jeg ville gå glipp av mye tileggsinformasjon som et fysisk møte vil gi. Når jeg likevel valgte å gjøre det, var det i det ene tilfellet etter et sterkt ønske fra kvinnen. I det andre tilfellet var det ikke planlagt, men da jeg ringte for å avtale møte med henne, kom det fram at hun ikke var sikker på om hun orket å snakke om livet sitt. Det var for smertefullt å dele egne erfaringer med andre. Jeg respekterte hennes avgjørelse og ga henne bekreftelse på at det var frivillig å delta. Hun begynte da uoppfordret å fortelle om livet sitt. Jeg var svært forsiktig med å styre samtalen, og lot henne snakke. Etter hvert som hun fortalte turte jeg å komme inn med spørsmål. Samtalen varte ca en time. Kvinnen styrte samtalen, og avgjorde selv når hun følte hun hadde sagt nok. Hun bekreftet at jeg kunne bruke opplysningene hun hadde gitt meg. Mine bekymringer for at jeg ville gå glipp av

tileggsinformasjon som et fysisk møte vil gi, opplevde jeg ikke var noe stort problem. Spesielt det telefonintervjuet som ikke var planlagt ble et fyldig intervju, der kvinnen sine følelser og opplevelser kom tydelig fram. Kanskje ville ikke kvinnen åpnet seg så mye, dersom vi hadde avtalt å møtes ansikt til ansikt.

Varigheten på intervjuene varierte fra førti minutt til tre timer. Alle bortsett fra to intervju bar preg av at informanten var ivrig og ønsket å fortelle. Jeg forsøkte å holde en lav profil og lot informantene fortelle sine historier på sin måte og i den rekkefølgen de ønsket, slik Ryen (2002:102) anbefaler. I to av intervjuene måtte jeg være mer aktiv, og stille konkrete spørsmål. De to intervjuene er ikke så innholdsrike og detaljrike som der det var informantene som hadde den aktive rollen. Historiene involverte følelser, både latter, sinne og gråt. Noen av kvinnene fortalte morsomme historier som gjorde at vi begge lo. Intervjuene ble avsluttet med at jeg spurte om det var noe de ønsket å legge til, som vi ikke hadde vært innom i løpet av intervjuet, og som hadde vært betydningsfullt for dem den første tiden i Norge. Jeg takket så for at de tok seg tid til å snakke med meg, og at de ville dele sin livshistorie med meg. De fikk visittkortet mitt, og jeg ba om lov til å kontakte dem, dersom jeg følte at jeg manglet informasjon, eller for å klargjøre moment. Jeg oppfordret også informantene om å ta kontakt dersom de senere skulle komme på noe de følte var viktig og som de hadde glemt å nevne, slik også Ryen anbefaler (Ryen 2002: 109). Ingen av informantene tok kontakt med meg i ettertid. Jeg tok kontakt med to av informantene for å klargjøre opplysninger gitt i intervjuene.

Ett av kriteriene mine var at kvinnene skulle ha vært i Norge minimum fem år, jeg hadde da forventninger om at kvinnene kunne så mye norsk at vi kunne ta intervjuet på norsk. Kvinnene jeg intervjuet hadde vært her fra ti til tretti år. En av kvinnene ønsket å snakke engelsk under intervjuet, så det intervjuet ble gjort på engelsk. Jeg opplevde ikke at dette svekket intervjuet, jeg tror at det ble fyldigere siden kvinnen fikk bruke det språket hun var mest komfortabel med i intervjusituasjonen. Det var heller ikke problematisk for meg å forstå det hun formidlet.

Opptak og transkripsjon.

For å få til en best mulig intervjusituasjon, der jeg kunne fokusere på den som ble intervjuet og ikke på å notere mest mulig, brukte jeg opptakerutstyr. Jeg brukte en mp3 spiller som opptaker. Denne var svært liten med innebygd mikrofon. Jeg plasserte den på bordet foran oss for å få best mulig lyd. På grunn av størrelsen så ble den gjenstand for lite oppmerksomhet. I

tillegg til opptaker benyttet jeg meg også av å notere underveis. Dette for å få med ansiktsuttrykk og kroppsspråket til informanten. Jeg fikk dermed fange opp mer enn ordene som ble sagt i intervjuet. Dette ble til hjelp for meg senere da jeg startet med analysen. Jeg opplevde å få et mer nyansert bilde enn jeg ville sittet igjen med, dersom jeg ikke hadde slike notater. Alle opptakene uten ett ble svært bra, det hadde en del bakgrunnsstøy, men jeg kunne likevel få med meg det som ble sagt. Telefonintervjuene ble ikke tatt opp, jeg noterte ned samtalen i stikkordsform og skrev ut livshistoriene umiddelbart etter intervjuet.

Etter råd fra veilederen min har jeg valgt ikke å transkribere intervjuene, men jeg har latt intervjuene danne grunnlag for livshistoriene som jeg har skrevet ut for hver kvinne. En fare med å ikke transkribere kan være at nyanser og detaljer kan gå tapt, men det kan og være en styrke. Kvale (1999: 116) hevder at for stort fokus på transkribering kan føre til at en mister den opprinnelige ”ansikt til ansikt” samtalen. Og at analysen kan bli fragmentert.

Tilfeldighetene gjorde at intervjuperioden strakte seg over fire uker. Dette ser jeg i ettertid har vært en fordel. Jeg fikk skrevet ut livshistoriene etter hvert, slik at jeg hadde intervjuet ferskt i minne når jeg hørte på opptaket og skrev ut livshistoriene. Jeg husket stemningen under intervjuet, og kunne se informanten for meg. Jeg fikk fordypet meg i materialet etter hvert. Kvale (1999:102) hevder at det ligger en mengde metodiske utfordringer i å overføre lydopptak til skriftlig tekst. Han hevder at utskriften er en kunstig konstruksjon fra muntlig kommunikasjon til skriftlig materiale. Livshistoriene vil bli preget av valgene jeg tar når jeg skriver dem ut, og det vil få betydning for reliabiliteten av arbeidet mitt. Dette hadde jeg ikke muligheter til å gjøre i forhold til telefonintervjuene. For å styrke reliabiliteten ytterligere kunne jeg, slik Ryen (2002:109) anbefaler, latt informantene lese gjennom livshistoriene sine for å forsikre seg om at jeg ikke hadde misforstått eller mistolket det de hadde fortalt, men dette ble for ressurskrevende.

Analysen.

Jeg startet prosessen med å analysere data allerede mens jeg gjorde intervjuene. Ryen (2002:146) hevder, at man hver gang man foretar et nytt intervju, vil være i en dialog mellom tidligere intervju, teori og pågående intervju. Jeg gikk ikke veien via transkribering av intervjuene, men skrev ut livshistoriene til kvinnene med en gang. Dette vil være det Kvale (1999: 126,127) kaller meningsfortetting. Jeg hørte på opptakene flere ganger under arbeidet med livshistoriene. Mens jeg hørte på opptakene skrev jeg stikkord, så skrev jeg ut livshistoriene og lyttet på opptakene igjen, for å være sikker på at jeg ikke gikk glipp av viktig

informasjon. Etter at alle livshistoriene var skrevet ut, leste jeg grundig gjennom dem for å bli bedre kjent med informantene mine. Av hensyn til anonymiseringen gav jeg kvinnene nye navn.

For å få en bedre oversikt over informantene mine, laget jeg en skjematisk oversikt. Jeg hadde der med ulike faktorer som jeg mente hadde betydning for hvordan de håndterte sin integreringsprosess. Denne oversikten kan jeg dessverre ikke presentere i oppgaven av hensyn til anonymiseringen. Kategoriene jeg hadde med her var:

- Alder da de kom til Norge.
- Alder på ektemann.
- Om de kom fra by eller bygd på Filippinene.
- Om de kom til småby eller bygd i Norge.
- Hvilken økonomisk situasjon de kom fra.
- Utdannelse.
- Om de hadde forsørgeransvar.
- Barn de hadde før de kom.
- Barn de fikk i Norge.
- Om de hadde slektninger her da de kom.
- Om de har slektninger her nå.
- Hvor lenge de har vært i Norge.
- Er de fortsatt gift med den mannen de først kom til, evt. gift på nytt.
- Hvordan de opplever sin situasjon i dag/angrer de på at de kom.

Til slutt satte jeg en åpen rubrikk for viktige moment som kunne dukke opp underveis i analysen. I starten på kapittel 4 presenterer jeg en svært begrenset utgave av denne oversikten.

Jeg ønsket at stemmene til mine informanter skulle være bærende i analysen. Jeg ville i utgangspunkt presentere livshistoriene til hver enkelt kvinne, for at leseren skulle komme så nær kvinnene som mulig. Av hensyn til anonymiseringen har jeg måttet gå vekk fra det. Jeg har i stedet presentert deler av livshistoriene til kvinnene. For at kvinnene likevel skulle komme nær leseren, har jeg brukt en del sitater fra intervjuene.

Jeg har valgt å systematisere analysekapittelet mitt inn i sju hoveddeler, etter teorien jeg ønsket å benytte for å belyse integreringsprosessen til kvinnene. Integrering er et sammensatt begrep, og jeg ville derfor bruke flere innfallsvinkler. Jeg tok først for meg Berit Berg (1997) sine perspektiv på integrering, det individuelle, det relasjonelle, det strukturelle, det universelle. Så såg jeg på datamaterialet mitt ut fra Hirschman (1970) sine kategorier om exit, voice og loyalty. Videre forsøkte jeg å sammenligne integreringsprosessen til kvinner som kom til småby og kvinner som kom til bygd. Til slutt så jeg på hvordan handlingsplanen staten har lagt i forhold til integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og mål for inkludering (vedlegg til St.prp. nr 1 2006-2007), påvirker integreringen til informantene mine. Jeg har forsøkt å sortere datamaterialet mitt i forhold til de sju hoveddelene. Livshistoriene benytter jeg under hver hoveddel for å vise hvordan informantene mine tenker og handler. Jeg forsøker ved hjelp av informantene sine stemme å vise ytterpunktene i mitt datamateriale, bredden og mangfoldet.

Reliabilitet, validitet og generalisering.

For å kunne diskutere forskningens sannhetsverdi må en forholde seg til spørsmålene om reliabilitet, validitet og generalisering. Kvale (1999:158) benevner det som samfunnsvitenskapens hellige treenighet. Det stilles krav om validitet og reliabilitet for at forskningen skal fremstå som troverdig, og gjennom hele forskningsprosessen må arbeidet med verifisering være en del av forskningsprosessen. Begrepene reliabilitet, validitet og generalisering blir brukt både i kvalitativ og kvantitativ forskning, men har et noe annet innhold i kvalitativ enn i kvantitativ forskning. Enkelte kvalitative forskere; Lincoln og Guba, har ”oversett” begrepene og snakker om troverdighet, tilforlatelighet, sikkerhet og bekræftbarhet (Kvale 1999:159).

Innenfor kvalitativ metode dreier validitet seg om hvorvidt man måler det man har til hensikt å måle (Kvale 1999: 165). Har jeg gjennom mine intervju fått tak i de opplysningene som jeg trenger for å reflektere de fenomenene jeg ønsket å se på? Kan mine intervju fortelle noe holdbart om problemstillingen min? Er operasjonaliseringen av teorien jeg har valgt, egnet til å fange opp fenomenet jeg vil studere? Jeg har intervjuet kvinner fra Filippinene med en annen kulturbakgrunn enn min, og via ett språk som de har tilegnet seg etter at de kom til Norge. Kulturforskjeller og misforståelser på grunn av språket kan ha påvirket svarene jeg fikk. For å motvirke dette, og sikre at begrepsvaliditeten ble ivaretatt, reformulerte jeg det kvinnen hadde sagt for å få en bekreftelse på at jeg hadde fått tak i kvinnen sin opplevelse. Jeg

forsøkte videre å være bevisst på hvilke begrep jeg brukte i samtalene, og jeg forsøkte å forsikre meg om at vi hadde samme oppfatning av hva begrepene innebar. Dette kunne jeg gjerne ha vært enda mer bevisst på i intervjusituasjonene. For å ivareta reliabiliteten og validiteten har jeg forsøkt å redegjøre for mine metodiske valg underveis, og min forforståelse som også selvsagt vil prege mitt arbeid.

Reliabilitet har med forskningsfunnene å gjøre (Kvale 1999:164). I hvor stor grad vil en annen forsker komme frem til samme resultat. Dette er imidlertid vanskelig i kvalitativ forskning, der informasjonen som kommer fram gjennom et intervju, er resultatet av en spesiell interaksjon mellom en forsker og en informant. I kvalitativ forskning må man derfor se på hva som skjer mellom forskeren og informanten. Hvordan greier forskeren å legge til rette for en atmosfære som får informanten i tale? Informasjonen som kommer frem er et resultat av dette samarbeidet og forskerens forforståelse. Hvordan stoffet videre blir bearbeidet og analysert vil også kunne være et mål på reliabilitet. I kvalitativ metode tar jeg som forsker aktivt del i prosessen med å produsere data, det er derfor viktig at leserne får innblikk i mine valg, slik at de har muligheter til å vurdere materialets validitet og reliabilitet. Jeg har derfor forsøkt å synliggjøre valgene jeg har tatt underveis. Informantene mine fyller alle kriteriene jeg satte opp. De var alle gift med, eller hadde vært gift med en norsk mann, ekteskapet dannet grunnlag for oppholdstillatelsen, og de skulle ha vært i Norge i minimum fem år. Mine informanter hadde vært i Norge mellom ti og tretti år. Kanskje ville jeg fått andre svar fra kvinner som hadde vært kortere tid i landet. Kvinnene som kom til en småby og kvinnene som kom til bygdenorge, kom ikke til samme småby/bygd. Dette kan ha påvirket svarene. Ulike bygder vil kanskje gi ulike vilkår for integrering, og det samme vil kanskje gjøre seg gjeldende i forhold til ulike småbyer. Ulike lokalsamfunn vil kunne ha ulik oppfatning av innflyttere. Når jeg likevel har valgt å spre informantene mine geografisk, har dette vært av hensyn til anonymiseringen. Kvinnene jeg intervjuet som kom til by, kom alle til småbyer. Dersom jeg hadde intervjuet kvinner som kom til storbyer ville jeg kanskje fått høre om andre erfaringer.

Målsettingen med kvalitative intervju er ikke å frembringe generaliserbar og statistisk kunnskap slik som i kvantitative metoder - men å få tilgang til den enkelte informantens livsverden, og hendelser som er relevante for problemstillingen (Ryen 2002:84,85). I kvalitative intervju greier en ikke å lage et representativt utvalg, og det er heller ikke hensikten, men en bør prøve å få til et variert utvalg (Ryen 2002:87). Bredden i empirien jeg

sitter med tyder på at utvalget mitt har vært variert. Utvalg av informanter i kvalitative studier har i første rekke som intensjon at man skal gå i dybden. Spesielt i forhold til kasus-studier har spørsmålet om generaliserbarhet vært diskutert. Kvale (1999:161), snakker om tre ulike former for generaliserbarhet, naturalistisk, statistisk og analytisk. Statistisk generalisering er ikke aktuell i kvalitativ forskning. Analytisk generalisering er basert på en analyse av hvorvidt funn fra en undersøkelse kan brukes til å forutsi hva som kan skje i en annen situasjon. Naturalistisk generalisering er basert på personlige erfaringer og gir forventninger heller enn formelle forutsigelser.

Spørsmålet om generalisering henger nøye sammen med utvalgskriteriene (Myklebust 2002:425). Jeg har redegjort for utvalgskriteriene mine i denne undersøkelsen. Jeg har bevisst gått andre veier enn gjennom kritesenter for å rekruttere mine informanter. Dersom jeg rekrutterte informanter via kritesenter, ville jeg stå i fare for å få et ensidig negativt bilde av hvordan filippinske kvinner i Norge har det. Jeg har i utgangspunktet ønsket å forsøke å nyansere den offentlige debatten som i perioder har hatt et sterkt negativt fokus.

Målsettingen min var å formidle den subjektive opplevelsen til kvinnene jeg intervjuet, og få tak i deres opplevelser og erfaringer med å komme til Norge, og hvordan de opplevde sin integreringsprosess. Generaliserbarhet var derfor ikke målsettingen med undersøkelsen. Noen av mine funn er likevel sammenfallende med andre undersøkelser jf. Grytting (2000), Paul og Wiig (1992), Lidèn (2004), Lotherington og Fjørtoft (2007) se og kapittel 4.

Jeg har intervjuet ti kvinner som kom fra ulike kår på Filippinene. De har ulik utdanningsbakgrunn, og ulik alder. Felles er at alle kom til Norge for å gifte seg med en norsk mann. De har delt sine erfaringer med å komme til Norge med meg. Noen har hovedsakelig gode erfaringer å fortelle om, andre har mer smertefulle historier. De som har fortalt om vanskelige og voldelige ekteskap, er nå ute av dem, og har fått en ny start. Alle kvinnene har sagt ja til å delta i undersøkelsen. Dette kan tyde på at kvinnene jeg snakket med var spesielt resurssterke, og at de hadde et bevisst forhold til sin integreringsprosess. Dersom kvinnene fortsatt hadde levd i vanskelige ekteskap, ville de kanskje ikke sagt ja til å bli med på undersøkelsen. Via økt kunnskap om noen kvinner, kan en kanskje få bedre innsikt i problemstillingene denne gruppen med kvinner har i forhold til integrering.

Etiske vurderinger.

I all forskning står en overfor mange etiske problemstillinger. Ryen med flere, legger særlig vekt på etiske aspekt i forhold til samtykke, konfidensialitet og tillit (Ryen 2002:207).

Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og humaniora er en hjelp til refleksjon over egne etiske oppfatninger og holdninger. Retningslinjene legger føringer og er normdannende i forhold til hvordan etiske spørsmål bør håndteres. (NESH 2003)

I kvalitativ forskning blir dataene til i samarbeid mellom forsker og den man forsker på. Det er derfor viktig at jeg er bevisst min rolle, og hvordan jeg eventuelt kan påvirke mine respondenter. Jeg har valgt å intervju kvinner som har vært, og kanskje fortsatt er, i en sårbar posisjon, og jeg beveger meg inn på et område som for de aller fleste oppleves som svært privat. Dette må jeg ta hensyn til i intervjusituasjonen. Mine spørsmål kan utløse minner som blir vanskelig for kvinnene å håndtere. Da portvakten spurte kvinnene om å være med på studien fikk de informasjon om hvilke opplysninger jeg ønsket. De fikk da tid til å tenke gjennom hvorvidt de ønsket å la seg intervju om så vidt personlige forhold. Dette var et ledd i å skaffe meg informert samtykke.

Før jeg startet intervjuet og opptakerutstyret, gjentok jeg informasjonen. Jeg opplyste at om det var spesielle temaer som var svært vanskelige så kunne de la være å snakke om det. Jeg opplyste og at de hadde muligheter å trekke seg underveis dersom de syntes det ble for problematisk å fortsette, uten at dette fikk konsekvenser for dem. Kvinnene ble også informert om at hvis de på et senere tidspunkt angret på at de var med på intervjuet, kunne de ta kontakt og trekke seg fra prosjektet. Jeg håpet likevel at jeg igjennom samtalene hadde greid å opparbeide så mye tillit, at de stolte på at jeg ville behandle datamaterialet på en ryddig måte. Ingen av kvinnene tok kontakt for å trekke seg fra prosjektet.

For alle kvinnene var det viktig at konfidensialiteten ble ivaretatt. De ble forsikret om at jeg i min skriftlige framstilling ville sørge for at historiene ble anonymisert. Dette ønsket de både av hensyn til seg selv, og av hensyn til familien sin. Som forsker bør jeg også tenke gjennom hvilke konsekvenser mitt arbeid kan ha, både for informanten mine, og også for den gruppen de representerer (Kvale1999:69). Jeg har i innledningen pekt på at media har utsatt disse kvinnene for stigmatisering. Noen av kvinnene har opplevd at media har misbrukt deres tillit, og av den grunn ikke ønsket å la seg intervju av meg. Det er derfor svært viktig at jeg er bevisst på hvordan jeg framstiller materialet jeg har fått tilgang til, og at jeg ikke via min

fremstilling påfører disse kvinnene ekstrabelastninger. Jeg ønsker i utgangspunktet å forsøke å nyansere debatten, og eventuelt bidra til å motvirke den stigmatiseringen som allerede er etablert.

I framstillingen der kvinnene sine stemmer taler, har det vært svært viktig for meg å ivareta den tilliten disse kvinnen viste meg ved å dele sine livserfaringer med meg. Jeg har gjennom intervjuene fått dyp respekt for disse kvinnene. Deres livshistorier er derfor fremstilt med dyp respekt, for deres opplevelser, holdninger og handlinger. Navn og steder er derfor fiktive og jeg ønsker heller ikke å plassere informantene mine geografisk i landet.

4 Analyse av data.

Jeg vil her analysere mine funn og tolke dem opp mot tidligere forskning. Hva forteller mitt datamateriale? Kan mitt materiale fortelle meg om integreringsprosessen til de kvinnene jeg har intervjuet, og hvilken rolle mener kvinnen at mennene har til spilt i denne prosessen? Samsvarer mine funn med tidligere funn? Samsvarer dette med hvordan mine informanter har opplevd sin integrering?

Jeg har etterlyst politikk som er rettet spesifikt i forhold til integreringsprosessen til utenlandske kvinner som gifter seg med etnisk norske menn. Jeg har tanker om at integreringsprosessen til disse kvinnene vil være forskjellig fra andre innvandrere og flyktninger. Er forskjellene så store at en bør utarbeide spesifikke handlingsplaner for denne gruppen innvandrere? Dette er noen av spørsmålene jeg håper å finne svar på i mitt materiale.

Integrering er et sammensatt begrep, og jeg har valgt å bruke Berit Berg sine fire ulike perspektiv på integrering. Jeg vil presentere opplevelser og erfaringer som mine informanter har i forhold til de ulike perspektivene. Jeg har intervjuet ti forskjellige kvinner som alle har gjort seg sine erfaringer i møtet med nordmenn og det norske samfunnet. Analyse kapittelet er delt opp i sju hoveddeler. Først vil jeg se på Berg sine perspektiv på integrering: Det individuelle, det relasjonelle, det strukturelle og det universelle. Overgangene her vil være flytende, og de ulike perspektivene vil påvirke hverandre, noe absolutt skille mellom faktorene vil det ikke være. Inndelingen er gjort for å forsøke å strukturere stoffet. Deretter vil jeg forsøke å finne ut hvordan kvinnene i mitt materiale plasserer seg i forhold til Hirschman sine kategorier, exit, voice og loyalty. Vil disse begrepene kunne avspeile hvordan de håndterer sin integreringsprosess? Videre vil jeg se på om integreringsprosessen vil være ulik i forhold til om de kommer til bygdenorge eller en småby. Til slutt vil jeg diskutere dette opp mot handlingsplanen til staten. Hva ønsker kvinnene og er dette i tråd med tiltakene i handlingsplanen? Er målsettingene i handlingsplanen realiserbare i forhold til det regelverket vi har som regulerer innvandring og bosettingstillatelse? Jeg vil bruke stemmen til den enkelte kvinnen for å formidle hvordan de tenker og handler i forhold til sin integreringsprosess.

For at det skal bli lettere for leserne å få oversikt over kvinnene jeg intervjuet, har jeg i figur fire satt opp en enkel skjematisk oversikt som viser navnene på kvinnene, alder da de kom til

Norge, om de kom til småby eller bygdenorge, og om de fortsatt er gift med mannen de kom til.

Navn	Alder da hun kom	Kom til	Fortsatt gift med samme mann
Marion	20 år	Bygd	Nei
Camilla	25 år	Bygd	Nei
Nora	23 år	Bygd	Ja
Eline	24 år	Bygd	Nei
Sara	29 år	Bygd	Ja
Eva	20 år	Bygd	Nei
Aurora	27 år	Småby	Nei
May Britt	29 år	Småby	Nei
Barbro	28 år	Småby	Ja
Edel	22 år	Småby	Nei

Figur 4: Skjematisk oversikt over kvinnene jeg intervjuet

Individuelle faktorer hos kvinnene

Som nevnt tidligere, så vil den enkelte sine handlingsevne og handlingsstrategier og hvordan den enkelte håndterer sitt eget liv, påvirke integreringsprosessen. Jeg ønsker å se hvordan den enkelte tenker og hvordan den enkelte handler i forhold til sin integrering. Holdninger og handlingsevner hos den enkelte kvinnen vil stå sentralt. Den enkeltes identitet og selvrespekt vil prege dette. Hvilke valg blir tatt og hvor bevisste er valgene de tar. Kvinnenes personlighet, og tidligere erfaringer vil prege måten de takler utfordringene de møter i tilpasningen til livet i Norge. Jeg har derfor forsøkt å kartlegge hvordan disse kvinnene hadde det før de kom til Norge, og hva de gjorde for å tilpasse seg livet her.

Alle kvinnene jeg snakket med kjente lite til Norge og den norske kulturen. De hadde ulike motivasjonsfaktorer for å velge ekteskap med en mann de i liten grad kjente. For noen av dem var det håpet om et bedre liv som lokket, andre ble drevet av eventyrlyst. Filippinene er et land med store kontraster og forskjellen mellom fattig og rik er stor. En av kvinnene forklarte at når en gifter seg så vil en gjerne gifte seg oppover, stige i sosial status og ikke nedover. Det å gifte seg med en kvit mann var sett på som en garanti for å gifte seg oppover.

”Er du fattig så har du ingen muligheter på Filippinene, du er verdiløs! Selv med utdannelse kan det være vanskelig å få en jobb”

Jeg har her valgt å presentere deler av livshistoriene til Eva og Edel for å vise eksempler på ytterpunktene i mitt materiale.

Eva jobbet som hushjelp på et hotell der det i perioder bodde norske menn som kom til Filippinene for å gifte seg. Eva vokste opp på landsbygda på Filippinene i en stor søskenflokk. Familien var svært fattige, og allerede som 13 åring måtte Eva dra inn til nærmeste by for å jobbe for å hjelpe til å forsørge familien sin. Hun fikk ikke fullført ungdomsskolen. Eva fikk jobb som hushjelp, og dette var ingen 8-4 jobb. Hun måtte være tilgjengelig for sjefen til enhver tid. Det var på dette hotellet hun traff nordmannen hun giftet seg med. Han hadde egentlig en avtale med en annen kvinne, men dette ble det ikke noe av, og han spurte da Eva om hun kunne tenke seg å gifte seg med han. Eva var da blitt 20 år, og hun hadde jobbet fra hun var 13 år. Hun ønsket seg vekk fra den fattigdommen hun levde under. Hun hadde hørt at det var bedre å bo i Norge. Hun håpet det skulle bli lettere å overholde forsørgeransvaret sitt i Norge, og at hun kanskje kunne slippe å jobbe så mye som hun gjorde på Filippinene.

Eva kjente til historier om kvinner som ble dårlig behandlet av sine menn, men i omgangskretsen til Eva hadde nordmenn ord på seg for å være snille, og hun tok derfor sjansen på å gifte seg med nordmannen som hun hadde kjent i fjorten dager. Denne mannen var mye eldre enn Eva.

Da Eva kom til Norge viste det seg at mannen hun giftet seg med ikke hadde noe særlig med penger, og de bodde i et bitte lite gammelt hus, uten innlagt toalett. Husgeråd fantets neste ikke, han hadde to kopper og to tallerker. Eva hadde ingen muligheter til å reise tilbake.

”Jeg kan ikke tilbake, jeg var allerede gift med han, måtte bare gjøre det beste”

Eva ble raskt kontaktet av skolen som hadde ansvar for norskundervisning, og gikk på kurs her i to år. Hun hadde i denne perioden en privat vaskejobb og hadde lite kontakt med nordmenn. Etter hvert ble ekteskapet hennes problematisk, noe som gjorde at hun ikke hadde muligheter eller overskudd til å ha noe særlig kontakt med nordmenn. Hun hadde et lite nettverk av filippinske venner.

For Edel var situasjonen helt annerledes. Edel har tre søsken, og hun husker sin barndom med et eneste stort smil. Familien var ikke rik, men de hadde det de trengte og Edel fikk muligheter til få seg utdanning. Edel hadde ikke noe ansvar for å hjelpe til å forsørge familiemedlemmer. Hun hadde fullført en del av utdannelsen sin, og hun hadde lagt planer for mer utdanning da hun ble invitert til Norge. Mannen som inviterte henne hadde hun truffet to ganger på Filippinene og brevvekslet med i tre år. Hun hadde overhode ingen planer om å gifte seg her da hun dro hit. Edel hadde fått en streng oppdragelse og hadde aldri hatt noen kjæreste. Hun ble forelsket, og da mannen fridde svarte hun ja, uten å tenke over konsekvensene.

”Jeg var så forelsket at jeg ikke tenkte klart over konsekvensene, jeg så alt gjennom rosa briller”

Hverdagen innhentet henne etter hvert, og hun opplevde å få kultursjokk. De bodde sammen med moren til mannen og dette ble vanskelig. Både matkultur, språket og klimaet ble en utfordring for henne. Den sommeren Edel kom til Norge regnet det i tre måneder i strekk. Språkproblemene førte til at hun følte seg svært ensom og isolert. Det var få som snakket engelsk der hun bodde, og ingen andre filippinske som hun kunne kontakte. De bodde ganske ensomt til. Edel hadde bestemt seg for å reise tilbake til Filippinene, men da hun oppdaget at hun var gravid ble dette helt uaktuelt. Å vende tilbake der som fraskilt enslig mor kunne hun ikke. Det ville føre skam over familien.

Etter hvert flyttet hun og mannen for seg selv, og til en småby. Edel karakteriserer seg selv som svært utadvendt, og hun innså raskt at språket var nøkkelen til alt. Hun fikk mannen sin til å hjelpe henne og finne ut hvor hun kunne ta språkkurs. Edel liker å lese og finne ut av ting. Hun er fast gjest på biblioteket. Hun oppsøkte bevisst nordmenn i alle aldrer og innsåg at for å lære språket måtte hun bruke det. Via kontakt med barn og gamle mennesker lærte hun mye om landet og samfunnet. Edel følger med på nyhetsendinger på tv, og leser aviser, hun er svært samfunnsengasjert og har brukt stemmeretten sin siden hun fikk den. Hadde hun spørsmål i forhold til språk og kultur, spurte hun mennesker hun var i kontakt med. Hun har forsøkt å ta vare på verdier hun har med seg fra barndommen, og videre plukket med seg det beste fra begge kulturene.

Seks av kvinnene forteller at de kommer fra svært fattige kår, og at de ikke har fått muligheter til utdanning. Fem av disse kvinnene forteller at de hadde et forsørgeransvar på Filippinene, og at valget om å dra til Norge ble tatt på grunn av dette. De håpte på bedre muligheter til å oppfylle dette ansvaret.

Nesten alle kvinnene hadde, før de giftet seg og tok valget om å dra, hørt historier om kvinner som ble mishandlet og drept av sine menn. Til tross for dette dro de. Kvinnene hadde ulike forklaringer på at de til tross for dette hadde mot til å dra. Marion forklarte at til tross for at hun hadde kjent han bare en kort stund, så virket han for snill og ordentlig til å kunne utøve vold. Alle bortsett fra Sara og Aurora hadde møtt mannen sin på Filippinene før de dro til Norge. Sara hadde brevvekslet lenger enn de andre, og snakket med mannen på telefon jevnlig i flere år. Hun hadde en slik livssituasjon på Filippinene, at hun følte dette var hennes eneste mulighet til å skaffe seg og barnet sitt et godt liv. Hun var likevel svært redd på flyturen til Norge, og tvang seg selv til å tenke positivt. Sara er den eneste som forteller at hun og venninnene bevisst brevvekslet med utlendinger, og drømte om et bedre liv. Aurora hadde fått kontakt med sin mann, via slektninger i Norge. Hun hadde brevvekslet, og hatt telefonkontakt med ham i ett år før hun kom hit. May Britt hadde tre barn hun skulle forsørge, uten utdanning var dette en nesten umulig oppgave på Filippinene. Hun dro under forutsetningen av at hun fikk seg jobb slik at hun kunne forsørge barna, og etter hvert få barna til Norge.

Alle kvinnene jeg snakket med, bortsett fra to, hadde benyttet seg av språkundervisning, og startet ganske raskt på kurs. Camilla ble nektet språkundervisning av sin mann, og May Britt var så fokusert på å skaffe seg en jobb, at hun ikke hadde tanker for språkundervisning. May Britt lærte seg språket via barna da de kom til Norge. Camilla, som nå er skilt fra sin mann, har nå endelig fått begynt å lære språket. To av kvinnene sluttet raskt på språkkurset. Den ene fordi hun syntes hun lærte lite, og den andre fordi det var praktisk vanskelig å komme seg dit undervisningen var. De var likevel begge svært bevisste på at språket måtte de lære, og la ned en stor innsats for å lære det.

Eline hadde en mann som reiste og var mye borte på jobb. Han reiste like etter at Eline var kommet til Norge. Hun beskriver at hun følte seg som en hjelpeløs liten jente, som ikke kunne noe. Hun var redd og gråt mye den første tiden i Norge. Hun forteller:

”Jeg gråt hele tiden jeg, som en liten jente, jeg klamret meg til bena hans og ba han om at han måtte sende meg hjem igjen”

Hadde hun hatt penger ville hun reist tilbake. Hun bodde avsides og hadde lite kontakt med andre enn svigermoren sin. Eline skjønte at hun måtte lære språket, og tok derfor på eget initiativ kontakt med en utdannelsesinstitusjon. Her ble hun godt mottatt og fikk omtrent umiddelbart starte på norskkurs. Dette betydde mye for Eline. Senere skaffet hun seg jobb, og tok utdanning. Hun har siden hun kom til Norge tatt bevisste valg for å kunne stå på egen ben.

Språket har en sentral plass i livene til alle kvinnene jeg snakket med. Sara og Eva beskriver seg selv som sjenerte og at språket ble en ekstra barriere som gjorde at de tok lite kontakt med nordmenn. De hadde heller ikke jobber første tiden, slik at de kom seg ut og i kontakt med nordmenn og fikk bruke språket. Begge sier at dette hemmet språkutviklingen. De har nå begge jobber som gjør at de treffer nordmenn og må bruke språket. Sara er nå i en utdanningssituasjon. Barbro var så redd for å si ting feil, og at noen skulle le av henne, at hun trakk seg unna kontakt med nordmenn. Hun ble så tilbudt en jobb der hun måtte bruke språket, og dette hjalp henne i språkutviklingen. Aurora synes fortsatt at språket er vanskelig etter 15 år i Norge, men at det å komme seg ut i jobb hjalp på språkutvikling.

Er dette handlingskraftige kvinner?

Etter å ha snakket med disse kvinnene sitter jeg igjen med et sterkt inntrykk av at dette er kvinner som har, og som viser handlingsevner og kraft. Det å ta et valg om å reise fra det kjente og ut i det ukjente, til en mann de i svært liten grad kjente, mener jeg viser stor grad av handlingskraft. De hadde, som jeg har vist ulike motiv for å komme hit, men alle hadde drømmer og håp om å skape et godt liv for seg selv og for familien sin. De kvinnene som ikke hadde utdanning, og som kom fra svært fattige kår, opplevde at dette var deres eneste sjans til å forbedre forholdene for seg selv og dem de hadde forsørgeransvar for. Dette var tilfelle for fem av kvinnene jeg intervjuet. At disse fem kvinnene opplevde at de hadde små valgmuligheter, understrekes av utsagnet til en av kvinnene:

”Jeg ville aldri reist fra Filippinene dersom jeg hadde hatt muligheter til å bli, hjertet mitt savner Filippinene”

Kvinnene trosset egen frykt, Sara forteller at hun tvang seg selv til å tenke positivt da hun satt på flyet på vei til Norge. For de kvinnene som kom fra svært fattige kår, og som hadde forsørgeransvar sto svært mye på spill. De hadde små rettemuligheter om noe skulle gå galt. De har derfor vært villige til å strekke seg langt for å få ekteskapene sine til å fungere. Mange av kvinnen måtte avbryte skolegang og gå ut i jobb i svært ung alder. Dette er derfor kvinner som er vant til å jobbe og stå på egne ben.

Hvordan de håndterte livssituasjonen sin etter at de hadde kommet til Norge, understreker deres evner til å ta fatt i egne liv. De skaffet seg språkkunnskaper, de fikk seg jobber og tok utdanning. At sju av kvinnene var i arbeid etter 2,5 år syns jeg er imponerende. Fire av disse kvinnene hadde ingen utdanning. Til tross for det greide de å skaffe seg jobber, dette tolker jeg slik at kvinnene er svært handlekraftige og at de tar tak i egne liv. Det vitner og om at de ønsker å være selvstendige. De vil ikke være til byrde verken for mannen de giftet seg med, eller det norske samfunnet. Kvinnene tar det ikke som en selvfølge at forsørgeransvaret de har med seg skal mannen overta. De forventer heller ikke at han skal forstå at de sender penger hjem, men de ønsker at han skal akseptere at de gjør det. Dette er penger de selv har tjent. I mange tilfeller er forsørgeransvaret en sterk motivasjonsfaktor for å komme seg ut i arbeid.

For å kunne fungere i jobb ser alle kvinnene at språket er viktig. De har alle tatt fatt på det mange av dem beskriver som en vanskelig jobb, nemlig jobben med å lære seg norsk. En av kvinnene forteller om sin reaksjon etter sin første norsktime:

”Herregud! Det er vanskelig dette norske språket, jeg fikk hodepine etter første dag og ville slutte”

For å utvikle språkkunnskapene sine må språket brukes, det var derfor viktig for dem at de kom ut i jobb, og traff nordmenn slik at de fikk praktisere norsk. To av kvinnene hadde jobber der de i liten grad kom i kontakt med nordmenn, og dette opplevde de hemmet deres språkutvikling.

Mitt inntrykk av at dette er handlingssterke kvinner som tar grep om egne liv, stemmer godt over ens med det Lidèn fant i sitt arbeid med rapporten ”Transnasjonale serieekteskap”. Også hun oppfatter disse kvinnene som handlingssterke kvinner (Lidèn 2005). Hun hevder at det å ta beslutningen om å komme til Norge og gifte seg med en mann de knapt kjenner vitner om

handlekraft. De har forlatt det kjente og flytter fra både familie og hjemland, til en ukjent verdensdel. Hun hevder videre at framstilling av kvinnene som ”offer”, reduserer forståelsen av handlingspotensialet til kvinnene.

Relasjonelle faktorer kvinnene møter

De relasjonelle forholdene kvinnene møter vil være svært forskjellige fra hva disse kvinnene er vant til fra sitt hjemland. Filippinene er et mer kollektivt orientert samfunn, enn det norske (Grytting 2000:66). Hvordan virker forholdene til ektemannen, hans familie og nettverk inn på integreringsprosessen? Greier de, og eventuelt hvordan skaffer de seg sitt eget nettverk? Siden det ikke finnes politiske føringer som ivaretar denne gruppen innvandrere spesifikt, så undret jeg meg innledningsvis på om mannen var døråpner inn i det norske samfunnet og dersom døråpneren svikter hvordan blir kvinnen da integrert? De relasjonelle forholdene kvinnene lever under, vil på sikt også påvirke de individuelle faktorene og ressursene som kvinnene innehar.

Nora hadde aldri tenkt at hun skulle gifte seg med en mann som ikke var fra Filippinene. Hun vokste opp på landsbygda på Filippinene i en søskenflokk på syv. Familien var ikke rik, men de hadde det de trengte og Nora fikk muligheter til å få seg en utdanning. Tilfeldighetene gjorde at hun kom i kontakt med nordmannen som hun senere giftet seg med. Han var med en kamerat som hadde brevvekslet med søsteren til Nora, og som nå skulle besøke henne. Nora hadde lovet å vise han rundt. De utvekslet to brev før han kom til Filippinene. I 21 dager var mannen på Filippinene, og de trivdes god i hverandre sitt selskap, men Nora hadde ikke tenkt på at det skulle bli noe mer enn vennskap. Da mannen reiste ønsket han at de skulle holde kontakten, og det ville Nora gjerne. En og en halv måned etter at han var reist tilbake, bestemte de at Nora skulle komme til Norge for å se om hun kunne trives her og om de kunne trives i hverandre sitt selskap. Nora hadde akkurat da avsluttet sin utdanning og skulle til å søke på jobber på Filippinene.

Mens de planla oppholdet til Nora snakket de jevnlig på telefon. Nora var tydelig på hva hun ville med oppholdet, og la premissene for oppholdet sitt her. Oppholdet skulle være uforpliktende, og målsettingen med oppholdet var å bli kjent med landet og mannen. Hun var tydelig på at hun skulle sove på eget rom, og dersom hun ikke trivdes, ville hun reise tilbake. Dette aksepterte mannen, som hadde hilst på familien hennes da han var på Filippinene. Han

visste hvor streng faren til Nora var. Foreldrene til Nora var ikke glade for at hun ville dra til Norge, men de lot Nora ta valget selv.

Mannen Nora besøkte hadde en jobb som gjorde at han i perioder ikke var hjemme, han måtte dra på jobb kort tid etter at Nora hadde kommet. Nora skulle være i Norge i seks måneder, og ville i løpet av denne perioden bli en del alene. Mannen foreslo da at hun burde starte på norskkurs, slik at hun kunne greie seg bedre når han ikke var der. Mannen til Nora hjalp henne og fikk meldt henne på norskkurs like etter at hun hadde kommet til Norge, faktisk før hun hadde bestemt seg for å bli i landet. Etter første dagen på kurs hadde Nora hodepine og ville gi opp, men mannen oppmuntret henne.

Før seks måneder var gått hadde de bestemt seg for å inngå ekteskap. Nora opplevde ikke at hun var stormende forelsket, men de hadde en gjensidig respekt for hverandre og satt stor pris på hverandre sitt selskap. Nora ble godt mottatt av sine svigerforeldre og mannens familie. Men hun har møtt holdninger blant andre nordmenn som tror at alle filippinske kvinner som kommer hit har jobbet på puber og barer. Dette opplever hun som ubehagelig. Nora ble raskt kontaktet av den Filippinske foreningen der hun bodde, og har i perioder vært svært aktiv i den. Norske venner fikk hun etter hvert som hun lærte språket.

”Det er veldig kjekt å ha kontakt med norske folk, des mer kontakt du har, en lærer språk, den kultur og alt”

Nora ble raskt gravid, noe som hun i dag ser gjorde at tilpasningen den første tiden ble ekstra vanskelig. De første to åra av ekteskapet var krevende. Det var særlig kommunikasjonen som var vanskelig, språket var ikke vanskelig, de kommuniserte på engelsk, men måten å uttrykke seg på. Nora var svært følsom, og ble ofte såret over måten hans å uttrykke seg på. De tok fatt i dette problemet og begge justerte seg.

Svangerskapet og oppfølgingen av helsepersonell var en utfordring: Bare den første delen av svangerskapet hadde hun en jordmor som kunne engelsk. Hun måtte derfor planlegge kontrollene i forhold til når mannen var hjemme og kunne fungere som tolk. Nora visste lite om svangerskap og fødsel og kunne ikke nok norsk til å lese blader om temaet, engelske blader fikk hun ikke tak i. Det ble mannen som måtte lese og oversette for henne. På

Filippinene blir det gjort ekstra stas på maten til kvinner som nettopp har født. Nora fikk servert skiver med brunost etter at barnet var født.

”Jeg gråt og sa til mannen min at dette er ikke noe mat”

På denne tiden likte hun verken skiver eller brun ost. Hun sendte mannen ut for å kjøpe nudler.

Tiden etter at barnet var født var svært vanskelig for Nora, spesielt de periodene mannen var på jobb. Hun følte seg svært ensom og lengte mye hjem, hun angret på at hun hadde blitt i landet. På Filippinene har de alltid familien rundt seg som kunne hjelpe og gi råd, nå hadde hun plutselig ansvar for et lite menneske som hun ikke helt visste hvordan hun skulle behandle.

Da barnet til Nora var blitt to og et halvt år ville Nora ut i jobb. Hun så at det var viktig både for å lære språket, kulturen og omgivelsene å kjenne, og for å få kontakt med nordmenn. Mannen hennes støttet henne i dette. Hun tok norsk eksamen, og fikk seg jobb. Etter å ha jobbet noen år tok hun fagbrev. Hun er nå også aktiv i forhold til fritidstilbud til barnet sitt.

”En må lære seg språket, og så må en ut og praktisere det, det nytter ikke å sitte hjemme og vente på å bli integrert. Gjensidig respekt er viktig for å få et godt forhold i ekteskapet. Når jeg viser mannen min respekt, så får jeg respekt tilbake. Det er ikke bare, bare å komme til Norge, du må kjenne mannen du gifter deg med godt. Mange tror at å komme til Norge er å komme til himmelen, det er ikke sånn. Man må jobbe hardt for å ha det godt her.”

Camilla derimot opplevde det stikk motsatte av Nora. Camilla hadde blitt kjent med sin mann på Filippinene, og allerede der følte hun at han ville dominere henne, men hun fant seg i det. Hun håpet at ting ville endre seg, og til tross for at hun så negative trekk ved mannen, valgte hun å reise til Norge med ham. Hun hadde et barn på Filippinene og ved å komme til Norge trodde hun mulighetene til å forsørge dette barnet ville bli bedre. Da de kom til Norge sørget mannen for at hun ble fullstendig isolert. Camilla ble nektet språkkurs. Familien til mannen gjorde ingen forsøk på å inkludere henne. De bodde sammen med familien til mannen. Mannen og familien snakket bare norsk, og gjorde ikke noe forsøk på å oversette for Camilla. Mannen snakket engelsk de gangene han henvendte seg til henne. De bodde i en liten bygd,

og der var ingen andre filippinske i nærheten. Mangel på språkkunnskaper gjorde det vanskelig for Camilla å få kontakt med andre nordmenn, og skaffe seg et sosialt nettverk. Camilla var helt avhengig av mannen sin økonomisk. Hun var ikke i jobb, og det var vanskelig å skaffe seg jobb så lenge hun ikke kunne språket. Mannen sørget for at de hadde mat. Klær og andre nødvendige toalettartikler fikk hun nesten ikke penger til. Hun hadde ett par sko. Først da hun fikk barn og barnetrygd hadde hun egne penger.

Camilla følte seg totalt isolert fra samfunnet rundt henne, hun levde som på en øde øy. Hadde det ikke vært for barna ville hun ikke holdt ut tilværelsen. Hun hadde ingen kunnskaper om det norske samfunnet. Hun søkte derfor ikke om bosettingstillatelse da hun hadde vært i Norge i tre år. Camilla håpet hele tiden på at mannen før eller siden ville forandre seg og etter hvert sette pris på familien sin, isteden ble situasjonen bare verre. Camilla vurderte at hun ikke kunne fortsette ekteskapet. Dette både av hensyn til henne selv og av hensyn til barna. Hun opplevde at ektemannen, far til hennes barn, behandlet dem som dyr, og viste dem ingen respekt. Ekteskapet ble etter hvert preget av vold og alkohol, og hun måtte vekk.

Camilla fikk hjelp av myndighetene til å komme seg vekk. Hun har nå startet på norskkurs, og har fått en jobb slik at hun kommer seg ut og treffer nordmenn og må bruke språket. Camilla lever nå for sine barn. Hun sliter med ettervirkninger av traumene hun har vært utsatt for. Hun tør ikke se fremover, men har nok med å greie hver dag. Hun har ingen retrettmuligheter til Filippinene. Dette på grunn av økonomiske hensyn, men og fordi hun føler seg stigmatisert og ikke vil føre skam over familien.

Disse to historiene viser spriket i datamaterialet mitt, men Camilla er ikke den eneste som har slitt med problemer i ekteskapet. Seks av ti kvinner er skilt fra den mannen de kom til Norge for å gifte seg med. Fem av ti har blitt utsatt for vold i ekteskapet. Disse fem kom alle fra fattige kår, og hadde ingen utdanning. De er nå alle skilt fra mannen som utøvde vold mot dem.

Også relasjoner utover ekteskapet har betydning. Marion forteller at hun ble introdusert for mannens sosiale nettverk og at hun ble godt mottatt der. Det var ingen andre filippinske kvinner som bodde i nærheten de første årene Marion kom til Norge, men dette endret seg og hun fikk etter hvert god kontakt med andre filippinske kvinner. Hun har både norske og filippinske venner i dag, men sier hun trivs best sammen med de filippinske vennene sine.

Mannen til Sara var veldig opptatt av at Sara ikke skulle føle seg ensom, så han hjalp Sara å komme i kontakt med andre filippinske kvinner som bodde i nærheten. Han inviterte og folk hjem til dem, slik at Sara skulle bli kjent med naboer og venner av han. Edel, Eline og Nora var svært bevisste selv på å skaffe seg kontakter, både norske og filippinske. For Camilla og Aurora ble det lagt begrensninger av mannen deres på hvor mye og hva slags kontakter de fikk ha. Aurora og Camilla er begge nå skilt, Aurora har mest kontakt med filippinske og Camilla har nok med å få livet for seg og barna til å fungere. Fem av kvinnene sier at de har mest filippinske venner.

Flere av kvinnene har følt seg ensomme og isolerte, og har sett betydningen av å skaffe seg nettverk utover mannen og hans familie. Marion, Elin og Edel tok alle initiativ til å starte opp filippinske foreninger der de bodde. De hadde alle erfaringer med hvor vanskelig det var den første tiden de kom til Norge, og hvor isolerte de følte seg. Disse foreningene tok kontakt med kvinner som nettopp var kommet for å forebygge at de skulle oppleve samme isolasjonen som dem selv.

”Dersom du er isolert er det vanskelig å tilpasse seg livet i Norge”

De mener at å oppheve isolasjonen er viktig for lettere å kunne tilpasse seg livet i Norge. Foreningene arrangerte sosiale sammenkomster, men orienterte også om hvordan det norske samfunnet fungerte, og om velferdsgoder. Dette var kunnskap som de i foreningene hadde skaffet seg etter hvert. De forsøkte også å hjelpe kvinner som hadde det vanskelig. De formidlet kontakt til krisesenter, og støttet dem gjennom skilsmisser der dette var nødvendig. Åtte av kvinnene jeg snakket med hadde vært i kontakt med filippinske foreninger, men ingen av dem var aktive i slik forening i dag. To hadde hatt lite kontakt, dette var fordi de bodde langt fra nærmeste forening. Da jeg gjorde intervjuene mine var det kun to av kvinnene som var aktive i frivillige lag og organisasjoner

Alle kvinnene nevnte respekt i løpet av intervjuene. De understreker hvor viktig det er å bli møtt med respekt. De understreker og at de må selv vise respekt. Gjensidig respekt er grunnlaget for alle relasjoner. Mangelfull respekt fra mannen og mannens familie var vanskelig å håndtere for de kvinnene som opplevde dette. Sju av kvinnene hadde opplevde større eller mindre grad av mangelfull respekt enten fra familiemedlemmer av mannen, av mannen selv, eller også manglende respekt fra både familien og mannen.

Flere av kvinnene beskriver at de opplevde omstillingen til livet i Norge som et kultursjokk, spesielt den norske matkulturen har vært problematisk for dem. Eline sier:

”Kultursjokk og graviditet, den kombinasjonen er ikke noe god”

Kvinnene jeg intervjuet har vært i Norge fra 10 – 30 år, spesielt for dem som kom først var det vanskelig å få tak i asiatiske råvarer, dette er uproblematisk i dag. En annen side ved kulturen som skapte problemer for mange, var tradisjonen de filippinske kvinnene hadde for å hjelpe familiemedlemmer økonomisk, og det forsørgeransvaret som mange av kvinnene tok med seg til Norge. Eline sin mann ble rasende da han oppdaget at Eline sendte penger hjem, og nektet henne å gjøre dette. Eline hadde vært hovedforsørger for familien sin da hun reiste, og det sterkeste argumentet for at Eline kom til Norge var at hun håpet på å kunne bedre forholdene både for seg og familien på Filippinene.

”Mange nordmenn forstår ikke hvorfor vi hjelper til økonomisk, her i landet får en hjelp av staten, det er ikke sånn på Filippinene, ikke alle har det godt der, vi må hjelpe til hverandre. Foreldrene hjelper barna, barna må hjelpe tilbake”

Hvordan påvirket de relasjonelle faktorene integreringsprosessen til kvinnene?

Camilla levde fullstendig isolert sammen med sine barn og mannen sin familie. Mannen hennes var absolutt ingen døråpner, og til tross for at Camilla hadde vist handlekraft i forhold til å forsøke å skaffe seg og sitt barn på Filippinene et bedre liv, så gikk det dårlig med integreringsprosessen. Dette illustrer hvordan de relasjonelle faktorene kan overskygge de individuelle faktorene. Hun levde fullstendig isolert som på en øde øy, etter hvert ble vold en del av hverdagen. Ved hjelp av myndighetene greide hun å komme seg ut av det destruktive forholdet. Hun har nå forhold rundt seg som gjør at hun kan starte sin integreringsprosess. Dette er mange år forsinket, og på grunn av traumer hun og barna ble påført i ekteskapet, er denne prosessen vanskelig. Hun har lite krefter til integreringsprosessen sin, men nå har hun et støtteapparat rundt seg som forsøker å være døråpner for henne. Hun har startet på norskkurs og har fått hjelp til å få seg en jobb som gjør at hun kommer ut og får praktisere språket. Ektemannen til Camilla isolerte henne bevisst, han ønsket ikke at hun skulle få kontakt med andre, verken norske eller filippinske. Det skjeve maktforholdet som vil være i et ekteskap mellom en filippinsk kvinne og en etnisk norsk mann, gjorde at han hadde makt over

Camilla. De strukturelle forholdene rundt et slikt ekteskap vil understreke dette skjeve maktforholdet. Familien hans, var tause vitner til dette, og i og med at de ikke engang forsøkte å kommunisere med Camilla, var de og medvirkende til hennes isolasjon. Sønnen som Camilla hadde på Filippinene hadde hun ingen muligheter til å hjelpe. Livet hun levde var så nedverdiggende for henne at kontakt med familien på Filippinene også ble vanskelig for henne. På denne måten ble hun totalt isolert. Flere av kvinnene i mitt datamateriale har understreket at de har opplevd isolasjon, og at dette var destruktivt for dem. De tok alle grep for å motvirke isolasjon, dette var umulig for Camilla. Så lenge Camilla var isolert, var det minimalt med kunnskap om det norske samfunnet hun hadde tilgang til. Nøkkelen til både kontakt med nordmenn og kunnskap om samfunnet, språket, fikk hun ikke tilgang til.

Nora var ikke i en så presset situasjon som Camilla var i, da hun tok valget om å reise til Norge. Nora hadde utdanning som kunne skaffe henne en jobb å leve av på Filippinene, hun hadde ikke noe forsørgeransvar som hvilte på seg. Nora var i en helt annen maktposisjon i forhold til sin mann enn Camilla. Hun hadde returbillett da hun kom hit, og hadde sammen med mannen lagt premissene for oppholdet her i landet. Hun stolte på at han ville holde det han hadde lovet, returbilletten var hennes sikkerhet. Nora har tatt bevisste valg i forhold til å bli integrert, og hun har en mann som hele tiden har oppmuntret henne til å ta norskkurs, få seg jobb og bli kjent med nordmenn, det norske samfunnet og kulturen. Mannen til Nora ønsker at Nora skal finne seg til rette i Norge. Nora er svært åpen, og hun og mannen har jobbet med å få en god relasjon, begge har jenknet seg og har gjensidig respekt for hverandre. Selv om Nora hadde en annen maktposisjon enn Camilla, vil det også i Nora sitt ekteskap være et skjevt maktforhold, men mannen til Nora benyttet seg ikke av dette. Da Nora var gravid var hun avhengig av at mannen fulgte henne på kontroller og oversatte informasjon som jordmoren hadde. Hun ble ikke tilbudt tolk. Mannen oversatte og informasjon fra blader og bøker. Uten denne informasjonen er det lett å tenke seg at dette kunne blitt en svært vanskelig periode for Nora.

Dette illustrerer hvor prisgitt disse kvinnene er den mannen de kommer til. Ekteskap inngått mellom parter fra to land der det er store forskjeller i velferd, og inntektsnivå, vil innebære et strukturelt makthierarki. Dette forsterkes av at kvinnen flytter til et vestlig land med en samfunnsstruktur og kulturelle tradisjoner som er totalt ukjente. I en del tilfeller utnytter menn maktposisjonen de har overfor kvinnene som er i en sårbar situasjon (Lidèn 2005) Det er viktig å understreke at dette ikke gjelder alle. Kvinnene jeg intervjuet hadde ulike erfaringer,

og de av kvinnene som hadde giftet seg på nytt etter skilsmissene, forteller om velfungerende ekteskap.

Innledningsvis har jeg nevnt at debatten rundt transnasjonale ekteskap har vært preget av fordommer og myter. Ulike studier har vist at det er vanskelig å plassere disse ekteskapene inn i snevre kategorier (Grytting 2000, Flemmen 2004, Paul og Wiig 1992). Dette stemmer godt med det jeg finner i mitt materiale. Jeg har eksempel på ekteskap der mannen har utnyttet maktposisjonen han har overfor kvinnen, men jeg har og eksempel på det kvinnen selv karakteriserer som velfungerende ekteskap. Det en likevel kan konkludere med er at det i ekteskap mellom kvinner fra ikke vestlige land og etnisk norske menn, vil være en maktulikhet, noe også Lidèn (2005) understreker. Hvordan ekteskapet vil fungere for kvinnen er derfor svært avhengig av hvordan mannen forvalter denne makten han har. Det er mange faktorer som er med på å skape maktulikhet. Den kanskje viktigste faktoren er at oppholdstillatelsen i Norge er knyttet opp mot ektemannen. Som historien til Camilla viser er økonomi og språk to andre viktige maktfaktorer. Flere av mine informanter fremhevet språket som noe av det viktigste de måtte lære seg. Uten muligheter til å kommunisere er de avskåret både fra å få et sosialt nettverk utover det filippinske, og å få seg en jobb. Arbeidsmarkedet er den viktigste arena for integrering (Østby Del II 2004). Mannen sitter altså med nøkkelen til integrering. Han kan, slik vi ser i Nora sitt tilfelle, være en døråpner inn til det norske samfunnet, eller han kan, slik som i Camilla sitt tilfelle, låse døren og kaste nøkkelen.

Krisesentrene har de to – tre siste årene opplevd en sterk økning av kvinner fra det tidligere Sovjetunionen og fra Sørøst Asia. Denne økningen var størst i Nord-Norge, især Finnmark og nordvestlandet. Økningen var størst i fylker med spredt befolkning (Smaadal m.fl. 2002). Dette skulle tyde på at det er flere enn Camilla sin mann, som ikke fungerer som døråpner. Et krisesenter jeg var i kontakt med forteller, at det kan virke som terskelen for å oppsøke krisesentrene er svært høy hos en del av disse kvinnene. Fem av kvinnene i mitt datamateriale hadde opplevd å bli utsatt for vold, kun en av kvinnene oppsøkte krisesenter. Krisesenteret jeg var i kontakt med har opplevd å ta imot kvinner som over år har blitt traumatisert, og som helt klart burde kommet seg ut av det destruktive forholdet tidligere. Når kvinnen blir isolert slik som Camilla, kan det være et stort problem å nå disse kvinnene med informasjon om hvilke alternativ som finnes og hvilke rettigheter de har.

Ni av kvinnene jeg intervjuet har født barn her i landet, og har dermed uansett hvilken livssituasjon de har vært i, hatt kontakt med helsevesenet. Hva gjør helsevesenet i dag for å kartlegge hvordan disse kvinnene har det? Når en vet at disse kvinnene er overrepresentert på krisesentrene (Smaadal m.fl 2002) så er dette kvinner som en vet kan være i en ekstra utsatt posisjon. Kvinnen som går på svangerskapskontroller har kontakt med helsevesenet over en lengre periode, etter svangerskapskontrollene kommer spedbarnskontroller. Helsevesenet har dermed muligheter til å følge disse kvinnene tett i mange år. Dette vil være en unik sjanse til å kartlegge hvordan de har det og gi informasjon om norske forhold. Nora ble ikke tilbudt tolk da hun gikk til svangerskaps kontroll. Mannen var med og fungerte som tolk. Dersom Nora hadde hatt det vanskelig, kunne mannens tilstedeværelse frata henne muligheten til å forsøke å få hjelp. Dersom Nora hadde blitt tilbudt tolk, hadde hun ikke vært avhengig av at mannen var med på alle kontroller. Hadde hun vært i en vanskelig situasjon kunne hun da fått muligheter til ta dette opp med helsevesenet. En forutsetning er da at en har et lyttende helsevesen. May Britt ble innlagt på sykehus etter at mannen hennes hadde mishandlet henne, helsepersonellet gjorde ingen forsøk på å kartlegge hvordan hun hadde pådratt seg skadene, eller hvordan livssituasjonen hennes var. I May Britt sitt tilfelle var der heller ingen mann som kunne si informasjonen, det burde derfor vært gode muligheter til å snakke med henne om situasjonen hun var i. Nå ligger denne hendelsen en del år tilbake i tid, men vold mot kvinner er fra langt tilbake kjent problematikk. Det burde heller ikke være vanskelig å forestille seg, at når du nettopp har kommet til et land der språk og kultur er ukjent, så er du sårbar. Når da den ene du kjenner, og som burde hjelpe deg til å finne deg til rette i det nye landet svikter så totalt som i May Britt sitt tilfelle, blir situasjonen vanskelig.

Kvinnene understreker i intervjuene viktigheten av å ikke bli isolert, og at det er vanskelig å tilpasse seg livet i Norge dersom man er isolert. Lidèn (2005) hevder og at sosiale nettverk kan fungere som buffer mot overgrep. Kvinnene tok tak i dette, og har i dag alle skaffet seg sosialt nettverk. For enkelte består det hovedsakelig av filippinske, mens andre har både filippinske og norske venner. For å skaffe seg nettverk, må kvinnen ut i det norske samfunnet. Og som en av kvinnene sa:

”Jeg har integrert meg veldig godt her, vist du vil integrere deg, du må vite ka du skal gjere, du må prøve å gå ut av huset og finne noe du har lyst til. Vist du vil bli sånn godt integrert du må berre finne sjølv ka du vil gjere, og so må du ut av huset det kjem ingen å hentar deg”

Barstad og Hellevik (2004) hevder og at sosial inkludering vil være en av flere grunnleggende forutsetninger for deltaking. Isolasjon, ensomhet og liten sosial støtte vil kunne føre til sosial eksklusjon. Jeg oppfatter kvinnene jeg snakket med som svært opptatt av å bli kjent med Norge og nordmenn, og de har selv vært aktive i sin egen integreringsprosess. I de velfungerende ekteskapene har mannen vært til støtte og hjelp. Disse kvinnene vil få tilgang til den usynlige kulturen og kodene som Brenna (2004) mener er viktige for å bli inkludert i samfunnet. Noen av kvinnene jeg intervjuet har fortsatt flest filippinske venner, men jeg tolker ikke dette som et tegn på at de ikke er integrert. Djuve og Hagen (1995) viser til at det kan ha stor betydning for integreringsprosessen å ha kontakt med egne landsmenn, og at veletablerte migranter med et godt nettverk kan hjelpe nyankomne til rette. Den filippinske foreningen er et godt eksempel på dette. Den har hatt stor betydning for de fleste kvinnene jeg intervjuet. Det krever mot å ta kontakt på tvers av kultur og språkbarriere. Er du trygg på deg selv vil det nok være lettere å ta kontakt. Trygghet til å ta kontakt tror jeg kan komme via den kontakten de filippinske kvinnene har med hverandre. Faren er selvsagt at de isolerer seg fra det norske samfunnet, men så lenge de er aktive på arbeidsmarkedet og har barn de følger opp i forhold til skolegang, ser det ikke ut som det er tilfelle med kvinnene jeg intervjuet.

For de kvinnene som aktivt er blitt hindret i å få kontakt med nordmenn og det norske samfunnet, har det gått dårlig med integreringen, men det er da mannen som har ansvar for at de ikke er blitt integrert, jeg oppfatter ikke at det er manglende vilje fra kvinnene. Så snart kvinnene har fått muligheter til det, har de tatt fatt i egen integreringsprosess, men noen har trengt ekstra hjelp på bakgrunn av traumatiske opplevelser.

Strukturelle faktorer rundt kvinnene

Her vil jeg se på hvordan rettigheter og plikter det norske samfunnet stiller til kvinnen, påvirker integreringsprosessen til kvinnene. Kommunene har ansvar for bosetting og integrering, de ulike kommunene løser dette ansvaret på ulike måter. Hvordan opplever kvinnene møtet med lokal samfunnet og kommunale institusjoner? Retter og plikter som kvinnene her blir pålagt, vil virke inn på både de relasjonelle og de individuelle perspektivene i integreringsprosessen. Kvinnene jeg snakket med kom til Norge enten fordi de hadde giftet seg med en norsk mann, eller fordi de hadde planlagt å gifte seg med en norsk mann. Dette er forhold som kommer inn under relasjonelle faktorer, men som er strengt regulert av strukturelle faktorer. Ekteskapet er det som danner grunnlag for opphold i Norge. De har ikke rett til opphold dersom de blir skilt, eller mannen dør før tre år er gått. Det stilles og krav om

at de gjennomfører norskopplæring for at de skal få innvilget bosettingstillatelse. Dette ble innført fra 1. september 2005. Tanken bak dette er å sikre kvinnene språkkunnskaper og innsikt i det norske samfunnet, og kunnskap om egne rettigheter. Informantene mine har alle bodd i Norge lenger enn 10 år. De var derfor ikke underlagt denne regelen.

Arbeidsmarkedet er en viktig arena for integrasjon, innpass her vil kunne føre til at de får språktrening, kontakt med kollegaer, og muligheter til å få kjennskap til det norske samfunnet. Via arbeid blir de økonomisk selvhjulpne, dette vil i sin tur kunne føre til øket selvrespekt, og at de blir gjenstand for økt respekt hos andre. De som er i arbeid oppfyller en viktig forutsetning for integrasjon. Arbeidsmarkedet er den viktigste arenaen for integrering av voksne innvandrere (Østby Del II 2004). Hvilke muligheter har disse kvinnene til å skaffe seg arbeid?

For alle kvinnene var det å søke om opphold det første møtet med de strukturelle faktorene i Norge. Åtte av kvinnene startet på språkkurs, og dette ble det første møtet med det norske samfunnet. Noen av kvinnene forteller at de fikk invitasjon til språkkurs, andre var aktive og oppsøkte slikt tilbud. Ingen av kvinnene sier at mannen deres orienterte dem om rettigheter og plikter i det norske samfunnet, og ingen hadde kjennskap til treårsregelen før etter at de hadde vært i Norge i mange år. Kunnskap om samfunnet skaffet de seg etter hvert, og for mange var de filippinske foreningene sentrale i forhold til å kunne skaffe seg kunnskaper om rettigheter og plikter. Ingen nevner helsevesenet som kilde til informasjon. Nora understreker at det er mer enn språket som skal læres:

”Det er ikke bare språket som du skal lære, men det er kultur og omgivelsene rundt deg også. I Norge må du alltid ringe for å avtale å komme på besøk, det er ikke sånn på Filippinene. På Filippinene har du alltid noen rundt deg som du kan snakke med, heile tida. Det er tett med nabo, familie og slekt, og en er tettere og har nærere forhold til hverandre enn i Norge. Dette var vanskelig for meg å forstå”.

Etter 2,5 år var sju av kvinnene i arbeid. Noen skaffet seg jobb selv, andre fikk hjelp av arbeidskontoret. En av kvinnene hadde yrkes utdanning på videregående nivå, og tre hadde utdanning på høyere nivå, da de kom til Norge. Seks av kvinnene hadde ingen utdanning, og noen av dem hadde ikke fått fullført grunnskole. Utdanning er viktig for hvilke muligheter kvinnene har på Filippinene og en av kvinnene sa:

”Det er viktig med utdanning, og utdanning er dyrt på Filippinene. Uten utdanning du kommer ikke opp, vil du stige i sosial status du må ha utdanning”

Fem av kvinnene jeg intervjuet har tatt utdanning etter at de kom til Norge, av disse hadde tre av dem allerede en utdanning fra Filippinene. En av kvinnene, som ikke hadde hatt muligheter til å få fullført videregående skole på Filippinene, har tatt utdanning på høyskolenivå etter at hun kom til Norge. Kun en av kvinnene jobber med det hun var utdannet til på Filippinene. Nora forteller at mannen oppmuntret henne til å få seg jobb.

”Han ville ikke tvinge meg i jobb, for han sa at han kunne forsørge meg, men for min egen del mente han at jeg burde få meg en jobb, slik at jeg kunne få bruke utdannelsen jeg hadde, og for å treffe folk. Jeg var enig med han”

For Camilla var situasjonen helt annerledes, hun ble nektet både språkkurs og jobb av sin mann. Ni av kvinnene har, som jeg tidligere har vært inne på, født barn her i landet. De har på den måten kommet i kontakt med helsevesenet og slik blitt gjort kjent med trygdordninger, barselpenger og barnetrygd.

Fire av kvinnene hadde hatt behov for hjelp fra hjelpeapparatet, herunder: politi, sosialkontor, barnevern, krisesenter, i større eller mindre grad.

En av kvinnene i mitt materiale fortalte hvordan hennes mangel på kunnskap rundt de strukturelle faktorene kunne fått alvorlige følger for henne og barna. Mannen hennes tok henne og barna med til Filippinene, og forsøkte å etterlate dem der. Barnas norske pass tok han fra henne. Selv hadde hun ikke søkt om bosettingstillatelse i Norge, til tross for at hun fylte vilkårene for å få dette innvilget. Mannen forsørget ikke henne og barna mens de bodde på Filippinene, kvinnen brukte barnetrygd som hun hadde spart opp til å skaffe seg og barna mat. Dette var dramatisk for henne, hun hadde ingen muligheter til å kunne greie å forsørge seg selv og barna over lengre tid på Filippinene. Hun greidde heldigvis å få tak i barnas pass igjen, men dette førte til store konflikter med mannen. På grunn av svært spesielle omstendigheter fikk hun hjelp av filippinsk politi og UDI til å komme tilbake til Norge. Dette er hun svært takknemlig for.

Betydningen av strukturelle faktorer

Kvinnene i mitt datamateriale hadde gjennomgående lite kunnskap om lover, og det regelverket som regulerte deres rettigheter her i landet, i de første årene de bodde her. En kan derfor si at lover og regelverk hadde liten direkte påvirkning på hvordan kvinnene jeg snakket med håndterte sin integreringsprosess. For de av kvinnene jeg snakket med som var i vanskelige ekteskap, kan en tenke seg at kunnskap om lovverket kunne hjulpet dem til å komme seg ut av de vanskelige ekteskapene tidligere. Dette ville i sin tur kanskje gjort at det ville bli lettere for dem å tilpasse seg livet i Norge. For den av kvinnene i mitt materiale som ble forsøkt etterlatt på Filippinene, kunne kunnskap om regelverket hindret at hun kom i den svært vanskelige situasjonen som hun gjorde. Kunnskap hos kvinnene om lover og regler ville kunnet styrke kvinnene, og kunne være med og redusere maktulikhetene i ekteskapene. I velfungerende ekteskap, er det nok trolig at lover og regelverk spiller en underordnet rolle.

Tanken bak innføring av obligatorisk språkkurs, nemlig å sikre kvinnen kunnskap om egne rettigheter og innsikt i norske forhold og gi dem muligheter for å etablere sosiale nettverk, er viktig. Kunnskap og sosiale nettverk vil kunne minske sårbarheten til kvinnene, og redusere maktulikheten i ekteskapet. Men gjør en dette til et krav for å kunne søke om opphold, vil en svekke kvinnenens stilling. Også Krisesentersekretariatet og Kvinnevoldsutvalget (NOU 2003:31) er bekymret for at dette vil svekke kvinnenens stilling, og at utenlandske kvinner blir i ekteskap med stor grad av utnyttning av frykt for utsendelse. Det er lagt inn muligheter for fritak for de 300 obligatoriske timene med norskundervisning, dersom en kan dokumenter at en har tilstrekkelig norskkunnskaper, har alvorlig helseproblemer, eller at det er andre tungtveiende grunner. En voldelig ektefelle, som har hindret norskopplæring burde være en tungtveiende grunn, men dette kan være vanskelig å bevise. I følge Krisesentersekretariatet er det uklart hva som skal til for å få bosettingstillatelse etter mishandlingsbestemmelsen utlendingsforskriften § 37 -6 ledd (Smaadal m.fl. 2002: 17). Alle kvinnene jeg snakket med understrekte at det å lære språket hadde vært viktig for dem. Alle tok initiativ til å lære dette, også Camilla så snart hun fikk anledning. Det skulle derfor være helt unødvendig å sette dette opp som et obligatorisk krav for å få innvilget bosettingstillatelse. Den eneste funksjonen jeg kan se, er at det gir mannen et ekstra maktmiddel. Han kan nekte kvinnen å delta på språkkurs, og dermed frata henne muligheten til å få opphold. Han kan dermed sikre seg å ha makt over kvinnen lenger enn de obligatoriske tre årene.

Lotherington og Fjørtoft(2007) forteller om kvinner som velger å bli i destruktive ekteskap i tre år for å ha rett til permanent opphold. Dersom kvinnene kan bevise at de blir mishandlet, kan treårs regelen fravikes, men reglene rundt dette er diffuse. Også krisesenteret jeg var i kontakt med kjente til tilfeller der kvinnen valgte å bli i destruktive forhold for å fylle kravene til å få bosettingstillatelse. En kan bare tenke seg hvilke omkostninger dette er både for kvinnene og for de eventuelle barna som må leve under slike forhold. I følge krisesenteret jeg var i kontakt med er treårsregelen det største hinderet for å ivareta kvinnene som kommer hit og gifter seg med norske menn. Det er et maktmiddel som kan bli brukt mot kvinnen, og som svekker kvinnens stilling. Enkelte menn truer med å skille seg før tre år er gått. For mange av de filippinske kvinnene som kommer hit vil det være en stor skam å vende tilbake til Filippinene som fraskilte kvinner og kanskje med barn. De fattigste vil ikke ha muligheter til å greie seg økonomisk på Filippinene.

Jeg synes det er beundringsverdig at så mange som sju av kvinnene var i arbeid etter 2,5 år. Dette tyder på at det er svært viktig for kvinnene å tjene egne penger. Via jobben kommer de samtidig i kontakt med kollegaer og får kjennskap til det norske samfunnet. Østby (Del II 2004) hevder at arbeidsmarkedet er den viktigste arenaen for integrering av voksne innvandrere. Det at kvinnene er aktive her tyder på at de ønsker å bli integrert. En annen motivasjonsfaktor for kvinnene kan være forsørgeransvaret de har med seg fra Filippinene. Dette forsøker de å overholde, uten å belaste ektemannen med det. Eline fortalte at for henne var det svært viktig å komme seg ut i jobb, både for å greie å ivareta forsørgeransvaret på Filippinene, men også for å treffe mennesker. Hun var vant til å ha mange mennesker rundt seg på Filippinene, her bodde hun svært avsides til og dette syntes hun var vanskelig. Jobben ble et middel til å oppheve isolasjonen hun følte.

Universelle faktorer som har betydning for integreringsprosessen

Menneskerettighetene skal sikre at enkeltmennesker får dekt sine grunnleggende behov, og bli beskyttet mot overgrep og krenkelser. I kraft av å være menneske har alle rett til å bli behandlet og verdsatt likt. Staten har en forpliktelse til å sikre enhver denne rettigheten. Jeg vil nok en gang referere til Unni Wikan som sier at integrering handler om retten til å bli tatt på alvor. Hvordan opplever disse kvinnene dette, blir de tatt på alvor, blir de verdsatt og behandlet med respekt? Får de dekt sine grunnleggende behov, og blir de beskyttet mot overgrep og krenkelser? Hvilke menneskesyn opplever de å bli møtt med? Har dette betydning for hvordan de håndterer sin integreringsprosess?

May Britt fortalte at mannen hun kom til ikke hadde noen egen bolig, men at de den første tiden bodde hjemme hos mannens familie. Etter en stund greide de å skaffe seg en hybel. Hun og mannen kommuniserte dårlig, og det ble mye krangling. En spesiell krangel endte med at han mishandlet henne slik at hun ble liggende på sykehus i flere dager. Mannen til May Britt, som hadde en jobb som gjorde at han i perioder reiste vekk, reiste dagen etter denne episoden. Ingen av helsepersonellet May Britt møtte forsøkte å snakke med henne om mishandlingen, eller spurte henne om forholdene rundt skadene hun hadde pådratt seg. Da mannen til May Britt kom hjem igjen forsøkte de å fortsette å bo sammen, men May Britt var konstant redd. Hun innsåg at hun ikke kunne fortsette å leve slik. Hun ville og gjerne få sine barn til landet og hun ville ikke at de skulle oppleve å se at hun ble slått av sin ektemann. De flyttet fra hverandre. Skilsmissepapirer ble det ikke ordnet med før mange år senere, mannen nektet å gå med på det, så på papiret var de gift. Fem år gikk før hun fikk skilsmissepapirene i orden. Hun hadde da kontaktet advokat og de ble skilt ved dom. Hun er glad og stolt av seg selv for at hun var så sterk og selvstendig at hun greide å flytte fra ham.

May Britt forteller videre at hun har opplevd at enkelte norske menn ser på asiatiske damer som sexslaver. En venninne av May Britt opplevde at mannen hun kom til ville bruke henne i prostitusjon. Hun vet og om norske menn som inviterer filippinske og thailandske damer hit på tre og seks måneders opphold for å bruke dem seksuelt, og sende dem hjem. Andre hun kjenner til er blitt truet med skilsmisse før tre år er gått, dermed før de har rett til opphold på eget grunnlag. En av kvinnene jeg snakket med, har selv opplevd at hun, da hun var i en spesielt sårbar situasjon, ble forsøkt rekruttert inn i prostitusjon. Også krisesenteret jeg var i kontakt med, opplevde at kvinner som de hadde vært i kontakt med, og som hadde det vanskelig, ble lokket inn i prostitusjon. Dette ble gjort på en slik måte at det ble vanskelig for kvinnene senere å trekke seg ut av prostitusjonen. Både rapporten til krisesenteret (Smaadal m.fl 2002) og Rapporten Crossing Borders (Brunovskis og Tyldum 2004) viser til at enkelte kvinner i spesielt sårbare faser blir lurt/presset ut i prostitusjon.

Camilla opplevde en mann som behandlet henne og barna som dyr, og at hun knapt nok fikk dekt sine grunnleggende materielle behov. Først da hun mottok barnetrygd og barselpenger, fikk hun mulighet til en viss økonomisk handlefrihet. Hun fikk da muligheter til å skaffe seg nødvendige toalettartikler uten å måtte be om det.

Heldigvis er ikke disse dystre erfaringene entydig i mitt materiale. Jeg har og kvinner som forteller om omsorgsfulle menn, som etter beste evne forsøkte å hjelpe kvinnene til å finne seg til rette i Norge, og som kommer kvinnene i møte som likverdige partnere.

Blir menneskerettigheten til disse kvinnene ivaretatt?

Norge har en restriktiv innvandringspolitikk. Familiegjengenforening med ektefelle bosatt i Norge vil være kanskje den eneste, og en enestående sjanse for mange av disse kvinnene til å komme til et vestlig land. For noen av kvinnene jeg intervjuet var mulighetene til å komme til Norge, deres kanskje eneste mulighet til å komme bort fra en knugende fattigdom. Alle kvinnene uansett hvordan de har opplevd at ekteskapet deres har fungert, har fortalt at de første to til tre årene i Norge var vanskelige. Når jeg spør en av kvinne om hun ville anbefale andre å gjøre som henne, gifte seg med en nordmann og flytte til Norge svarer hun:

”La det være! Jeg har et godt liv, men du må kjempe hele tiden, du må lære hele tiden, er du ung og villig til å lære, og finner en god mann som hjelper deg kan du få det godt, men det har vært slitsomt”

Langt fra alle i mitt datamateriale kan sies å ha kjent mannen de giftet seg med godt, og det kan virke som om de som kom fra de fattigste kår og som hadde lite/ ingen utdanning, var villige til å ta større sjanser enn kvinnene som hadde utdanning og muligheter til ett bra liv på Filippinene. Alle kvinnene vil være sårbare, og avhengige av mannen sin den første tiden i Norge, noe regelverket også bygger opp under. Ut fra mitt datamateriale kan det se ut som om de kvinnene som kom fra fattige kår, og brukte minst tid på å bli kjent med mannen sin, var mest utsatt for å havne i ekteskap som ble vanskelige, og for noen, preget av vold. Det kan virke som om de i liten grad har stilt krav til mannen og at maktforholdet som i utgangspunktet er skjevt i disse ekteskapene, vil være enda skjevere i de ekteskapene der kvinnene kommer fra svært fattige kår. De har liten eller ingen utdanning, og har heller ingen reelle rettemuligheter. Mitt datamateriale består av ti kvinner, fem av disse var utsatt for vold i ekteskapet sitt. Alle de fem kvinnene som ble utsatt for vold kom fra svært fattige kår. Dette kan være tilfeldigheter ved mitt materiale, men funnene samsvarer med funnene til Brunovskis og Tyldum (2004), Smaadal m. fl (2002) og Paul og Wiig (1992). Alle viser til at kvinner uten utdanning, som kommer fra svært fattige kår, og som gifter seg etter kort tids bekjentskap, ser ut for å være mer utsatt for å havne i ekteskap preget av vold, enn kvinner som har utdanning og som bruker lenger tid på å bli kjent med mannen de gifter seg med.

Kvinnene selv oppgir at de første to til tre årene var de vanskeligste. Oppholdstillatelsen er knyttet opp mot ekteskapet. En forutsetning for at søknad om familiegjenforening blir innvilget, er at mannen de kommer til kan forsørge dem. Staten forutsetter at mannen har, og tar forsørgeransvar for kvinnen han har giftet seg med. For at kvinnene senere skal kunne få bosettingstillatelse må de ha bodd i Norge i tre år, og vilkårene for oppholdstillatelsen må fortsatt være oppfylt. De må med andre ord være gift i tre år for å kunne få bosettingstillatelse. Dette gjør at kvinnene er fullstendig avhengige av mannen de gifter seg med i tre år, dette vil forsterke det skjeve maktforholdet. Spesielt de første årene vil kvinnene være sårbare, de kan ikke språket, de har ikke noe sosialt nettverk utover mannen og mannens familie, de kjenner ikke til det norske samfunnet, og de kjenner heller ikke til lover og regelverk. De er prisgitt mannen de har giftet seg med. I kraft av å være menneske har alle rett til å bli behandlet og verdsatt likt. Staten har en forpliktelse til å sikre enhver denne rettigheten. Kan en si at disse kvinnene blir behandlet og verdsatt likt? Slik jeg ser det så vil kvinnene i den perioden de er mest sårbare, også ha det dårligste vernet mot overgrep. Jeg er tilbøyelig til å trekke det så langt som å si at deres menneskerettigheter ikke blir ivaretatt. Dette er også en bekymring som rapporten til krisesentersekretariatet legger for dagen (Smaadal m.fl. 2002).

Kristvik(2005) konkluderer med at en bør legge til rette for at kvinnen får en fullverdig deltakelse i norsk arbeids- og samfunnsliv, for på den måten å beskytte dem mot å bli usatt for overgrep og grov utnyttelse. Slik regelverket er i dag, så er det fritt frem for menn som ønsker å benytte seg av den maktposisjonen de har overfor kvinnene.

For å kunne nøytralisere noe av makten mannen har over kvinnen, må kvinnene styrkes. Alle kvinnene i mitt materiale har vært i Norge ti år eller lenger, og regelverket var annerledes da de kom. Endringen er likevel ikke større enn at jeg mener erfaringene disse kvinnene kan bidra med, vil kunne være til hjelp i politikktutforming, som har som målsetting å sikre rettssikkerheten til disse kvinnene. Å sikre seg at kvinnen har språkkunnskaper, og kunnskaper om det norske samfunnet vil være ett tiltak. Det ble derfor innført obligatorisk språkkurs fra 1. september 2005 for alle som søkte om bosettingstillatelse. Problemet med denne regelen er, som jeg har nevnt før, at enkelte menn vil kunne nekte sine koner dette, slik Camilla ble nektet av sin mann. Det kan igjen føre til at søknad om bosettingstillatelse ikke blir innvilget, altså nok et maktmiddel. Kvinnene jeg intervjuet var alle ivrige etter å lære norsk, det burde derfor være unødvendig å ha dette som et krav for å få bosettingstillatelse. Det vil bare ramme de mest sårbare av kvinnene, og ramme dem hardt.

Utlendingsforskriften: § 37, 6 ledd skal gi beskyttelse for de kvinner og deres eventuelle barn som har vært utsatt for overgrep. Kvinnen kan få oppholdstillatelse, dersom kvinnen etter samlivsbrudd vil få urimelige vanskeligheter i hjemlandet grunnet sosiale og kulturelle forhold. Dersom kvinnen eller hennes barn er blitt utsatt for overgrep av partner, skal kvinnen få opphold på selvstendig grunnlag. Dette skal videre gi kvinnene rett til å søke om bosettingstillatelse etter tre år. I følge Smaadal m. fl.(2002) råder det en usikkerhet om hva som i praksis skal til for å få oppholdstillatelse på bakgrunn av mishandlingsbestemmelsen. Et annet problem er at kvinnene i svært liten grad kjenner til regelverket. De velger derfor å bli i voldelige forhold.

Kvinnene i mitt datamateriale fremhevet viktigheten av å lære seg språket, oppheve isolasjon, få kunnskap om samfunnet og kulturen, og å få seg jobb. Dette er alle faktorer som vil styrke kvinnene, og gjøre dem mindre avhengige av mannen. Men forutsetningen er da at kvinnene ikke blir nektet all form for kontakt med omverdenen. Kunnskap står sentralt, og spørsmålet blir da hvordan man kan nå kvinnen med kunnskap. Tvang mener jeg ikke er noen løsning. Kanskje kan man prøve å nå kvinnene med informasjon allerede før de kommer til Norge. Kanskje en kan utarbeide informasjonsfoldere som kvinnene får i forbindelse med å søke om opphold i Norge. Disse må selvsagt utarbeides på kvinnene sitt eget språk, og adresseres direkte til kvinnen og ikke via mannen. Kan en tenke seg at de 50 timene med obligatorisk samfunnslære blir gitt på Filippinene?

Helsevesenet er en instans som alle kvinnene kommer i kontakt med uansett om de ellers er isolerte. Ni av kvinnene jeg intervjuet har født barn her i landet, og derfor hatt langvarig kontakt med jordmødre og helsesøstre. Hva med å bruke denne kontakten til å drive aktivt med informasjon, og eventuell kartlegging av kvinner i risikogruppen? Tiltaket Aker universitetssykehus har gjort med å utarbeide ”nødvendige ord” i forbindelse med jordmorsamtaler, vil være et viktig tiltak for å imøtekomme disse kvinnene (St.meld.nr 49 2003-2004). Kvinnene jeg var i kontakt med fikk barn relativt raskt etter at de hadde kommet til landet, og norskkunnskapene var dermed ikke svært gode. Engelsk kunnskapene var noe varierende. Å utarbeide en slik ordliste vitner og om respekt for kvinnene. Alle kvinnene jeg intervjuet nevner respekt, det å behandle andre med respekt, og bli respektert er svært viktig for dem. For noen av kvinnen vil det være nødvendig å oppsøke helsevesenet på grunn av traumer volden har påført dem. Tar helsevesenet tak i disse kvinnene, og blir kvinnene tatt på

alvor? Der språkkunnskapene er små, må en bruke tolk. For kvinner som oppsøker helsevesenet på grunn av voldsepisoder er det viktig å få dette dokumentert, for å stå sterkere dersom de senere skal søke om oppholdstillatelse på eget grunnlag.

Krisesenter sekretariatet (Smaadal.m.fl. 2002) foreslår at treårsregelen må endres. De mener at enkelte menn spekulerer i kvinners rettsløshet og at de gjennom treårsregelen har fullstendig makt og kontroll over kvinnen. Kvinnen trues med utkastelse dersom hun ikke føyer seg etter mannens krav. De mener og at i flere tilfeller iverksetter staten dette. Det de kaller ”karantenetiden” ved familiegjenforening bør reduseres til ett år. På denne måten kan den norske staten bedre ta ansvar for overgrep som norske statsborgere utsetter kvinner og barn av utenlandsk opprinnelse for. Dette ville være med på å redusere maktulikheten i ekteskapet. Frykter myndighetene en strøm av kvinnelige lykkejegere dersom ”karantenetiden” reduseres til ett år? Dersom jeg ser på mitt datamateriale vil dette neppe bli tilfelle. Kvinnene jeg snakket med kjente ikke til det gjeldende lovverket. Seks av ti kvinner var skilt da jeg foretok intervjuene, av disse hadde fem vært gift mye lenger enn tre år. Skilsmisseraten er noe høyere enn i ekteskap der begge parter er etnisk norske. Kanskje kan en oppnå at det blir mindre attraktivt for enkelte menn å gifte seg med kvinner fra ikke vestlige land, dersom mulighetene til å kontrollere dem blir mindre. For de mennene som ønsker seg likverdige livsledsagere vil denne endringen ikke bety noe. En endring av treårsregelen vil gi et bedre rettsvern og ivareta menneskerettene til disse kvinnene, noe som vil komme både kvinnene og barna deres til gode. Det vil også ha betydning for hvordan kvinnene vil kunne delta i samfunnet. Autonomi er en av fire grunnleggende forutsetninger for borgernes deltaking (Barstad og Hellevik 2004: 16).

Hva finner jeg dersom jeg bruker Hirschman sin teori om exit, voice og loyalty?

Hirschman hevder at medlemmer i en organisasjon, det være seg en bedrift, nasjon eller andre grupperinger har to mulig reaksjonsmønstre dersom de er misfornøyd med forholdene i organisasjonen. Dette er exit, det vil si at de trekker seg ut av organisasjonen, og voice, de hever sin stemme og kommer med forslag for å bedre forholdene. Exit, kan være fysisk, men behøver ikke være det, det kan og være mentalt og følelsesmessig. Dersom exit ikke skaper store problemer, vil dette gjerne bli valgt foran voice, eller dersom en ikke tror voice vil føre fram. Dersom ingen av disse reaksjonene vil gi noen fordeler, kan loyalty være et alternativ, dersom det foreligger en grunnleggende lojalitet på bakgrunn av politisk patriotisme (Hirschman 1970). Jeg vil forsøke å finne ut hvordan kvinnene i mitt materiale plasserer seg i

forhold til Hirschman sine kategorier. Vil disse begrepene kunne avspeile hvordan de håndterer sin integreringsprosess? Begrepene vil jeg se på, både i forhold til hvordan kvinnene tilpasser seg i ekteskapet og i et større perspektiv, hvordan de tilpasser seg livet i Norge. Dersom kvinnen hever sin stemme vil dette kunne være til hjelp i utformingen av en politikk for å kunne ivareta kvinnene bedre.

Seks av kvinnene er skilt fra den mannen de kom til Norge for å gifte seg med. Bakgrunnen for skilsmisene var mishandling, og/eller dominerende oppførsel fra mannen. En av kvinnene forteller at noe av det viktigste hun har med seg av lærdom fra sin barndom, er at det er viktig å hjelpe hverandre og være rettferdig. En skal ikke godta at andre forsøker å undertrykke en. To av kvinnene sier at de har brukt tid på å få til en god kommunikasjon med mannen sin, for å forebygge problemer som kulturforskjeller kan skape.

Bare to av kvinnene bor i samme småby/bygd som de først kom til. For noen av disse var flyttingen et resultat av samlivsbrudd, alle har flyttet mer sentralt. Kvinnene i mitt datamateriale har bodd forholdsvis lenge i Norge, fra 10 til 30 år. De er nå alle i jobb, og snakker norsk. Ingen av kvinnene kan tenke seg å flytte tilbake til Filippinene. Dette begrunner de med at de nå har venner, familie og barn her i landet. Barna har større muligheter her enn på Filippinene. En av kvinnene sier hun kan tenke seg å tilbringe pensjonisttilværelsen der.

Hvordan handler kvinnene i forhold til ekteskapet?

Seks av kvinnene er skilt, dette kan tyde på at de i forhold til ekteskapet sitt har svart med exit. To av kvinnene ble forholdsvis raskt skilt, og dette kunne skapt problemer for dem i forhold til bosettingstillatelse. For May Britt sin del nektet mannen å skrive under på skilsmissepapirer, men han godtok at de ikke bodde sammen. Dette gjorde at på papiret var de gift lenge nok til at det kunne danne grunnlag for bosettingstillatelse. For den andre kvinnen var situasjonen spesiell, hun fikk hjelp av et krisesenter og fikk bosettingstillatelse til tross for at hun ikke oppfylte treårsregelen. De strukturelle faktorene vil virke sterkt styrende i forhold til hvilke valg kvinnen har. Treårs regelen legger sterke føringer på hvilke muligheter kvinnen har til både voice og exit. I følge Hirschman vil exit bli valgt dersom det ikke skaper problemer. For kvinner som ikke har vært i Norge i tre år, kan exit skape store problemer. I verste fall får de ikke bosettingstillatelse. Når en vet hvor mye kvinnene har satset for å kunne få komme til Norge, og dermed kunne hjelpe familien sin på Filippinene på en bedre måte, og

skape et bedre liv for seg selv, så fremstår ikke exit før tre år er gått som noe reelt alternativ. Omkostningene ville bli svært store. Samtidig så vil omkostningene være store også dersom de blir i vanskelige ekteskap, altså dersom de velger loyalt. Tre år er lenge dersom en må leve i en vanskelig familiesituasjon. Åtte av kvinnene jeg intervjuet hadde fått barn før de hadde vært i Norge i tre år. Det vil si at også barna må leve under vanskelige forhold til moren har vært i Norge i tre år, for dermed å sikre seg bosettingstillatelse.

To av kvinnene sier at de brukte tid på å få kommunikasjonen med mannen til å fungere. De hevet sin stemme, for å få forholdet til mannen til å fungere. De stilte krav til at han måtte komme dem i møte. De møtte mannen med respekt, men forlangte og respekt tilbake. Dette fungerte bra for de kvinnene som forsøkte dette. Dette kan nok fungere bra i de forholdene der mannen forsøker å oppveie det skjeve maktforholdet som de relasjonelle og de strukturelle faktorene vil gi. Rettighetene som kvinnene har, har de gjennom ekteskap med mennene. Det er derfor opp til mennene om de vil høre på, og komme kvinnen i møte når de hever sin stemme. I mange tilfeller vil ikke voice være noe reelt alternativ for disse kvinnene, og det vil heller ikke exit være. De kan selvfølgelig trekk seg ut mentalt og følelsesmessig, slik Camilla beskriver at hun gjorde de første årene i Norge. Camilla hadde barna som hun fokuserte på, og trakk seg mentalt helt vekk fra mannen og mannens familie. På lang sikt vil ikke dette være en god løsning.

Loyalty er som tidligere nevnt det tredje alternativet. Hirschmann sier at dette er et alternativ dersom verken exit eller voice vil gi noen fordeler. For mange kvinner som gifter seg med nordmenn vil dette være eneste mulige alternativ, frem til de selv kan søke om bosettingstillatelse. Både Lothering og Fjørtoft, og rapporten fra krisesentersekretariatet (Lothering og Fjørtoft, 2000, Smaadal m.fl 2002) og krisesenteret jeg var i kontakt med, forteller om kvinner som blir i forhold preget av fysisk og psykisk vold for å kunne søke om bosettingstillatelse etter tre år. Dersom ikke mennene til disse kvinnene er villige til å høre på kvinnen og forsøke å få til godt likverdige forhold, kan loyalt i forhold til å bli i ekteskapene ses på som et alternativ som mer eller mindre blir tvunget på kvinnen av de strukturelle faktorene i integreringsprosessen. Kvinnen er prisgitt mannen de har giftet seg med, og det er han som bestemmer hvorvidt de har muligheter utover exit og loyalt.

En kan også tenke seg at en del kvinner er svært takknemlige for å ha fått mulighetene til å komme til Norge, og derfor føler en stor takknemlighet/lojalitet til mannen som har gitt dem

denne muligheten. De kan derfor velge å bli i et ekteskap som ikke nødvendigvis fungerer så bra. Flere av kvinnene jeg var i kontakt med, fortalte om venner og bekjente som ikke hadde det bra i sine ekteskap, men som likevel valgte å bli. Dette kan også ha en sammenheng med at skilsmisser ikke er vanlige i katolske land, og at en skilsmisse for kvinnene vil føles som en umoralsk handling.

Hvordan handler kvinnene i forhold til samfunnet?

Også i måten kvinnen tilpasser seg livet i Norge på vil en kunne finne igjen Hirschman sine begrep, men også her vil de relasjonelle og de strukturelle faktorene rundt integrering legge en del føringer. Så lenge kvinnen ikke har selvstendig bosettingstillatelse, og dermed fullstendige og likverdige borgerrettigheter, har de begrensede valgmuligheter. Mental og følelsesmessig exit, og lojalitet vil være de mest nærliggende mulighetene. Først etter at de har bosettingstillatelse på eget grunnlag, kan en forvente at noen vil velge voice. Innledningsvis skrev jeg at dersom en kunne få kvinnen til å heve sin stemme, ville det kunne være til hjelp i politikktutforming, for bedre å kunne ivareta kvinnene. Så lenge regelverket er slik at de i liten grad tør å heve sin stemme, vil en vanskelig kunne få disse kvinnene i tale, før det minst har gått tre år. En vil derfor kunne gå glipp av viktig informasjon fra disse kvinnene. For at kvinnene skal kunne heve sin stemme er de og avhengige av å kunne språket, og ha fått kjennskap til det norske samfunnet. De kvinnene som blir hindret i dette vil ikke kunne heve sin stemme, og igjen ser vi at kvinnen er prisgitt den mannen de gifter seg med. Hvordan de svarer i forhold til Hirschman sine kategorier vil i stor grad være avhengig av hva han tillater.

Edel er den kvinnen i mitt materiale som jeg ser har hevet sin stemme tydeligst. Hun var svært aktiv i forhold til å ta kontakt med nordmenn i alle aldre. Hun forsøkte tidlig å lese aviser, og følge med på tv. Hun benyttet seg av stemmeretten sin så snart hun hadde fått den. Hun er aktiv med i fagbevegelsen på sin arbeidsplass, og hun har vært aktiv i forhold til å starte opp filippinsk forening. Edel understreker at:

”Du må være fleksibel og være villig til å justere deg i forhold til landet du kommer til, du kan ikke forvente at landet skal tilpasse seg deg, men en må bli møtt med respekt”

Edel stiller krav til seg selv i integreringsprosessen, men samtidig hever hun sin røst og forlanger respekt. Integrering blir på denne måten en toveis prosess. Der begge parter må bidra for at det skal bli en vellykket integrering. Edel kom fra en resurssterk familie, hun

hadde utdanning og hadde fått med seg fra oppveksten at en ikke skal godta at andre undertrykker en. Det var ikke fattigdom og nød som tvang Edel til Norge. Dette kan være årsaken til at hun torde å heve sin stemme. For de kvinnene i materialet mitt som kom fra svært fattige kår, og hadde få valgmuligheter i forhold til å dra fra Filippinene, har nok situasjonen vært litt annerledes. Slik jeg tolker deres integreringsprosess bærer den mer preg av lojalitet. Alle kvinnene har tilegnet seg språkkunnskaper og skaffet seg jobber, men selv etter 10- 30 år er de fleste lite aktive i frivillige lag og organisasjoner, og de fleste sier de har mest/best sosial kontakt med andre filippinske. Dette kan en kanskje tolke som en mental og følelsesmessig exit, men de har lagt ned mye innsats på å lære seg språket, og skaffe seg jobber og utdanning. Dette taler for at de ønsker å delta i samfunnet. De har også alle hatt eller har barn som vokser opp her, og gir uttrykk for at barna har mye større muligheter til å lykkes med livene sine her enn på Filippinene. Kvinnene har fulgt opp barna i forholdt til skolegang, og fritidsaktiviteter. Flere har også uttrykt at de føler seg trygge her i landet noe de ikke gjorde på Filippinene. Noen av kvinnene har svart med exit i forhold til ekteskapet, men lojalitet i forhold til samfunnet, kun i liten grad har noen av dem reagert med voice. Kanskje er det for noen deres form for voice, å snakke med meg

Rapporten fra krisesentersekretariatet forteller om at noen kvinner har blitt møtt med holdninger som at de er så heldige som har fått komme til Norge, at de må finne seg i å tåle litt ekstra (Smaadal m.fl. 2002). Blir en møtt med slike holdninger, er det ikke lett å heve sin røst.

Opplevelser i forhold til å komme til småby/bygd

I problemstillingen min stiller jeg spørsmål om ekteskap med en norsk mann vil være et godt utgangspunkt for integrering i det norske samfunnet, og om dette vil være forskjellig fra by til bygd. Fire av mine informanter kom til småbyer, og seks kom til bygdenorge. Kanskje kan en tenke seg at det er lettere å bli isolert viss en kommer til en liten bygd. Tilbudet om språkundervisning kan være dårligere enn i mer sentrale strøk, og kvinnen kan bli mer prisgitt mannen og mannens familie. Eller er det kanskje slik at det er enklere å komme til en bygd? Bygder er ofte preget av at menneskene er knyttet tettere sammen, og at de ofte har et moralsk fellesskap, kanskje dette kan hjelpe kvinnene slik at de lettere blir sluset inn. Det at samfunnet er gjennomsiktig kan kanskje også beskytte mot overgrep. Ved å se på datamaterialet mitt håper jeg å finne svar på dette.

Språket er, som jeg tidligere har vist, sentralt for å tilpasse seg livet i ett nytt land. Språket er sentralt i forhold til deltakelse og likestilling. Marion som kom til en liten bygd understreker at språket var det første hun måtte lære. Dette ble vanskelig, da hun bodde svært lite sentralt. For å komme der det var tilbud om språkundervisning måtte hun reise et stykke. Marion hadde ikke sertifikat og var derfor avhengig av buss. Bussforbindelsen var svært dårlig, og etter kort tid på språkkurs sluttet hun på grunn av at det ble for slitsomt. Hun lærte da norsk av en nabo, men beklager i dag at hun ikke fikk muligheter til å lære norsk skriftlig. Marion forteller og at hun følte seg svært isolert den første tiden i Norge fordi de bodde ensomt til, og det var dårlig med bussforbindelser. Marion og mannen flyttet etter en tid mer sentralt. I dag har Marion sertifikat. Alle kvinnene jeg intervjuet kommer fra by eller tettbygde strøk på Filippinene. Overgangen til landsbygda i Norge var et sjokk for de fleste av dem.

”Landsbygda i Norge er noe helt annet enn landsbygda på Filippinene, på Filippinene du kan åpne din dør og sjå naboen din, her ser du ingen”

For Eline var kontrastene svært store fra livet hennes på Filippinene og livet langt ute på bygda i Norge. Eline hadde levd et hektisk liv, med mye reising og en jobb der hun nøt stor anerkjennelse, og der hun møtte mange mennesker. For Elin følte det som å ha havnet i et vakuum, å bo langt ute på bygda. Mangel på bussforbindelser gjorde ikke situasjonen lettere for henne. Eline skaffet seg sertifikat. Barselpengene hun fikk, da hennes første barn ble født, brukte hun til å kjøpe bil. Hun kom seg dermed dit hun ville, og det åpnet opp muligheter for henne slik at hun kom seg i jobb.

Tre av seks kvinner som ble utsatt for vold kom til bygd, og to av fire som kom til småby ble utsatt for vold. To av kvinnene ble bevisst isolert av sine menn. En av dem kom til bygd, den andre til by.

Vil integreringsprosessen arte seg forskjellig om du kommer til småby eller bygd?

Kvinnene jeg snakket med har alle på ulike måter gitt uttrykk for at å beherske språket står svært sentralt i integreringsprosessen. I den grad tilgang på språkopplæring blir vanskeligere dersom du bor i bygd, vil dette være et punkt som taler for at det kan være vanskeligere å komme til en bygd eller en by.

Kvinnene kommer fra et kollektivt orientert samfunn, der kontakten mellom familiemedlemmer er mye tettere og nærmere enn i Norge. Landsbygda på Filippinene kan ikke sammenlignes med bygda i Norge, og kvinnene var helt uforberedt på hvor langt det kunne være mellom naboene her. Med dårlig utbygd kollektiv transport opplevde mange å føle seg isolert. Opplevelsen av å føle seg isolert går igjen for alle kvinnene, også for de som kom til småby, men isolasjonen ble mer merkbar for de som kom til bygd. Det var få naboer å få kontakt med, og avstandene gjorde at det ble langt til nærmeste filippinske forening. De opplevde seg isolert både fra nordmenn og det norske samfunnet, og fra andre filippinske. For kvinnene som kom til småby var situasjonen noe annerledes, og de av kvinnene som ønsket det kunne lettere treffe både nordmenn og andre kvinner fra Filippinene. Opplevelsen av isolasjon var mest merkbar for kvinnene som kom til bygd. Isolasjon vil hemme integreringsprosessen. En forutsetning for å kunne bli integrert i et samfunn er at en har kontakt med samfunnet og menneskene der.

Relasjonelle forhold utover mannen har også vært viktige for kvinnene jeg snakket med. Mulighetene til å skaffe seg et sosialt nettverk utover mannen og mannens familie er begrenset for de som kommer til bygd. En blir derfor ekstra sårbar dersom relasjonen til mannen ikke er god.

Det er ofte en sterk sosial kontroll i små bygdesamfunn. Dette kan virke positivt for enkelte kvinner, men for andre kan det føre til at de blir mer isolert. Et krisesenter jeg var i kontakt med fortalte om en kvinne som kom til et lite bygdesamfunn. Ektemannen hennes mishandlet henne, men da hun henvendte seg til hjelpeapparatet i bygda ble hun ignorert fordi alle kjente eller var i slekt med mannen, og hadde sin lojalitet hos han. Mange visste, men ingen hjalp. At et lite samfunn er gjennomsiktig er altså ikke noen forsikring om at folk som ser og hører vil hjelpe når det trengs. For denne kvinnen virket det stikk motsatt, det ble vanskeligere å få hjelp.

Fem av kvinnene jeg snakket med hadde opplevd vold i ekteskapet, men alle greide å bryte ut av disse forholdene. De hadde alle barn, naboer eller venner som støttet og motiverte dem til å bryte ut. Også de filippinske foreningene var sentrale her. Dette understreker at det er viktig at kvinnen ikke blir isolert. Dette stemmer godt overens med Lidèn (2005) som hevder at sosialt nettverk vil virke forebyggende i forhold til overgrep.

Kunnskap om samfunnet en skal integrere seg i er en forutsetning for integrering. Kvinnene jeg var i kontakt med fikk kunnskap om det norske samfunnet litt etter hvert. Ingen av kvinnene oppgir at mannen deres var hovedkilden til slik informasjon. Denne informasjonen fikk de gjennom filippinske foreninger, venner som de etter hvert skaffet seg, både norske og filippinske. Via kontakt med nordmenn fikk de og kunnskap om kulturen. Kontakt med nordmenn skaffet mange seg via jobben sin. Østby (2004 del II) hevder at arbeid er den viktigste arenaen for integrering, og at de gjennom jobben også vil få økt selvspekt og respekt fra andre. Arbeidsmarkedet vil være annerledes fra by til bygd, og det kan være vanskeligere å finne seg jobb på bygda. Der er det færre jobber. Kvinnene jeg intervjuet fikk seg alle forbausende fort jobber, både de som kom til småby og de som kom til bygd. Kvinnene som kom til småby fikk alle jobber som gjorde at de traff nordmenn og måtte benytte språket. Dette var ikke tilfelle med alle som kom til bygd.

Jeg har i mitt materiale snakket med seks kvinner som kom til bygd og fire som kom til småby. Det er liten forskjeller på hvordan de opplevde integreringsprosessen sin, men det kan se ut som at de som kom til småby fikk en lettere integreringsprosess enn de som kom til bygd. Tall fra krisesentersekretariatet viser at minoritetskvinner er overrepresentert på krisesentrene i forhold til andel av befolkningen. Mange av disse kvinnene er gift med etnisk norske menn. Økningen er størst i fylker med spredt befolkning (Smaadal m.fl. 2002). Dette kan tyde på at situasjonen for disse kvinnene er vanskeligere på bygdene. Det kan virke som om kvinner som kom til småby ikke var fullt så utsatt for isolasjon, som de kvinnene som kom til bygd. Kanskje ville en fått frem tydeligere evt. andre forskjeller, dersom en sammenlignet bygd og stor by.

Hvilke føringer har den politiske handlingsplanen?

Handlingsplanen for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og mål for inkludering (vedlegg til st.prp. nr 1 2006-2007) har som mål at Norge skal være verdens mest inkluderende samfunn.

Handlingsplanen har fire hovedsatsingsområder:

- Arbeid
- Oppvekst, utdanning og språk
- Likestilling

- Deltakelse

Handlingsplanen har spesielt fokus på kvinner, og ser at dobbel diskriminering er en reell problemstilling for kvinner. Likestilling mellom kjønnene er en forutsetning for et inkluderende samfunn, og bærebjelken i all likestilling er økonomisk selvstendighet. Jeg synes det er flott at handlingsplanen setter fokus på innvandrerkvinnens spesielle problemstillinger, og at en ønsker å fremme likestilling for disse kvinnene. Gjennom å bedre situasjonen for kvinnen vil dette komme barna til disse kvinnene til gode, og lette barnas integrering og øke tilhørigheten til Norge. Problemet er at noen av virkemidlene staten vil bruke for å oppnå likestilling, svekker enkelte kvinners stilling i Norge. Innføring av obligatorisk opplæring i norsk med samfunnslære, er et slikt eksempel.

Kvinnene som kommer til Norge via ekteskap med norske menn, er prisgitt mannen de har giftet seg med. Oppholdstillatelsen er knyttet opp mot ekteskapet. Dersom mannen ikke ønsker at kvinne skal delta på den obligatoriske opplæringen, kan han nekte henne dette. Historien til Camilla bekrefter at dette kan skje. Når en allerede vet at maktforholdet vil være skjevt i denne type ekteskap, vil dette pålegget forsterke denne skjevheten, heller enn å være et middel til likestilling. Når kvinnene senere skal søke om bosettingstillatelse kan manglende deltakelse på introduksjonsprogrammet føre til avslag. Noe som vil kunne være svært alvorlig både for kvinnene det gjelder, og for de eventuelle barna de måtte ha. Kvinner som gifter seg med norske menn har ikke rett til noen økonomisk kompensasjon mens de deltar på introduksjonsprogrammet. En forutsetning for at de fikk komme til Norge var at mannen påtok seg forsørgeransvaret for dem. Det betyr at de er økonomisk avhengig av ektemennene mens introduksjonsprogrammet pågår, og frem til de eventuelt greier å skaffe seg arbeid. Camilla fortalte at hun hadde ingen egne penger før hun fikk barnetrygd, hun forteller at hun hadde bare et par sko og at hun knapt fikk penger til nødvendige toalettartikler.

Økonomisk uavhengighet er et mål på likestilling, og i følge handlingsplanen er økonomisk selvstendighet en bærebjelke i all likestilling. Slik pålegget om introduksjonsprogrammet er formet mener jeg at denne bærebjelken er brutt allerede før kvinnen har lært seg norsk. Det er helt klart viktig at kvinnene lærer seg norsk, og kvinnene jeg intervjuet sier selv at nøkkelen til integrering ligger i å lære seg språket. Alle kvinnene jeg intervjuet hadde tatt tak i dette, og lært seg språket. Dette til tross for at da de kom, var det ikke obligatorisk å delta på

norskundervisning, for senere å kunne søke bosettingstillatelse. Pålegget om obligatorisk deltaking på introduksjonsprogram har ingenting med likestilling å gjøre, snarere tvert imot.

Handlingsplanen legger opp til at innvandrere skal oppleve tilhørighet til det norske samfunnet. En vei å oppnå dette på er å legge forholdene til rette slik at de skal føle at de har like muligheter som andre i det norske samfunnet. Pålegg om norskopplæring, og påfølgende trusler om ikke å få bosettingstillatelse, tror jeg neppe oppleves som å ha like muligheter.

Et annet problem er at lovverket som regulerer retten til familiejenforening, og lovverket som regulerer bosettingstillatelse, på mange måter virker stikk i mot målsettingene som Handlingsplanen for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og mål for inkludering forfekter. Handlingsplanen konkluderer med at kvinner er spesielt utsatte for diskriminering, og at faren for dobbel diskriminering er reell. Handlingsplanen var tenkt å motvirke dette, men slik jeg ser det er staten med på å bygge opp under dette, via lovverket. På mange måter går lovverket også på tvers av føringen til NOU 2003:31 Retten til et liv uten vold.

Kvinnen blir gjennom regelverket avhengige av mannen, og regelverket understreker det allerede skjeve maktforholdet som er i ekteskapet. Før kvinnene kommer seg ut i jobb er de økonomisk avhengige av mannen sin. De har ikke rett til økonomisk støtte fra staten, slik som flyktninger og asylsøkere har. Det blir tatt for gitt at mannen de giftet seg med forsørger dem. Dersom dette ikke fungerer, eller fungerer dårlig, har kvinnene små muligheter til å få gjort noe med det. Eneste alternativet kan være å reise tilbake til hjemlandet, og for mange er ikke dette et reelt alternativ. Så lenge kvinnen er avhengig av mannen kan de ikke kalles likestilte.

Kvinnen må ha vært gift i tre år for å kunne søke om bosettingstillatelse. Målsettingen om likestilling og deltakelse vil, etter mitt synspunkt, ikke kunne oppnås før kvinnen har egne rettigheter. Så lenge deres rettigheter går via ekteskap med en norsk mann, er de ikke likestilte. De er prisgitt at de har valgt rett mann. Kvinnene jeg har snakket med har alle giftet seg etter kort tids bekjentskap. Valget kan derfor nesten ha preg av et lotteri. Særlig de kvinnene som følte de ikke hadde noen fremtid på Filippinene, var ekstra utsatt for å la seg imponere av menn som på Filippinene framstod som rike. Maktforholdet mellom dem er skjevt allerede her. Når kvinnene kommer til Norge vil dette maktforholdet bli enda skjevare i forhold til at kvinnen kommer til et land, der språk og kultur er helt ukjent. Alle kvinnene jeg

snakket med forteller at de første årene i Norge har vært vanskelige og tøffe. Dette gjelder og de kvinnene som har levd i gode ekteskap. Flere nevner at de fikk kultursjokk.

Arbeidsplassen reknes som en viktig arena for integrering, og arbeidsgivere oppfordres til ikke å diskriminere minoritetsbefolkningen. Deltakelse i frivillige lag og organisasjoner, engasjement i forhold til lokalsamfunnet er og svært viktig og Handlingsplanen oppfordrer majoritetsbefolkningen til ikke å stenge ute minoritetsbefolkningen. Dette er jo en viktig oppfordring, men hvilke sanksjoner har handlingsplanen i forhold til majoritetsbefolkning som ikke følger oppfordringene i planen?

Handlingsplanen understreker at minoritetsbefolkningen må få delta med sine ressurser og at det må være en gjensidig respekt mellom majoritets og minoritetsbefolkningen. Bildet som media til tider har tegnet av filippinske kvinner gift med norske menn, og media debatten som jeg innledningsvis nevnte, er ikke akkurat egnet til å skape respekt. Det at flere kvinner vegret seg for å snakke med meg vitner og om at media ikke har ytt kvinnene rettferdighet. Kvinnene blir ikke behandlet som individ, men som en del av en stigmatisert gruppe. Nora nevnte at hun opplevde det ubehagelig at enkelte nordmenn trodde alle filippinske kvinner som kom til Norge hadde jobbet på bar. Dette vil kunne påvirke selvrespekten til kvinnene og forhindre dem i å engasjere seg i frivillige lag, og i nærmiljøet.

Kanskje er det slik at det ikke er forhold ved det norske samfunnet i seg selv som er det største hinderet for integrering og deltakelse, men relasjonen kvinnene er i, og hvordan lovverket kan forsterke allerede uheldige faktorer. Det nytter da lite med en handlingsplan som vil øke møteplasser, og oppfordre til aktiv deltakelse i det politiske og sivile samfunnet. Handlingsplanen setter fokus på svært viktige områder. Områder som er viktige i forhold til inkludering og likestilling, og mange gode mål er satt. Jeg stiller meg likevel kritisk til planen og en del av virkemidlene som er tatt i bruk for å oppnå målene. Jeg mener at målsettingen om likestilling og inkludering aldri kan oppnåes uten at en ser på lovverket som regulerer familiegjenforening. Jeg mener at kvinner som kommer til Norge på bakgrunn av ekteskap med en norsk mann er i en særstilling, og i en særdeles sårbar posisjon. Etter hvert gjelder dette ganske mange kvinner, en trenger derfor en politikkkutforming som er tilpasset denne spesielle situasjonen.

Jeg har i denne undersøkelsen kun forholdt meg til filippinske kvinner, gift med etnisk norske menn, men jeg vil tro at problemstillingene jeg har satt søkelyset på, vil være de samme for kvinner fra andre ikke vestlige land, som gifter seg med etnisk norske menn. Lotherington og Fjørtoft (2007) har sett på forholdene til russiske kvinner som har kommet til Norge og giftet seg med norske menn. De konkluderer med mye av det samme som meg. De hevder at slik regelverket rundt familiegjenforening er, så er det til hinder for at kvinnene kan bli likestilte borgere.

5 Avslutning

Mitt perspektiv i denne undersøkelsen har vært å få frem stemmene til den enkelte kvinnen. Jeg har intervjuet ti kvinner for å få deres subjektive opplevelse av møte med Norge, og hvordan de har opplevd sin integreringsprosess. Hva har vært betydningsfullt for disse kvinnene i integreringsprosessen deres? Problemstillingen min var:

I hvilken grad er ekteskap inngått mellom filippinske kvinner og norske menn et godt utgangspunkt for integrering i det norske samfunnet. Vil dette utgangspunktet være forskjellig fra by til bygd?

Jeg har ved å bruke Berit Berg sine fire perspektiv på integrering forsøkt å kartlegge hvilke faktorer som er viktige i forhold til en vellykket integrering. Kvinnene jeg intervjuet har alle ulike erfaringer, og ulik bakgrunn, og de har med seg ulike typer livserfaringer når de kommer til Norge. Felles for dem er likevel at alle hadde drømmer og håp om et godt liv, og for mange et bedre liv. Håpet om oppfyllelsen av drømmene gikk alle via ekteskap med en norsk mann. De fire perspektivene, det individuelle, det relasjonell, det strukturelle og det universelle vil alle på sin måte påvirke integreringsprosessen til kvinnene. Det som likevel ser ut til å være den mest tungtveiende faktoren for kvinnene jeg snakket med er den relasjonelle, og her er det relasjonen til mannen som ser ut for å legge sterke føringer på hvordan kvinnen takler sin integreringsprosess. Siden den relasjonelle faktoren ser ut til å være av stor betydning, ville det derfor kanskje være trolig at ekteskap inngått med en norsk mann ville være et godt utgangspunkt for integrering i det norske samfunnet, og det vil det være for noen. En viktig forutsetning er likevel, at kvinnen opplever gode relasjoner med menn som ønsker at de skal finne seg til rett i det norske samfunnet, og som forsøker å oppheve den skjeve maktbalansen som vil prege ekteskapet, spesielt de første årene i Norge. Begrepene til Albert Hirschman, exit voice og loyalty, har jeg brukt for å illustrere kvinnenes mulige reaksjoner i forhold til integreringsprosessen de er i.

Konklusjon

Kvinner som er gift med norske menn, vil kunne få tettere og lettere kontakt med Norge og nordmenn, enn asylsøkere og flyktninger som ikke har en slik inngangsport. Mannen vil kunne fungere som en døråpner inn til det norske samfunnet i de ekteskapene som er preget av gjensidig respekt, og der mannen ønsker å hjelpe kvinnen til rette i hennes nye tilværelse i

Norge. Er relasjonen derimot preget av den skjeve maktbalansen, som et ekteskap inngått på tvers av kulturer og mellom verdensdeler (Lidèn 2005) er, vil ikke ekteskapet nødvendigvis være et godt utgangspunkt. Ekteskapet vil kunne være et hinder for integrering, slik vi ser at Camilla har opplevd det. Ønsker mannen å benytte seg av det skjeve maktforholdet som i utgangspunktet vil være til stede, har vi i dag et regelverk rundt familiegjening og innvilging av bosettingstillatelse, som vil kunne gi mannen ytterligere makt over kvinnen. De strukturelle faktorene vil her påvirke de relasjonelle. Ekteskap med en norsk mann vil i slike relasjoner kunne være en ulempe i forhold til integrering. Og integreringsprosessen for kvinner gift med en norsk mann vil kunne bli vanskeligere, enn for asylsøkere og flyktninger. Mannen vil i slike forhold kunne fungere som en dørlukker. Mannen vil sitte med nøkkelen til integrering. Det hjelper derfor lite at kvinnene er handlekraftige, dersom de relasjonelle faktorene ikke fungerer.

Dersom dørråpneren svikter kan det, ut ifra mitt materiale, se ut som situasjonen for kvinnene vil bli vanskeligere dersom de bor i en liten bygd. Det kan virke som om kvinnene er mer utsatt for å bli isolert i en liten bygd. Etter å ha analysert datamaterialet mitt grundig, er det fire faktorer som peker seg ut som er sentrale for alle kvinnene. Det er:

- lære seg språket
- få seg et sosialt nettverk
- skaffe seg jobb
- skaffe seg kunnskap om det norske samfunnet

For noen av kvinnen har barrierene vært høyere enn andre for å ta kontakt med nordmenn, de har da bygget sitt nettverk med andre filippinske kvinner. Kvinnene har påpekt at å bli isolert har vært vanskelig for dem. Å forebygge at isolasjon oppstår er derfor viktig, spesielt med tanke på at det også virker forebyggende i forhold til å bli mishandlet (Lidèn 2005).

Kvinnene har fortalt om helsepersonell som ikke kan engelsk, disse opplevelsene ligger noen år tilbake i tid, forhåpentligvis er situasjonen bedre nå. May Britt forteller om helsepersonell som ikke tok tak og hjalp henne da hun var innlagt på sykehus etter å ha blitt mishandlet av sin mann. To av kvinnene har fortalt om sine opplevelser rundt svangerskap og fødsler, der manglende forståelse eller, kan en si respekt for deres kultur, har gjort dem svært ulykkelige.

Mitt utvalg kan ikke sies å være representativt. Kvinnene jeg kom i kontakt med hadde alle grep om egne liv nå. Kanskje var det grunnen til at de kunne tenke seg å la seg intervju. For noen av dem har det vært en lang og vanskelig vei å gå for å komme der de er i dag. Kvinnene kunne fortelle om mange kvinner de kjente, som fortsatt levde i destruktive forhold. Jeg var i samtale med et krisesenter, også de kunne fortelle om mange kvinner som hadde det langt fra bra i sine ekteskap. Krisesenteret opplever at for mange kvinner er terskelen høg for å oppsøke et slikt hjelpetilbud. De har tatt imot kvinner som burde fått hjelp for mange år siden. Når de endelig får hjelp er mange så traumatisert at det tar lang tid før de greier å fungere normalt, enkelte får problemer resten av livet. Noen kjenner til treårsregelen og forsøker å holde ut i ekteskapet til de har vært gift i tre år.

Inntrykket mitt etter å ha intervjuet ti kvinner fra Filippinene, er at dette er kvinner som krever lite av det norske samfunnet, og som legger ansvaret over på seg selv i forhold til å tilpasse seg samfunnet. Noen har vært svært aktive i forhold til å ta kontakt med nordmenn, andre har vært mer tilbakeholdende. Dette ser ut til å henge sammen med personlighet og livssituasjon. Kvinnene forteller at de hadde lite overskudd til å knytte kontakter i de fasene da de levde i vanskelige ekteskap. Særlig kontakt med nordmenn ble da vanskelig. De filippinske foreningene hadde en sentral plass i forhold til å bryte isolasjon. Kvinnene som bodde lite sentralt hadde liten mulighet til å benytte seg av de filippinske foreningene, særlig i faser der de hadde små barn.

Det kan virke som omstendighetene rundt ekteskapsinngåelse, har betydning for utfallet. Kvinnene som brukte lengst tid på å bli kjent med mannen de giftet seg med kom best ut. Dette var kvinner som hadde en utdanning, med muligheter til et verdig liv på Filippinene, og som ikke kom fra svært fattige kår. Videre ser det ut til at de kvinnene som kom fra svært fattige kår og som manglet utdanning, var mest utsatt for å havne i ekteskap preget av utnyttelse og voldelig atferd fra mannen. Dette stemmer godt overens med funnene til Brunovskis og Tyldum (2004), Smaadal m. fl (2002) og Paul og Wiig (1992). Noen av kvinnene som manglet utdanning, har skaffet seg utdanning, og bevisst gjort valg som har ført til at de kan stå på egne ben. Fem av kvinnene var utsatt for fysisk vold i ekteskapet, men greide å bryte ut av ekteskapet og startet på nytt. Dette viser handlekraft og at de tar grep om egne liv. Alle som brøt ut hadde barn, naboer eller venner som støttet og motiverte dem. Dette understreker viktigheten av relasjonelle faktorer også utover ektemannen, og at det er viktig at ikke kvinnene blir isolert.

Det mine informanter har fortalt er ikke helt i tråd med det Asle Høgmo hevder, nemlig at kvinnene gjennom sin mann og mannens familie er så sterkt integrert i det norske samfunnet at å snakke nedsettende om det norske samfunnet ville være egenstigmatisering (Høgmo 1998). Kvinnene jeg snakket med hadde alle en positiv tilknytning til og opplevelse av det norske samfunnet, men dette var ikke mannen eller mannens familie sin fortjeneste. Fem av dem har vi sett var utsatt for vold i sitt første ekteskap og seks av kvinnene var i dag skilt. Til tross for negative personlige opplevelser med norske menn, og til dels mennene sin familie, hadde de i dag en positiv tilknytning til det norske samfunnet, og ingen kunne tenke seg å flytte tilbake til Filippinene.

Innledningsvis stilte jeg meg undrende til at spørsmål i forhold til kvinnelige migranter som gifter seg med etnisk norske menn i liten grad er tematisert i politiske handlingsplaner. Jeg mener at jeg med dette arbeidet har vist at kvinner som kommer til Norge via ekteskap med norske menn er i en særdeles sårbar posisjon. Ekteskap og migrasjon er en utfordring både for partene i ekteskapet, men også for utforming av innvandrings- og integrasjonspolitikken. Jeg har forholdt meg til filippinske kvinner. Men problemstillingene jeg har satt søkelyset på, mener jeg, vil vær de samme for andre kvinner fra ikke vestlige land som kommer til Norge via ekteskap med en norsk mann. Etter hvert er det ganske mange kvinner dette gjelder. Jeg mener derfor at det haster med å få på plass politiske handlingsplaner som er tilpasset den spesielle situasjonen som disse kvinnene er i. Lovpålagte tiltak, slik som kravet om deltakelse på språkopplæring, mener jeg er en lite egnet metode. FNs befolkningsfond mener også at integreringspolitikken må ta høyde for den spesielle situasjonen kvinnelige migranter er i, og sikre at kvinnene får like muligheter til deltakelse. Slik regelverket rundt familiegjenforening og bosettingstillatelse er utformet i dag, mener jeg at disse kvinnene ikke er godt nok ivarettatt. Jeg mener at menneskerettighetene til kvinnene kan stå i fare.

Forslag til videre forskning

Jeg valgte bevisst ikke å rekruttere mine informanter via kriesesenter, men benyttet meg av en portvakt. Dette fordi jeg ikke ønskte å ensidig snakke med kvinner som hadde hatt behov for hjelp fra kriesesenter. I intervjuguiden min hadde jeg ikke vold i ekteskapet som noe tema, likevel har fem av kvinnene uoppfordret fortalt meg om det. Av fortellingene til kvinnen gikk det frem at det var til dels grov vold det var snakk om. Dette ble for meg en tankevekker. Nå

har jeg snakket bare med ti kvinner, men dette var ti kvinner rekruttert på en slik måte at jeg ikke forventet et slikt resultat. Denne problemstillingen bør en se nærmere på.

Jeg har i mitt arbeid hatt fokus på kvinnene og kvinnene sine opplevelser, men det er viktig å huske på at problemstillingene jeg har sett på har stor betydning også for mange barn. Alle kvinnene i mitt materiale hadde barn. Det vil si at barna til fem av kvinnene jeg intervjuet, kanskje var vitner til fysisk og/eller psykisk mishandling av mor. I følge Smaadal m.fl. (2002) har de fleste kvinnene som kommer til krisesentrene, med seg barn. Dette må vi ta på alvor. Hvordan går det med disse barna? Tar noen ansvar for at de får den hjelpen de trenger? Min opplevelse etter å ha intervjuet ti kvinner er at helsevesenet i liten grad er oppmerksomme på de spesielle problemstillingene disse kvinnene står i. Jeg håper og ber om at de ”ser” barna. En bør skaffe seg mer kunnskap om hvordan disse barna har det.

En ny og svært alvorlig problemstilling som er dukket opp, er at pedofile benytter seg av ekteskap med ikke vestlige kvinner som har barn, for å få tilgang til barna. (Smaadal m.fl. 2002). Dette har alvorlige konsekvenser for barna og mødrene til disse barna. Omfanget av dette og kunnskap rundt denne problemstillingen bør forsøkes kartlagt snarest, slik at en kan få satt i verk tiltak for å beskytte barna og kvinnene.

Lidèn (2005) ser på en del av problemstillingene rundt transnasjonale ekteskap, men en må jobbe videre med dette og skaffe seg mer kunnskap, både om kvinnen og mennene som inngår slike ekteskap. Ekteskapsinngåelse er en svært privat sak, og det gjør at dette er et område som vanskelig kan reguleres ved hjelp av lovverk. Det må kartlegges videre hvordan man kan redusere sårbarheten til kvinnene og barna. Kvinnen i mitt arbeid har pekt på fire faktorer som de mener har vært viktige for dem, og som kanskje vil styrke kvinnes stilling: lære seg språket, få seg sosialt nettverk, skaffe seg jobb og skaffe seg kunnskap om det norske samfunnet. Dette bør taes inn i politiske handlingsplaner som retter seg spesifikt til kvinnelige migranter.

Litteraturliste

- Barstad, Anders og Ottar Hellevik (2004): *På vei mot det gode samfunn?* Statistisk sentralbyrå. Oslo/Kongsvinger.
- Brenna, Loveleen Rihel (2004): *Sangam! Integrering og inkludering*. Fagbokforlaget. Bergen.
- Brochmann, Grete (2003): *Rettigheter og tilhørighet – å være medborger i et flerkulturelt samfunn*. I: Sosiologi i dag nr.4 s 5-26.
- Brochmann, Grete(2002): Statsborgerskap, medborgerskap og tilhørighet. I Brochmann,Grete, Tordis Borchgrevink og Jon Rogstad: *Sand i maskineriet. Makt og demokrati i det flerkulturelle Norge*. Gyldendal akademiske. Oslo.
- Brunovskis, Anette og Guri Tyldum (2004): *Crossing Borders*. Fafo-rapport 426. Oslo: Fafo.
- Berg, Berit (1997): *Det kommunale flyktningarbeidet*. SINTEF IFIM. Trondheim.
- Berg, Berit, Torunn Flastad og Kirsten Lauritsen (2006): *Kvinneliv i eksil*. Gyldendal akademiske. Oslo.
- Dalland, Olav (1997): *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Daugstad, Gunnlaug (2006): *Grenseløs kjærlighet? Familieinnvandring og ekteskapsmønster i det flerkulturelle Norge*. Statistisk sentralbyrå. Oslo.
- Djuve, Anne Britt og Kåre Hagen(1995): *"Skaff meg en jobb" Levekår blant flyktninger i Oslo*. Forskningsstiftelsen Fafo. Oslo.
- Egeland, Øystein (2001): *Kjærlighetens kjøtere? Om en giftermålsleir i Norge*. Hovedoppgave i sosiologi. Universitetet i Oslo.

Flemmen, Anne Britt (2004): ”For meg er det lett å være mannfolk i lag med Elena. Norske menns konstruksjon av kjønn i russisk- norskeekteskap” i DIN. Tidsskrift for religion og kultur, nr 2-3

Grytting, Astrid (2000): *Eit ordentlig ekteskap – Om ekteskap etter kontaktformidling mellom norske menn og utanlandske kvinner*. Hovedoppgave i sosialantropologi. Universitetet i Oslo.

Hellevik, Ottar (2002): *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Universitetsforlaget. Oslo.

Hirschman, Albert O (1970): *Exit, Voice and Loyalty. Responses to Decline in Firms, Organizations, and States*. Harvard University Press Cambridge. Massachusetts.

Huitfeldt, Anniken og Hanne Cecilie Kavli (2004): *Det globale ekteskapsmarkedet: ekteskap mellom norske menn og utenlandske kvinner – kunnskapsstatus og kunnskapsbehov*. Fafo-notat 2004:23. Fafo. Oslo.

Hylland Eriksen, Thomas (1993): *Små steder – store spørsmål. Innføring i sosialantropologi*. Universitetsforlaget. Oslo.

Høgmo, Asle (1998): *Fremmed i det norske hus*. Ad Notam Gyldendal. Oslo.

Kalleberg, Ragnvald(1996): *Forskningsopplegget og samfunnsforskningens dobbeltdialog*. I Holter, Harriet og Ragnvald Kalleberg (red): *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Universitetsforlaget. Oslo.

Kvale, Stein (1999): *Det kvalitative forskningsintervjuet*. Ad Notam Gyldendal. Oslo.

Kristvik, Ellen (2005): *Sterke hovud og sterke hjarte. Thaiandske kvinner på den norske sexmarknaden*. Seksjon for medisinsk antropologi. Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin. Universitetet i Oslo.

Lidèn, Hilde (2005) *Transnasjonale serieekteskap Art, omfang og kompleksitet*. Rapport 2005:11. Institutt for samfunnsforskning. Oslo.

Lie, Benedicte: (2004) *Ekteskapsmønstre i det flerkulturelle Norge*. Statistisk sentralbyrå. Oslo.

Lotherington, Ann og Kjersti Fjørtoft (2007): "Capabilities and Participation. Russian Women Immigrants in North Norway" i Hvinden, Bjørn og Håkan, Johansson (eds.): *Active Citizenship and Marginality in a European Context*. London: Routledge.

Major F, Ellinor (1999) *Integrering av flyktninger i Norge et historisk tilbakeblikk*. I Linjer fra psykososialt senter for flyktninger nr1 1999 9. årgang.

Myklebust, J. O.(2002): *Utveljing og generalisering i kasusstudiar*. I: Norsk pedagogisk tidsskrift nr. 5/2002

Paul, Rachel og Allison Wiig, (1992): *An analysis of the arrangement of marriages for Norwegian men and women from the Philippines, Poland and Thailand*. Hovedoppgave i kriminologi. Universitetet i Oslo.

Rogstad, Jon (2007):*Demokratisk fellesskap. Politisk inkludering og etniskmobilisering*. Universitetsforlaget. Oslo.

Ryen, Anne(2002): *Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskap til feltarbeid*. Fagbokforlaget. Bergen.

Smaadahl, Tove, Helene Hernes og Liv Langberg (2002): "*Drømmen om det gode liv*" en rapport om utenlandske kvinner gift med norske menn som måtte søke tilflukt på krigscentrene i 2001. Krisesentersekretariatet Oslo.

Wikan, Unni (1995): *Mot en ny norsk underklasse* Gyldendal Norsk Forlag. Oslo.

Østby, Lars (2004): *Innvandrere i Norge - Hvem er de, og hvordan går det med dem?* Statistisk sentralbyrå. Oslo.

Andre kilder:

FN (2007)

http://www.fn.no/layout/set/print/erklæringer_konvensjoner/menneskerettigheter/fns_internasjonale_konvensjoner_om_menneskerettighetene Lasta ned 7.5.07

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2007)

<http://www.imdi.no/upload/brosjyre%20statsborgerseremoni.pdf> Lasta ned 7.5.07

NESH (2003) Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og humaniora

http://www.etikkom.no/retningslinjer/NESHretningslinjer/NESHretningslinjer/99_07.05.07

Lasta ned 7.5.07

NOU (2004:20) *Ny utlendinglov*. Kommunal- og regionaldepartementet. Oslo

NOU (2003:31): *Retten til et liv utan vold. Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*. Justis- og politidepartementet. Oslo.

NRK (2007) http://www.nrk.no/programmer/radio/mellom_himmel_og_jord/1.896544

Lastet ned 18.04.07

Ot. prp.nr.50 (2003-2004)

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/aid/dok/regpubl/otprp/20032004/Otprp-nr-50-2003-2004-.html?id=177569> lastet ned 20.05.07

Regjeringens handlingsplan: "*Vold i nære relasjoner*" 2004-2007. Justis- og politidepartementet. Oslo

SSB (2007) *Statistikk over ekteskap mellom norske menn og filippinske kvinner pr 1.1.06. Filippinske 1. generasjons innvandrere kvinner*. Egen bestilling. Statistisk sentralbyrå. Oslo.

SSB(2007) *Statistikk over skilsmisser mellom norske menn og filippinske kvinner. 2000-2005. Filippinske 1. generasjons innvandrere kvinner*. Egen bestilling. Statistisk sentralbyrå. Oslo.

Stortingsmelding nr 49 (2003-2004) *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse*. Det kongelige kommunal og regionaldepartementet. Oslo

UDI (2007): <http://www.udi.no/templates/Page.aspx?id=7895> Lastet ned 25.04.07

Utlendingsforeskriften:

<http://www.udi.no/templates/LoverRegler.aspx?id=3419> Lastet ned 9.5.07

Utlendingsloven:

<http://www.udi.no/templates/LoverRegler.aspx?id=3418> Lastet ned 9.5.07

Vedlegg til st.prp. nr 1 (2006-2007)

Regjeringens handlingsplan: *Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen og mål for inkludering 2006-2007* Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Oslo

Vedlegg 1

Brev til portvakt

Nordfjordeid desember 06

Henvendelsen gjelder masteroppgave og ønske om å komme i kontakt med informanter

Jeg heter Gunhild Thunem, jeg er lærer på Høgskolen i Sogn og Fjordane avdeling for helsefag. Jeg er student ved Høgskolen i Volda, og skal lever min masteroppgave våren 07

Temaet for min oppgave er integrering, og hvordan kvinner som gifter seg med norske menn opplever dette. Jeg ønsker å ha fokus på Filippinske kvinner, og deres opplevelse av å komme til Norge, via ekteskap med en norsk mann.

I denne forbindelsen ønsker jeg hjelp til å komme i kontakt med 8-10 Filippinske kvinner som kan tenke seg å la seg intervju av meg.

Kvinnene jeg ønsker kontakt med skal:

- Være gift med, eller har vært gift med en norsk mann
- Ekteskapet var grunnlaget for oppholdstillatelse
- Ha bodd i Norge i minimum fem år
- Fem kvinner som bor i by
- Fem kvinner som bor i bygd

Når kvinnene blir spurt om de kan tenke seg å delta, ønsker jeg at de skal få følgende informasjon:

Jeg studerer ved Høgskolen i Volda. Jeg tar en mastergrad i samfunnsplanlegging. Jeg ønsker å intervju kvinner fra Filippinene som har giftet seg med norske menn, for å få vite hvordan livene deres har artet seg, både før og etter at de kom til Norge. Jeg kommer til å stille spørsmål i forhold til familie, venner, økonomisk situasjon, arbeid og engasjement i forhold til lokalsamfunn og samfunn.

Dersom de sier ja vil jeg gjerne ha navn og telefonnummer, slik at jeg kan ta kontakt med dem på telefon og gjøre avtale om tid og sted for intervju. Intervjuet vil jeg gjennomføre i løpet av januar, og det vil ta ca en time. Intervjuet vil bli tatt opp på bånd, og livshistoriene skrevet ut etterpå. Livshistoriene brukes videre i min masteroppgave, men navn og steder omskrives slik at informantene er sikret full anonymitet.

På forhånd takk

Med vennlig hilsen

Gunhild Thunem

Vedlegg 2

Spørsmålsguide

Jeg vil starte med å presentere meg selv, og fortelle hvorfor jeg ønsker å gjøre intervjuet. Videre vil jeg takke for at hun ville stille opp og var villig til å dele sine opplevelser med meg. Jeg vil forklare at intervjuet blir tatt opp, for at jeg skal kunne huske hva som ble sagt. Jeg vil og forklare at i arbeidet mitt vil hun bli anonymisert slik at ingen vil få vite navnet hennes eller hvor hun bor. Etter at jeg har skrevet ut livshistorien vil opptaket bli slettet. Dersom hun føler at mine spørsmål blir ubehagelige kan hun la være å svare, og hun har mulighet til å trekke seg fra intervjuet under veis.

Fortid

Fortelle om livet ditt, og oppveksten din på Filippinene. Dette gjør du på din måte, jeg stiller spørsmål dersom det er noe jeg ønsker at du skal utdype

Fra by eller bygd

Foreldre

Søsken

Venner

Skole/utdanning

Jobb

Evt. barn

Bolig

Økonomisk situasjon

Bakgrunn for hvorfor du kom til Norge

Evt. kunnskaper om Norge fra før

Alder, hvor gammel var du da du reiste til Norge

Forventninger

Hvilke forventninger hadde du i forhold å stifte familie i Norge?

Ekte mann

Bolig

Økonomisk situasjon

Ekte mannens familie

Ekte mannens venner/nettverk

Skaffe seg egne venner/ nettverk (etnisk norske eller andre?)

Barn, egne/felles

Likestilling

Møtet med Norge

Hvordan opplevde du møtet med lokalsamfunnet/kommunen?

Førsteintrykket, positive og negative (få fram nyanser)

Språk

Frivillige lag og organisasjoner

Utdannelse

Arbeidslivet

Forventninger til offentlige tjenester

Oppholdstillatelse (kjenner du regelverket)

Trykderettigheter (hvilke rettigheter har du)

Hva har du selv gjort for å tilpasse deg livet i Norge?

Dine vurderinger nå

I hvilken grad ble forventningen innfridd?

Kan du fortelle hvordan du opplever din egen situasjon i dag i forhold til

Familie i Norge, ektemann, familien til ektemannen

Familie på Filippinene foreldre, søsken, evt. barn (savn)

Bolig

Økonomiske situasjon

Venner/sosialt nettverk (etnisk norske, eller andre)

Barn

Likestilling

Hvordan opplever du lokalsamfunnet i dag, opplever du å være en del av det?

Språk

Frivillige lag og organisasjoner

Utdannelse

Arbeidslivet

Tanker om framtida

Hvilke tanker har du om fremtiden, kan du fortelle litt om det?

Familie

Venner

Sosialt nettverk (etnisk norske, eller andre)

Språk

Utdanning

Arbeid

Bolig

Økonomi

Frivillige lag og organisasjoner, deltakelse i det norsk samfunnet, rettigheter og plikter.

Avslutning

Opplever du at du funnet det gode liv i Norge?

Etter å ha bodd ... år i Norge, opplever du at du er en del av det norske samfunnet? Er det noe du ville gjort annerledes dersom du kunne gjøre ting på nytt? Ser du tiltak som du eller som staten/kommunen kunne sett i verk som hadde gjort integreringsprosessen din enklere?

Du har nå fortalt meg mye om livet ditt, både her i Norge og på Filippinene. Før vi avslutter er det noe du ønsker å legge til, eller fortelle som har vært spesielt viktig for deg i den første tiden i Norge.